

Co-funded by
the European Union

QUDRA2

Resilience for refugees, IDPs, returnees and host communities
in response to the protracted Syrian and Iraqi crises

SOCIAL COHESION

BÜYÜKŞEHİR
GAZİANTEP

"Göç Yönetiminin
Güçlendirilmesine Destek" projesi
Qudra2 Programının desteği ile
Gaziantep Büyükşehir Belediyesi
tarafından yürütülmektedir.

GAZİANTEP
MONİTÖRÜ
2022

FİNAL RAPORU

GAZİANTEP
ODAKLI
SOSYAL
UYUM
ARAŞTIRMASI

Implemented by

In cooperation with

GAZİANTEP ODAKLI SOSYAL UYUM ARAŞTIRMASI GAZİANTEP MONİTÖRÜ 2022

FİNAL RAPORU

Hazırlayanlar

Mehmet Nuri GÜLTEKİN (Koordinatör)
Mustafa DOĞANOĞLU (Araştırmacı)
Şenay LEYLA KUZU (Araştırmacı)
Nur İNCETAHTACI (Araştırmacı)
Harun C. KARAYAKUPOĞLU (Araştırmacı)
Murat KAYA (Araştırmacı)
Ümran AÇIKGÖZ (Araştırmacı)
Zümrüt BELLUR MÜBAREK (Araştırmacı)

GAZİANTEP
2022

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	3
TEŞEKKÜR	6
GİRİŞ	8
HARİTA	13
DEMOGRAFİK BULGULAR.....	14
EĞİTİM	19
İŞ VE ÇALIŞMA HAYATI.....	29
HANE VE KONUT ÖRÜNTÜSÜ	43
SAĞLIK VE SOSYAL HİZMETLERE ERİŞİM	60
BOŞ ZAMAN FAALİYETLERİ.....	75
UYUM, TOPLUMSAL ETKİLEŞİM VE GÜNDELİK HAYAT ALGILARI	83
SONUÇ VE ÖNERİLER	109

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Görüşülenlerin Cinsiyet Dağılımı	14
Şekil 2. Görüşülen Gaziantep'li ve Suriyelilerin Yaş Dağılımı	15
Şekil 3. Görüşülenlerin Yaş Dağılımı (Gaziantep'li ve Suriyeli)	16
Şekil 4. Gaziantep'li ve Suriyelilerin Yaş Diyagramı	17
Şekil 5. Görüşülenlerin Medeni Durumu	18
Şekil 6. Hanedekilerin Mevcut Mezuniyet ve Eğitim Durumu	19
Şekil 7. Altı Yaşından Büyük Hane Bireylerinin Öğrenci Olup Olmadığı	20
Şekil 8. Mevcut Öğrencilerin Eğitim Aşamaları	21
Şekil 9. Suriyelilerin Diploma Aldıkları Ülkeler	23
Şekil 10. 0-2 Yaş Aralığındaki Çocukların Kreş ya da Bakımevine Bırakılmaları	24
Şekil 11. Okul Öncesi Eğitime Katılım	25
Şekil 12. Suriyeli Hanelerin Eğitim Hakkı Bilgisi	26
Şekil 13. Gelir Getirici Bir İşte Çalışma Durumu (Suriyeliler)	29
Şekil 14. Gelir Getirici Bir İşte Çalışma Durumu (Gaziantep'li)	30
Şekil 15. Suriyelilerin Gaziantep'ten Önceki İş ve Çalışma Durumları	31
Şekil 16. Çalışan Suriyelilerin Yasal İzin Durumları	32
Şekil 17. Suriyelilerin Çalışma İzni Farkındalığı	33
Şekil 18. Gaziantep'li Çalışanların Sigortalı Olma Oranları	34
Şekil 19. Suriyelilerin ve Gaziantep'li ve Gaziantep'li Çalıştıkları Sektörler	35
Şekil 20. Çalışanların Cinsiyete ve Sektörlere Göre Dağılımı	37
Şekil 21. Çalışmama Nedenleri	38
Şekil 22. Günlük Çalışma Süreleri (Suriyeliler)	39
Şekil 23. Günlük Çalışma Süreleri (Gaziantep'li)	39
Şekil 24. Haftalık Çalışma Gün Sayısı	39
Şekil 25. İş Arama Süresi	40
Şekil 26. Suriyelilerin İş Arama Süresi	41
Şekil 27. Gaziantep'li ve Gaziantep'li İş Arama Süresi	41
Şekil 28. Ortalama Hane Büyüklüğü	43
Şekil 29. Hane Büyüklüğü Oransal Dağılım	44
Şekil 30. Yaşanılan Konut Tipi	45
Şekil 31. Ev Sahipliği veya Kiracı Olma Durumu	46
Şekil 32. Ödenen Kira Miktarı (Türk lirası)	46
Şekil 33. Hanenin Ortalama Geliri	47
Şekil 34. Hanede Yaşayanların Banka Hesabı Sahipliği	48
Şekil 35. Hanede Yaşayanların Kredi Kartı Sahipliği	48
Şekil 36. Hane Büyüklüğü ile Aylık Gelir İlişkisi	49
Şekil 37. Hanedeki Birey ve Oturulan Evin Oda Sayısı İlişkisi	50
Şekil 38. Evde Karasal/Kablolu İnternet Bağlantısı	50
Şekil 39. Hanede Bulunan Cihazlar	51
Şekil 40. Hanenin Sahip Olduğu Cihazların Oransal Dağılımı	51
Şekil 41. Konut Memnuniyeti (Suriyeliler)	52

Şekil 42. Konut Memnuniyeti (Gaziantepililer).....	53
Şekil 43. Hanenin En Çok Zorluk Yaşadığı Giderler (Suriyeliler)	54
Şekil 44. Hanenin En Çok Zorluk Yaşadığı Giderler (Gaziantepililer)	55
Şekil 45. Hanenin En Çok Zorluk Yaşadığı Giderler (Genel)	56
Şekil 46. İmkânınız Olsa Ne Yapardınız? (Gaziantepililer).....	56
Şekil 47. İmkânınız Olsa Ne Yapardınız? (Suriyeliler)	57
Şekil 48. Aile Hekimine Kayıt Durumu (Suriyeliler)	60
Şekil 49. Aile Hekimine Kayıt Durumu (Gaziantepililer).....	61
Şekil 50 Hanedeki Bireylerin Aile Hekimine Kayıt Durumları (Örneklem Geneli)	62
Şekil 51. 0-6 Yaş Arasındaki Çocukların Aşılama Durumu (Suriyeliler)	62
Şekil 52. 0-6 Yaş Arasındaki Çocukların Aşılama Durumu (Gaziantepililer)	63
Şekil 53. Son Bir Yılda Hanedeki 1-5 Yaş Arası Çocuk Ölümleri.....	63
Şekil 54. Son Bir Yılda Hanedeki 1 Yaşından Küçük Bebek Ölümleri.....	64
Şekil 55. Çocuk ve Bebek Ölümleri ile Hane Geliri İlişkisi	64
Şekil 56. Son Bir Yılda Sağlık Kurumuna Gitme Sıklığı	65
Şekil 57. Sağlığa Erişim Hakkında Farkındalık	66
Şekil 58. Sağlık Hizmetlerine Erişimde Zorluklarla Karşılaşma.....	67
Şekil 59. Sağlık Kurumlarına/Hizmetlerine Erişimde Yaşanan Zorluklar	68
Şekil 60. Sağlıkta Tercüme Desteği (Suriyeliler).....	69
Şekil 61. Tercüme Desteği Alan Suriyelilerin Türkçe Bilme Düzeyleri.....	70
Şekil 62. Sağlık Kurumlarına/Hizmetlerine Erişimde Yaşanan Zorluklar (Gelir Gruplarına Göre). 71	
Şekil 63. Son bir Yılda Yaşlı Destek Hizmetlerinden Yararlanma	72
Şekil 64. Son Bir Yılda Hane Üyelerinin Psikolojik Destek Alma Durumu	73
Şekil 65. Son Bir Yılda Konser, Sergi, Müze Gezme Gibi Etkinliklere Katılım	75
Şekil 66. Son Bir Yılda Hanedeki Bireylerin Kütüphane Kullanımı.....	76
Şekil 67. Hane Bireylerinin Kütüphane Kullanımı (Gelir Gruplarına Göre)	76
Şekil 68. Son Bir Hafta İçinde En Az Yarım Saat Spor Yapma	77
Şekil 69. Son Bir Yılda Derneğe Üye Olma (Yasal Statüye Göre).....	77
Şekil 70. Son Bir Yılda Derneğe Üye Olma (Cinsiyete Göre)	78
Şekil 71. Öğrencilerin Son Bir Yılda Derneğe/Kulübe Üye Olma Durumları	78
Şekil 72. Mezunların Son Bir Yılda Derneğe/Kulübe Üye Olma Durumları	79
Şekil 73. Son Bir Yılda Derneğe/Kulübe Üye Olma (Gelir Grubuna Göre)	79
Şekil 74. Son Bir Yılda Derneğe/Kulübe Üye Olma (Yaş Grubuna Göre).....	80
Şekil 75. Son Bir Yılda Etkinliklerden Haberdar Edilme	80
Şekil 76. Son Bir Yılda Etkinliklerden Haberdar Edilme (Gelir Grubuna Göre).....	81
Şekil 77. Suriyelilerin Türkçe Konuşma/Bilme Düzeyleri (Cinsiyete Göre)	83
Şekil 78. Suriyeli Öğrencilerin Türkçe Konuşma/Bilme Düzeyleri (Öğrenim Kademesine Göre).. 84	
Şekil 79. Suriyeli Mezunların Türkçe Konuşma/Bilme Düzeyleri (Öğrenim Kademesine Göre) ... 85	
Şekil 80. Suriyelilerin Türkçe Konuşma/Bilme Düzeyleri (Yaş Gruplarına Göre)	86
Şekil 81. Suriyelilerin Türkçe Konuşma/Bilme Düzeyleri (Gelir Gruplarına Göre)	87
Şekil 82. Hanede Sonradan Arapça Öğrenen En Az Bir Kişi Var mı? (Gaziantepililer)	87
Şekil 83. Haneyi Temsil Edenlerin Belli Konularda İnterneti Kullanma Becerisi	89
Şekil 84. Suriyeli ve Gaziantepili Hanelerde Evlenme (Son 10 Yıl).....	90
Şekil 85. Suriyeli ve Gaziantepili Hanelerde Evlenme (Cinsiyete Göre).....	90

Şekil 86. Gaziantep'li ve Suriyeliler Arasındaki Arkadaşlık İlişkileri	93
Şekil 87. Herhangi Bir Sorunla Karşılaştığınızda Yardım için İlk Kime Başvurursunuz?	94
Şekil 88. Suriyelilerin Yaşadıkları Mahalledeki Güven Algısı	95
Şekil 89. Gaziantep'linin Yaşadıkları Mahalledeki Güven Algısı	95
Şekil 90. İkamet Edilen Mahalleden Memnuniyet (Suriyeliler)	96
Şekil 91. İkamet Edilen Mahalleden Memnuniyet (Gaziantep'li)	97
Şekil 92. Zor Zamanlarda Destek Talep Etmeye Dair Tutumlar	98
Şekil 93. Mahalledeki Sosyal Etkileşim	99
Şekil 94. Son Bir Yılda Sizi Gaziantep'te En Çok Kaygılandıran Konular Nelerdir?	100
Şekil 95. Size Göre Gaziantep'teki En Büyük Sorunlar Nelerdir?	101
Şekil 96 Kendinizi Ne Kadar Mutlu Hissediyorsunuz?	102
Şekil 97. Vatandaşlık Süreçlerine Dair Farkındalık	103
Şekil 98. Suriyeli Hanelerin Oturma İzinlerine Dair Bilgisi (Cinsiyete Göre)	104
Şekil 99. Türkiye Vatandaşlığı Alan Suriyeliler	105
Şekil 100. Uygun Koşullar Oluştığında Suriye'ye Dönme İsteği (Cinsiyete Göre)	106
Şekil 101. Suriye'ye Dönme İsteği (Genel)	106
Şekil 102. Suriyeliler Ülkelerine Gitsin mi/Gönderilsin mi? (Gaziantep'li)	107
Şekil 103. Suriyeliler Ülkelerine Geri Dönsün mü? (Gaziantep'li Genel)	107

TEŞEKKÜR

Saha çalışmaları yapmak başlı başına zorluklar içeren süreçlerdir ve zorlukların aşılmasında iyi ekip çalışmasının, planlamanın ve zamanın etkisinin yanı sıra araştırmaya, doğru bilgiye, insan hak temelli perspektiflere değer veren yaklaşımların varlığı da elzemdir. Bu araştırmanın planlamasından uygulanmasına, yazılmasından akademik çevreler ve muhataplarla paylaşılmasına kadar birçok aşamada pek çok insanın değerli katkıları ve yardımları olmasaydı, bu araştırmayı gerçekleştirmek bizler için çok zor olurdu. Pek çok ayaklı bu araştırmanın belli aşamalarında bazı insanların çok değerli emeklerini ve katkılarını anmadan geçmek mümkün değildir.

QUDRA Program ekibine bu çalışmayı birlikte yapma imkânı sağladıkları için müteşekkirimiz. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Mehmet Abdullah AKSOY'un destekleri ve güveni bizi her zaman güçlendirmiştir; kendilerine teşekkürü borç biliyoruz.

Yine, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Göç Yönetimi Şube Müdürü, değerli doktora öğrencimiz Önder YALÇIN'a sabrı, özverisi, çabaları ve destekleri için minnettarız. Onun çok sabırlı, becerikli ve dirayetli duruşu olmasaydı bu denli büyük bir çalışmanın altından kalkmak çok zor olurdu.

Proje kapsamında mahallelerde gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde Ensar Toplum Merkezi'nde çalışan çok değerli insanların katkıları ve yardımları olmadan, o kadar insanı bir araya getirmek çok zor olurdu. Bunun için Ömer YALÇIN'ın çabası ve katkılarını unutmak imkânsız; kendisine, desteği, misafirperverliği ve samimiyeti için minnettar ve müteşekkirimiz.

Çalışmanın genel çerçevesini anlatan kısa belgesel filmi, uzun yıllardır beraber çok iyi işler yaptığımız sevgili arkadaşımız M. Tayfun KARABAĞ'dan başkası bu kadar güzel hazırlayamazdı. Tayfun da sabrı, çalışkanlığı ve samimiyetiyle bu çalışmaya çok büyük katkılarda bulundu. Kendisine teşekkürlerimizi sunuyoruz. Aynı şekilde, önceki araştırmalarda da beraber çalıştığımız Özgür KILIÇ'a becerisi, sabrı ve çalışkanlığı için teşekkür ediyoruz.

Kuşkusuz Gaziantep Üniversitesi TARGET'in sunduğu imkanlar ve kolaylıklar olmadan bu projenin hiçbir aşaması mümkün olmayacaktı. TARGET'ten Neslihan SARIOĞLU, Başar KILIÇPARLAR ve Samet Kürşat BAŞOL'a anlayışları, sabırları ve destekleri için minnettarız.

Saha çalışmasının en zor aşamalarını tamamlamak Gaziantep Üniversitesi Sosyoloji Bölümü başta olmak üzere diğer bölümlerdeki öğrencilerin inanılmaz katkıları da olmadan mümkün olamazdı. Zira Ağustos'un Antep sıcaklığında yüzden farklı mahallede Gaziantep'li ve Suriyelilerle görüşen, onları ziyaret eden ve bilgi toplayan bütün öğrencilerimize sonsuz teşekkür ediyoruz.

Gaziantep'in her mahallesinde araştırma ekibimizi büyük bir misafirperverlik ve samimiyetle karşılayan, onlarla görüşen, düşüncelerini ve durumlarını aktaran, en zor koşullarda bile ikramlarda bulunmaya çabalayan bütün Gaziantep'li ve Suriyelilere nezaketleri için minnettarız.

Bu türden büyük çaplı saha araştırmalarında yerel resmî kurumların anlayışları ve iş birlikleri olmadan yol almak mümkün değil ve Gaziantep bu yönüyle gerçekten özel bir yere sahip. Araştırmanın yasal saha izinleri için Gaziantep Valiliği, Gaziantep İl Göç İdaresi Müdürlüğü ve ilgili güvenlik birimlerinin desteği ve yardımları için kendilerine teşekkür ediyoruz.

Eylül 2022
Dr. Mehmet Nuri GÜLTEKİN
Proje Ekibi Adına

GİRİŞ

Türkiye ve dünyadaki Suriyeli mülteci olgusu, oldukça dinamik ve değişken tartışma başlıklarından birisi olmayı sürdürmektedir. Bilindiği gibi, 2010'lu yıllar, pek çok zaman olduğu gibi, politik çatışmaların yarattığı derin insani krizlerin daha çarpıcı bir biçimde görünür olduğu, daha farklı teknolojik aygıtlar ve iletişim imkanlarıyla dolaşıma girdiği ve hızla aktığı bir dönemin kapısını araladı. 2010'lara kadar, Afrika'dan Latin Amerika'ya, Ortadoğu'dan Avrupa'ya ve Asya'ya yayılan savaş, göç ve iltica gibi insani krizlerin görünürlüğü ve etkisi geleneksel araçlarla dünyaya duyurulurken, Suriye'deki iç savaşın şiddeti ve onun sonucundaki mülteci dalgalarının boyutları, insani felaketler ve göçlerin görüntüleri, haberleri ve yorumları, insanların gündelik hafızalarında uzun süre kalıcı izler bırakan biçimlerde yansıdı. Teknolojik ve iletişimsel araçların gelişmişliği, yaygınlığı ve yeniliği, kuşkusuz, deneyimlenen insani krizleri hafifletmedi fakat olgunun daha da görünür kılınması, bütün dünyada, göç ve mülteci meselelerinin daha çok ve derinlikli tartışılmasını sağladı.

Diğer taraftan, yirmi birinci yüzyılın büyük insani krizlerine kapı aralayan 'Arap Başkaldırıları' etrafında gelişen politik ve insani krizlerin en çarpıcı ve şiddetlisinin yaşandığı Suriye coğrafyasından insanlar dünyanın bütün ülkelerine dağıldı. Suriye, başlı başına insani ve politik pek çok olgunun, son derece girift bir şekilde, karşılıklı işlediği bir alan haline geldi. 2021'in sonlarına doğru patlak veren Ukraynalı mülteciler meselesinin gölgesinde kalmış da olsa, Suriyeli mülteciler, Türkiye dahil, dünyanın pek çok ülkesinde hâlâ gündelik hayatın, siyasetin, ekonominin ve hukuksal tartışmaların merkezinde durmaktadır.

2022 yılı itibarıyla Türkiye, dünyadaki Suriyeli mülteciler meselesinin bütün boyutlarıyla ele alınabileceği ülkelerin başında yer almaktadır. Dolayısıyla, bütün politik tartışmaların ve gündelik hayat karmaşasının içerisinde ve bunların ötesinde, üzerinden on yıldan fazla bir zamanın geçtiği son derece çetrefilli ve karmaşık bir toplumsal olgunun bazı yönlerine daha etraflıca odaklanmanın, deneyimlenen toplumsal gerçekliğin anlaşılmasına katkı sağlayacağı muhakkaktır.

Pek tabii, burada şu gerçekliğin altını da mutlaka çizmek gerekiyor: Türkiye ve dünyadaki Suriyeli mülteciler konusu, küresel boyuttaki göç ve mülteci olgusundan ayrı tutulamaz; fakat her ülkenin mülteci ve göç olgusu kendi özgün koşullarını barındırmaktadır. Diğer bir ifadeyle, dünyadaki Suriyeli mülteci meselesi, diğer mülteci dalgalarıyla ortak özelliklere sahip olduğu gibi, kendine özgü çizgilere de sahiptir. Bu, Türkiye'deki mülteci olgusunda Suriyelilerin ve diğer göçmen ve mültecilerin (örneğin, Afganlar, Iraklılar, Güney Asyalılar veya Afrikalılar gibi) her zaman ortak özelliklere sahip olmadığı anlamına gelmektedir. Aynı minvalde, bu gerçeklik, Türkiye sathına yayılmış Suriyelilerin hem dağıldıkları bölgeler hem de iller bazında benzerlik ve farklılıklarının olduğu anlamına gelmektedir. En nihayetinde, Türkiye'de farklı kentlerde yaşayan Suriyelilerin de yerel toplum gibi farklı örüntüleri söz konusudur. Sınıfsal farklardan etnik ve bölgesel dağılımlara kadar genel bir toplumsal örüntüde karşılaşılan bütün nitelikler, Suriyeliler için de geçerlidir.

2022 yılı ortası itibarıyla, resmi olarak Türkiye'de "Geçici Koruma Kapsamı" altında yaşayan 3 milyon 651 Suriyeli bulunuyor.¹ Demografik nitelikleri, Türkiye'deki kentlere

¹ <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim: 17.08.2022

dağılımları, sınıfsal ve sosyokültürel örüntüleri birbirinden oldukça farklı bu demografinin gündelik toplumsal ve ekonomik ilişkiler sistemi içerisindeki görünümüleri ve örüntüleri de farklılaşmaktadır. Bunun için, Türkiye’deki 81 ilde değişik sayılarda kayıtları bulunan Suriyeli nüfusun yekpare bir görünüm arz etmeyeceği ortadadır. Fakat söz konusu demografik dağılımın görünür bazı örüntüler ortaya koyduğu da muhakkaktır. Örneğin, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı’nın değişik zamanlarda yayınladığı veriler daha yakından incelendiğinde, Türkiye’deki kayıtlı Suriyelilerin yaklaşık %50’sinin, Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa ve Hatay gibi dört sınır ilinde yoğunlaştığı ve söz konusu nüfusun yarısının on sekiz yaşından küçük olduğu görülecektir. Fakat, az önce de değinildiği üzere, karşımızda, kentlerin daha önceki sakinleri gibi, oldukça farklı sınıfsal, ekonomik ve kültürel çizgileri olan bir nüfusun (Suriyelilerin) olduğunu akılda tutmak gerekiyor.

Gaziantep’te il bazında, Ağustos 2022 verilerine göre, 465 bin 183 kayıtlı Suriyeli yaşamaktadır. Bu sayı, Gaziantep’in İstanbul’un ardından, en çok Suriyelinin kayıtlı olduğu ikinci il olduğu anlamına gelmektedir. İl bazındaki nüfusun (2 milyon 130 bin) yaklaşık %18’inin Suriyelilerden oluştuğunu göstermektedir. Bu yoğunluk Kilis, Hatay ve Şanlıurfa’yla beraber, en yüksek dağılımlardan birini temsil ediyor.

Temmuz 2022’de Gaziantep Valiliği Göç İdaresi İl Başkanlığı’ndan elde edilen resmi verilere göre, il bazındaki 465 bin Suriyelinin 274 bin 78’i Şahinbey, 108 bin 277’si de merkez Şehitkamil ilçelerindeki mahallelerde kayıtlı bulunuyor. Geri kalan yaklaşık 83 bin kişi diğer ilçelerde farklı oranlarda dağılmıştır. Bu da bize, Gaziantep’teki kayıtlı Suriyelilerin %82’sinin merkez Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerinde yerleştiğini ya da yaşadığını gösteriyor. Kuşkusuz, merkez ilçelerde yaşayan 382 bin Suriyelinin ilçe ve mahalle dağılımları da farklılık gösteriyor. Metropol kent merkezinde kayıtlı Suriyelilerin yaklaşık %61’i Şahinbey ve geri kalan yaklaşık %39’u da Şehitkamil ilçesinde kayıtlı görünmektedir. Pek tabii, her iki ilçenin sosyo ekonomik örüntülerine paralel olarak mülteci nüfusun dağılımının alt sosyoekonomik düzeydeki mahallelerde yoğunlaştığını da belirtmek gerekiyor. Bu örüntü, aynı zamanda göç ve mülteciliğin temel etkenlerinden birisi olan sosyoekonomik durumun sonucudur.

Dolayısıyla, kent merkezinde yaşayan Gaziantep’liler ve Suriyeliler arasındaki uyuma odaklanan Gaziantep Monitörü 2022 araştırmasının evreni, Şehitkamil ve Şahinbey’de resmi olarak kayıtlı olan 382 bin 355 Suriyeli ve aynı mahallede (hatta aynı sokakta) yaşayan Gaziantep’lilerden oluşmaktadır.

Amaç, Kapsam ve Metodoloji

Gaziantep Büyükşehir kent merkezini oluşturan Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerinde ikamet eden kayıtlı Suriyeliler ve Gaziantep’liler arasındaki toplumsal ilişkileri anlamak, aynı zamanda, il düzeyindeki Suriyelilerin %80’ninden fazlasına dair bilgi sahibi olmak anlamına gelecektir. Gündelik hayat ilişkilerinden komşuluğa, iş ve çalışmadan gelir ve harcamalara, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimden resmî kurumlarla ilişkilere kadar pek çok temel başlıkta, Suriyelilerin ve benzer sosyal ve fiziki koşullarda yaşadıkları tahmin edilen Gaziantep’lilerin genel örüntüsünün ve süregiden gündelik hayattaki sosyal uyumun genel betimlemesini yapmak bu araştırmanın temel amacıdır. Bunun yanında hem Suriyelilerin hem de Gaziantep’lilerin genel hane örüntülerini ortaya koymak ve sosyal uyumun muhtemel yönleri hakkında bazı öngörülerde bulunmak için gerekli verilerin sağlanması da dolaylı olarak amaçlanmıştır. Zira aradan geçen on bir yıldan sonra, bütün sorunlara, yargılara, günlük veya dönemsel politik mülahazalara, söylemlere ve değişik

medya kanallarındaki çok farklı söylemlere rağmen, bir biçimde işleyen bir uyumun, birlikte yaşamın ve devam eden bir toplumsal hayatın olduğu da net bir şekilde görülüyor. Bu araştırma, tam da bu karmaşık söylem ve tahayyül arasında ilerleyen gündelik hayatı mümkün kılan kılcal damarları ortaya çıkarmaya çalışmaktadır.

Diğer taraftan, bu araştırma, 2017'den bugüne kadar Gaziantep Üniversitesi Sosyoloji Bölümü tarafından Suriyeliler ve Gaziantep'liiler üzerine gerçekleştirilen saha araştırmalarının devamı niteliği de taşımaktadır ve bu araştırmadaki pek çok soru ve konu, önceki çalışmaların devamı niteliğindedir. 2017'de yapılan ve 2018'de üç dilde (Türkçe, İngilizce, Arapça) yayınlanan *Gaziantep'teki Suriyeliler: Uyum, Beklentiler ve Zorluklar* başlıklı çalışma, kent merkezindeki Suriyelilere odaklanıyordu. Devamındaki *Gaziantep'teki Suriyeliler: Başarı Hikayeleri* başlıklı araştırma projesi, belgesel film ve ortak kitap, kente uyum ve "başarılı" olma dinamiklerini anlamaya çalışıyordu. 2020'de saha çalışmaları bitirilen ve 2021'de üç dilde üç cilt halinde yayınlanan *Gaziantep Monitörü 2020* çalışması Suriyelilerle Gaziantep'linin Gaziantep kent merkezindeki gündelik ilişkileri üzerinden uyum ve birlikte yaşamının temel dinamiklerini anlama çabası taşıyordu. Yine aynı doğrultuda, 2021'de Gaziantep, Şanlıurfa ve Kilis'te gerçekleştirilen *Gendered Implications of COVID-19 in Southeast Turkey* başlıklı çalışma, üç ilin kent merkezinde yaşayan Türkiye vatandaşlarıyla Suriyelilerin pandemi sürecindeki hayatlarına odaklanıyordu. Bu araştırmaları tamamlayan bir diğer çalışma da 2019'da gerçekleştirilen Gaziantep'teki Suriyeli öğrencilerin yükseköğrenime katılımındaki sorunları tespit etme amacındaki çalıştay ve akabinde yayınlanan "Suriyeli Öğrencilerin Yükseköğretime Entegrasyonu" başlıklı rapordur. Dolayısıyla, Gaziantep Monitörü 2022 araştırması, yukarıda zikredilen çalışmaların devamı olarak okunabilir.

Gaziantep Monitörü 2022 araştırması, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ile Gaziantep Üniversitesi Teknoloji Transfer Ofisi (TARGET) arasında 27 Temmuz 2022'de imzalanan protokolden sonra resmen başladı. Araştırmanın temel gayesi, az önce de değinildiği gibi, kent merkezinde yaşayan Suriyelilerin ve yerel halkın devam eden toplumsal uyumuna daha yakından bakmaktır. Bu saha araştırmasında, toplumsal uyumun dinamikleri, etkenleri ve aradan geçen on yıldan sonra, gündelik hayat ilişkilerindeki yansımalarını anlamaya çalışmak hedeflenmiştir.

Bu kapsamda önce, Gaziantep Valiliğinden mahalle ve ilçe bazlı resmi kayıtlı Suriyeli sayıları talep edildi ve bu resmi sayılara göre örneklem ve evren seçimi yapıldı. Araştırmanın henüz başında talep edilen toplam üç bin kişiyle (1500 Suriyeli ve 1500 Gaziantep'li) görüşme ve onlara dair veriler toplama hedefi, bilimsel, istatistiki ve metodolojik mantık çerçevesinde değerlendirildi. Bu kapsamda hedeflenen 3000 kişiyle görüşme için en az 1500 haneye gidilmesi öngörüldü. Suriyeli sayısının istatistiki dağılımı kerteriz olarak dikkate alındığında, 750 Suriyeli ve 750 Gaziantep'li haneye gidilerek 3000 kişinin bilgilerinin toplanması için görüşmelerin matematiksel ve demografik dağılımı öngörülmüştür. Fakat araştırma ekibi, sahada her zaman olması muhtemel her türlü olumsuzlukları da hesap ederek, planlanan hane görüşmelerinin yaklaşık yüzde onu kadar fazla bir haneyi, yine istatistiki veriler ışığında saha görüşme programına dahil etmiştir. Dolayısıyla sahadan hesaplananlardan çok daha yüksek sayıda haneler ve kişilere dair veriler toplanmıştır. 3 Ağustos'ta başlayan ve 15 Ağustos'ta sona eren saha görüşmelerinde 1644 haneye gidilerek toplamda, öngörülen 3000 kişilik görüşme sayısından fazla kişiye dair görüşmeler yapılmış ve bilgiler toplanmıştır. 1644 haneden genel toplamda 7336 kişi olmak üzere, 3952 Suriyeli ve 3384 Gaziantep'li kişinin, araştırmanın ana temasını oluşturan sosyal uyuma dair bilgileri toplanmıştır. Burada şunu da eklemek gerekiyor: İlerleyen bölümlerdeki

değerlendirmelerin bazıları, her zaman 1644 hanenin verilerini değil, soruya ve değerlendirmenin niteliğine göre, bazı ayıklamalardan sonraki verileri kapsayacaktır.

Saha görüşmelerinin öncesinde, Gaziantep Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan 3 Ağustos 2022 tarihli onay ve sahadaki görüşmecilerin güvenliği açısından elzem olan gerekli yasal izinler Gaziantep Valiliğinden alınmıştır.

Görüşmeleri gerçekleştirecek öğrencilerin eğitimi 29 Temmuz'da Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde yapılmıştır. Eğitimde, görüşmecilere gerekli yöntemsel bilgilerin verilmesinin yanı sıra, soruların yüklendiği KoboToolbox yazılımının kullanımı ve tanıtımı yapılmıştır. Ayrıca, görüşmecilere saha etkileşimleri, iletişim ve davranış hususları yanında maske, sağlık ve hijyen konularında da bilgilendirici notlar aktarılmıştır.

Saha görüşmeleri cinsiyet dağılım dengesi gözetilerek Türkçe ve Arapça konuşan 21 öğrenciyle farklı 127 mahallede gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın yapılacağı mahalleler, TÜİK verileri, konut rayiç bedelleri ve kente dair sosyoekonomik bilgiler, gözlemler gibi birkaç somut girdinin birleştirilmesiyle, 6 kategoriye ayrılmıştır. 2 üst sosyoekonomik gruptan, 2 orta ve 2 alt sosyoekonomik gruptan olmak üzere toplam 6 mahalle kategorisi oluşturulmuştur. Fakat araştırmanın asıl amacı Suriyelilerin uyum ilişkilerini ortaya koymak olduğundan, mahalle sayıları ve örneklem dağılımlarında Gaziantep Valiliği Göç İdaresi Başkanlığının ikamet bilgileri baz alınmıştır. Bunun da istatistiksel ve metodolojik olarak alt-orta ve alt sosyoekonomik düzeydeki mahallelerde yoğunlaşan bir saha profili ortaya koyduğunu söylemek gerekiyor. Dolayısıyla, ilerleyen analizlerde ve sayfalarda da görüleceği üzere, toplumsal uyuma odaklandığımız nüfusun büyük bir kesimi, alt ve orta sınıf sosyoekonomik düzeydeki mahallelerde ikamet eden Suriyeliler ve Gaziantep'lidir.

1644 hane görüşmesinin mahallelere dağılımında, Gaziantep'in merkez ilçelerindeki sosyoekonomik düzey ve geçici koruma altındaki Suriyeli nüfusun yoğunluğu dikkate alınmıştır. Bilindiği üzere, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yerleşimi, alt ve alt-orta sosyoekonomik düzeydeki mahallelerde ve bölgelerde daha yoğundur. Dolayısıyla, araştırma örnekleminde bu mahallelerin ağırlıkta olması, demografik nedenleri olan metodolojik bir zorunluluktur. 1644 haneden farklı konu ve içerikteki 7336 kişiye dair verilerin elde edildiği mahallelerin dağılımı şu şekilde gerçekleşmiştir.² Üst sosyoekonomik düzeydeki mahallelerden 7, Üst-orta düzey mahallelerden 11, orta düzey sosyoekonomik mahallelerden 286 ve alt sosyoekonomik düzeylerdeki mahallelerden 1340 hanede görüşmeler yapılmıştır.

Diğer taraftan, sahadan soru formlarıyla veriler elde edilmesinden başka, 12 farklı odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmeleri, Gaziantep'li ve Suriyeliler dengesinin yanında yaş grupları ve cinsiyet dengesi gibi değişkenler de gözetilerek toplamda 67 kişiyle gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmelerinin beşi Gaziantep'li ve yedisi Suriyelilerle gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin moderasyonu bir akademisyen tarafından yapılırken, iki araştırma görevlisi, (gerektiğinde) bir tercüman ve raportörlerden oluşan bir grup her toplantıda hazır bulunmuşlardır. Odak grup görüşmeleri için daha uygun fiziki koşullar ve rahat ortam sağlanabilmesi adına, bütün toplantılar Narlıtepe Ensar Toplum Merkezi'nde gerçekleştirilmiştir. Toplum Merkezi'ne uzak ve farklı mahallelerden katılımcıların erişimi için de gerekli ulaşım imkanları sağlanmıştır. Odak grup görüşmelerinin farklı kategorilerde olmasına dikkat edilmiştir. Toplam on iki odak grup görüşmesinin üçü Gaziantep'li kadınlar, ikisi Gaziantep'li erkekler; ikisi

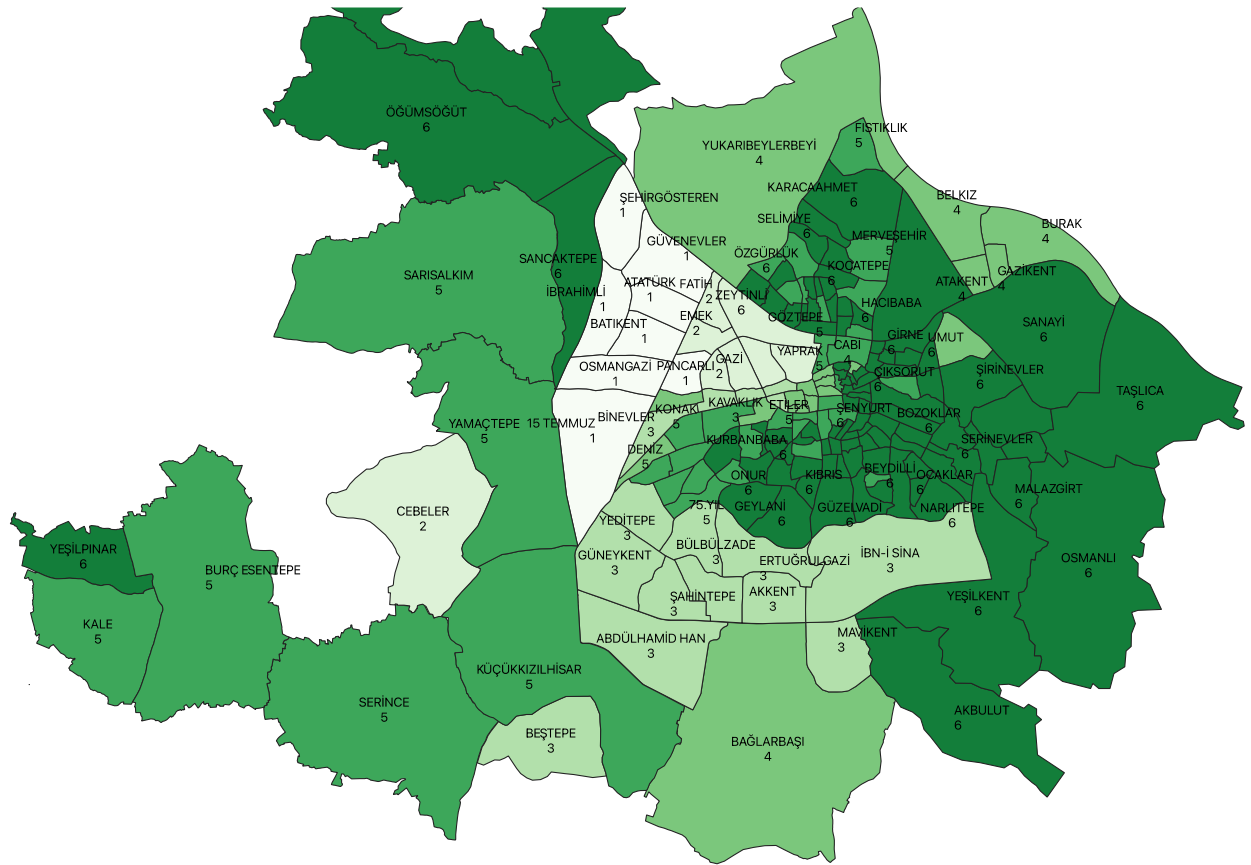
² Altı grup halinde tasnif edilen mahalle listeleri raporun sonundaki EK'te bulunabilir.

Suriyeli erkekler ve beşi de Suriyeli kadınlarla yapılmıştır. Görüşmelerin karma yapılmamasına özellikle dikkat edilmiş ve bu kararın ne kadar yerinde ve yöntemsel açıdan stratejik olduğu görüşmelerde bir kez daha teyit edilmiştir. Odak grup görüşmesindeki katılımcılar, Narlıtepe, Fırat, Barak, Aktepe, Vatan, Yeditepe, Değirmişem, Kolejtepe, Çıksorut, Mavikent, Şehreküstü, Aydınbaba, Konak, Mevlana, Cumhuriyet, İstiklal, 60. Yıl, Deniz, Seyrantepe, 23 Nisan, Gazikent ve Hoşgör gibi yirmi iki farklı mahallede ikamet eden 67 Gaziantepli ve Suriyeliden oluşmaktadır. Odak grup toplantıları dahil olmak üzere, bütün saha görüşmelerinde katılımcılara onam formunun sözlü olarak okunduğunu, odak grup görüşmesine katılan 67 kişiden de imzalı onam formları toplandığını not etmekte yarar vardır.

Yukarıda da değinildiği üzere, tam ismi “Gaziantep Odaklı Sosyal Uyum Araştırması-Gaziantep Monitörü 2022” olan bu saha çalışması, Gaziantep kent merkezindeki mahallelerde yaşayan Gaziantep’lilerin ve Suriyelilerin gündelik toplumsal hayattaki etkileşimlerine odaklanmayı amaçlamaktadır. Diğer taraftan araştırmanın bir diğer hedefi, Suriyelilerin yaşadıkları mahallelerdeki sosyal çevrelerle, resmi kurumlarla, iş ve çalışma dünyasıyla, iktisadi faaliyetlerle, barınma, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlar alanındaki hizmetlere erişimdeki ilişkilerine ve sahip oldukları sosyal örüntülere odaklanmaktadır. Araştırmanın zikredilen bu amaçları öncelikle, belli başlıklar altında toplanan ve KoboToolbox görüşme yazılımında, peyderpey açılan şıklarıyla beraber toplam 204 adet soruyla elde edilmeye çalışılmıştır. Sorular Türkçe ve Arapçaya çevrilerek görüşmecilerin Gaziantep’liler ve Suriyelilerle sahadan en güvenilir veriler elde etmeleri sağlanmıştır. Anket görüşmelerinin yanında, odak grup görüşmeleriyle de sahada kısa sürede ve standart sorularla elde edilemeyecek bilgilerin elde edilmesi amaçlanmıştır.

Uyum odaklı bu saha araştırması ve odak grup görüşmeleri, genel demografik bilgiler, eğitim, iş, çalışma, hane geçimi, hane içi birey örüntüsü, eğitim ve okulla ilişkiler, konut ve barınma, mahalle ve kentle ilişkiler, sağlık, gelecek beklentileri, boş zaman aktiviteleri, arkadaşlık ve komşuluk, aktüel gündelik sorunlar başlıkları altında gerçekleştirilmiştir.

HARITA

Mahallelerin Sosyoekonomik Dağılımı (Gaziantep Geneli)

Sosyoekonomik Düzey

1 No'lu Mahalleler: Üst Sosyoekonomik Kesimler

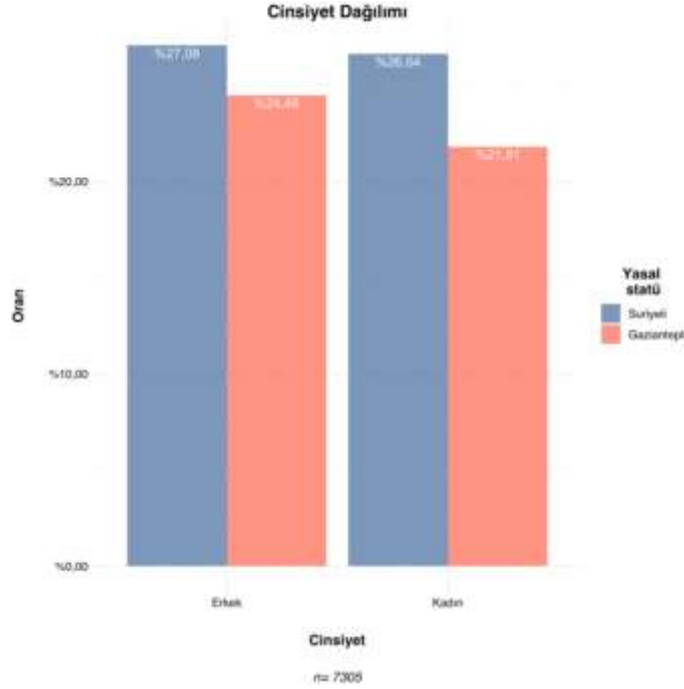
2 No'lu Mahalleler: Üst-Orta Sosyoekonomik Kesimler

3 ve 4 No'lu Mahalleler: Orta Sosyoekonomik Kesimler

5 ve 6 No'lu Mahalleler: Alt Sosyoekonomik Kesimler

DEMOGRAFİK BULGULAR

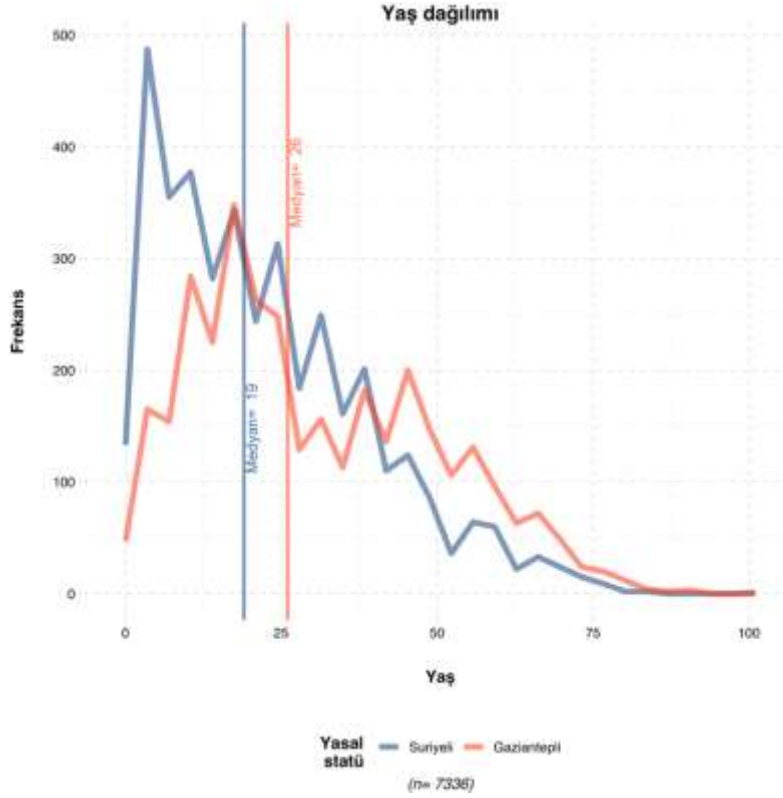
Alan çalışması kapsamında görüşülen ya da hakkında bilgi toplanan toplam 7300 kişinin dağılımına baktığımızda, araştırmanın amacı doğrultusunda bir dengenin olduğu görülmektedir. Suriyelilerin çok az farkla yüksek sayıda olduğu oransal dağılımda, kadın-erkek oranlarında da dengeli bir örüntü ortaya çıkmıştır.

Şekil 1. Görüşülenlerin Cinsiyet Dağılımı

Sahada hakkında veri toplananların yaş dağılımında, Türkiye genelindeki demografik örüntüye paralel sonuçlar bulunmuştur. Türkiye geneline yayılmış üç milyon altı yüz bin Geçici Koruma Kapsamı altında yaşayan Suriyeli demografinin, Türkiye nüfusuna göre daha genç özellikleri olduğu bilinmektedir.³ Gaziantep özelinde de araştırma sahasındaki örneklemde, benzer bir genç nüfus farkı ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Hane profilinde verisine ulaşılan 7336 kişinin ortalama yaşı, Suriyelilerde 19, Gaziantep'lielerde 26 olarak karşımıza çıkmaktadır.

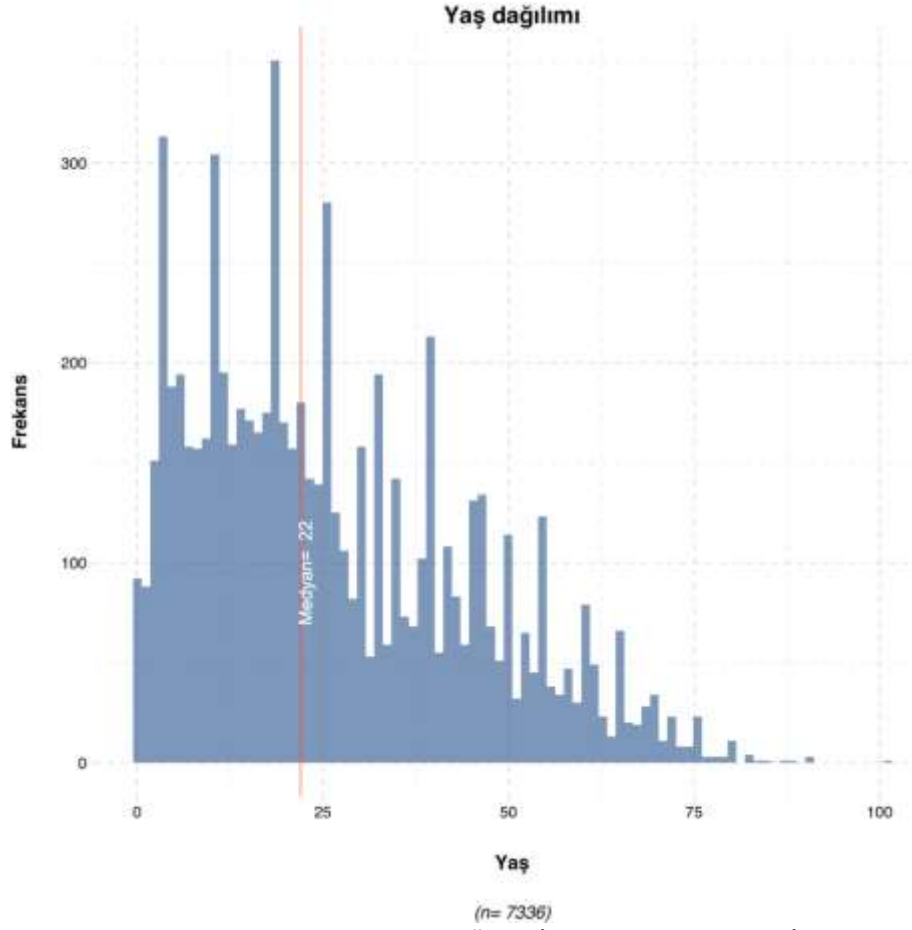
³ <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> Erişim: 01.09.2022

Şekil 2. Görüşülen Gaziantep'li ve Suriyelilerin Yaş Dağılımı

Benzer biçimde, alanda görüşülen ve hakkında bilgi toplanan 7336 kişinin genel ortalaması, Gaziantep için, genç sayılabilecek bir niteliğinin olduğunu göstermektedir. Gaziantep'li ya da Suriyeli olmasına bakılmaksızın sahadaki demografiye baktığımızda ortalama yaşı 22 olan oldukça genç bir nüfusun olduğunu görüyoruz. Bu yaş, sosyal uyum, birlikte yaşama, eğitim, sağlık hizmetleri ve diğer toplumsal ilişkiler gibi gündelik hayat etkileşimlerinin muhtemel yönü konusunda da fikir verici niteliktedir. Zira, Gaziantep özelindeki bu demografik sonuçlar, söz konusu genç nüfusun sosyal-kültürel beklentilerine yönelik politikalar belirlemenin hayatiyet arz ettiğini de ortaya koyuyor.

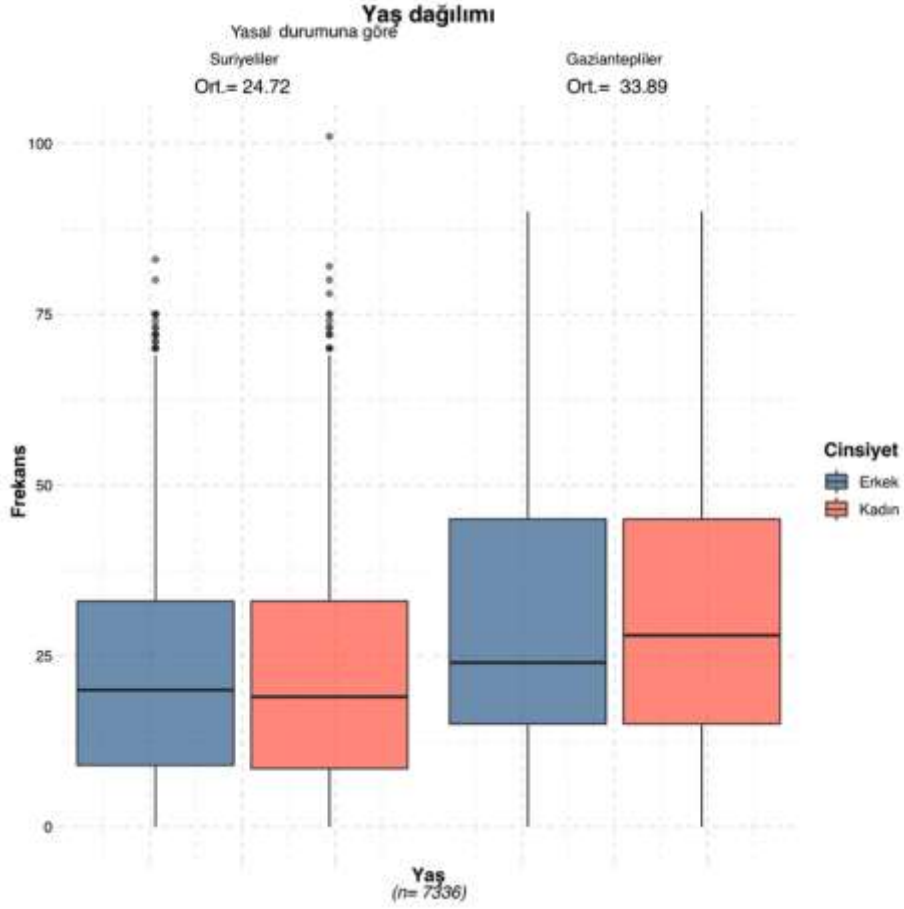
Saha görüşmelerinde elde edilen veriler, hane örüntüsündeki yaş dağılımları hakkında önemli ipuçları sağlamaktadır. Suriyeli hanelerde ortalama yaşı 19 iken, Gaziantep'li hanelerde bu sayı 26'dır. Bu araştırmanın aynı mahalleler ve hatta aynı sokaklarda yaşayan haneleri içerdiği dikkate alındığında, kentte daha genç bir Suriyeli nüfusun bulunduğu daha net anlaşılabacaktır.

Şekil 3. Görüşülenlerin Yaş Dağılımı (Gaziantep’li ve Suriyeli)

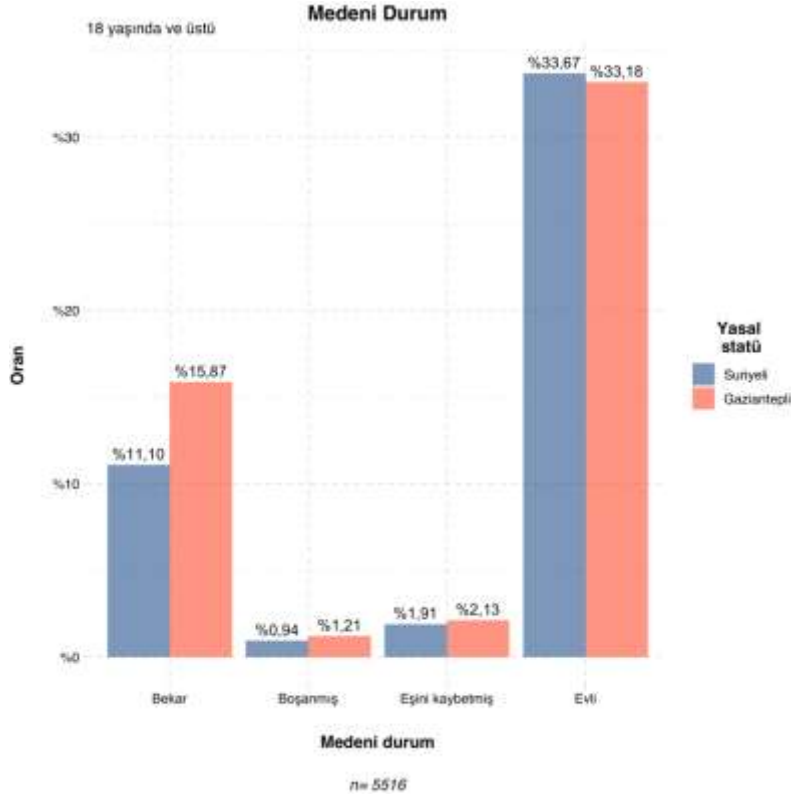
Gaziantep’li ve Suriyeli hanelerin genel demografik yapısı birlikte ele alındığında, ortalanca yaş bakımından, Türkiye ortalamasına yakın ya da kısmen daha genç bir demografinin Gaziantep’te yaşadığını görüyoruz. Zira, Türkiye ortalanca yaşı resmi istatistiklere göre, 33,1’dir.⁴

⁴ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayalı-Nüfus-Kayıt-Sistemi-Sonuçları-2021-45500&dil=1> Erişim: 02.08.2022

Şekil 4. Gaziantep'li ve Suriyelilerin Yaş Diyagramı

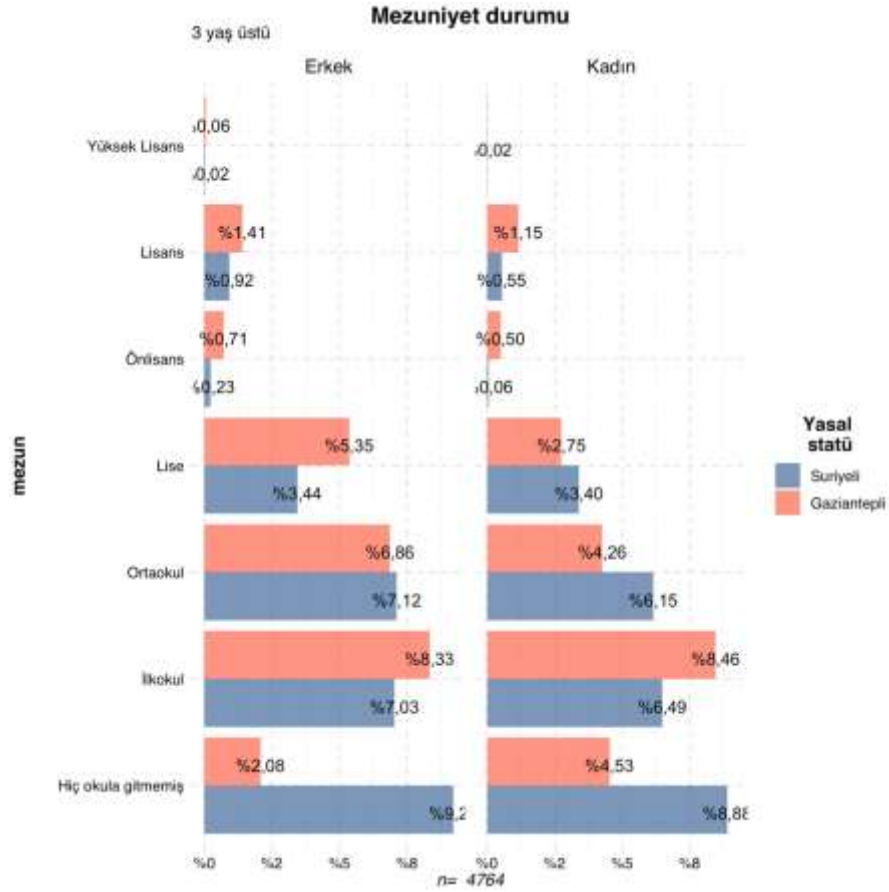
Hanede yaşayanların hepsinin yaşları dikkate alındığında, ortanca (medyan) yaşa paralel, Suriyeli hanelerin yaş ortalamasının Gaziantep'li hanelerden oldukça genç bir örüntüye sahip olduğu ortaya çıkıyor. Suriyeli hanelerdeki kadın ve erkek ortalama yaşı 25'in altında ve ikisi de birbirine yakinken, Gaziantep'li hanelerdeki kadınların ortalama yaşının erkeklerden çok az farkla daha yüksek, hanede yaşayanların ortalamasının da 33,8 olduğunu görüyoruz.

Şekil 5. Görüşülenlerin Medeni Durumu

Sahada haneleri temsilen görüşülenlerin medeni durumundaki dağılım, Gaziantep'te daha önce yapılan araştırma bulgularına paralel bir durum arz ediyor. Hanelerin genel bilgisini toplamak için kendileriyle görüştüklerimizin büyük bir çoğunluğunun evli olması beklenen bir sonuçtur. Suriyeli hanelerin %74,3'ünde ve Gaziantep'li hanelerin %65,7'sinde hanelere dair bilgi verenler evli görünmektedir. Suriyeli hanelerde bekarların oranı %18,2 iken Gaziantep'li hanelerde bu oran %25,1'dir. Hanelerde boşanmış görüşmeci oranı her iki kesimde %2'ler düzeyinde eşini kaybetmiş olanların oranının Suriyelilerde %5,2 Gaziantep'li hanelerde %6,2 olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla, Suriyeli hanelerdeki genç demografi oranının yüksekliğinin aynı zamanda evlilik oranlarını da etkilediğini görüyoruz.

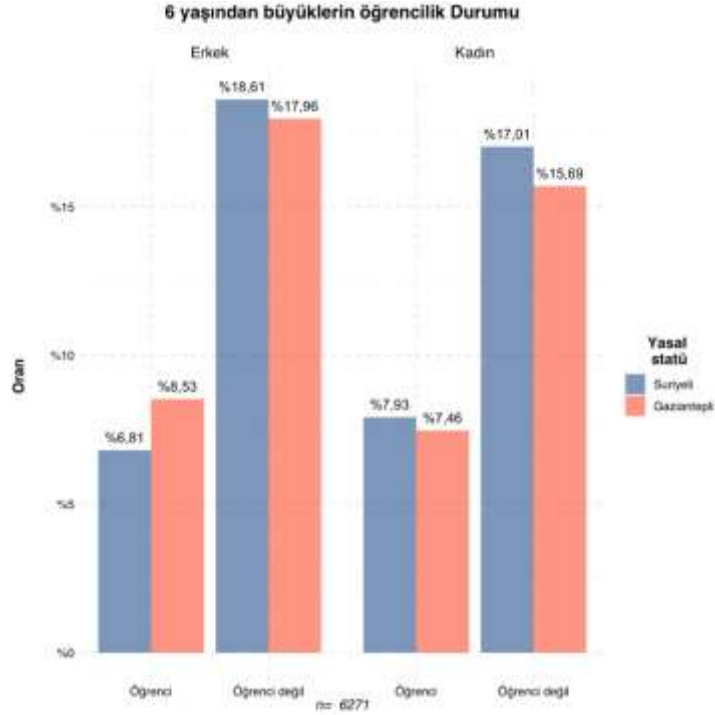
EĞİTİM

Şekil 6. Hanedekilerin Mevcut Mezuniyet ve Eğitim Durumu

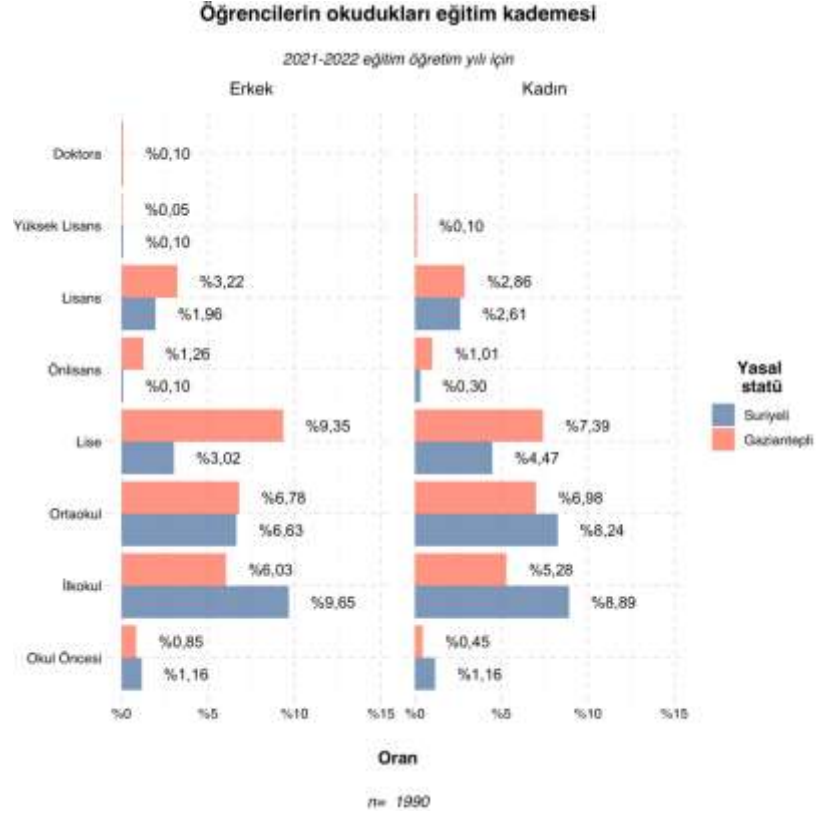
Görüşülen hanelerdeki eğitim düzeyine baktığımızda, belirli düzeylerde Gaziantepililer ve Suriyeliler arasında benzerlikler ve farklılıklarla karşılaşyoruz. Hiç okula gitmemiş ya da herhangi bir eğitim formasyonuna sahip olmayanların oranı, beklenildiği gibi, Suriyelilerde Gazianteplilere göre daha yüksektir fakat her iki grupta da kadınları dezavantajlı konuma koyan, bir negatif oranın varlığı göze çarpmaktadır. Nitekim, iki grup, hiç okula gitmemiş kadınların oranı açısından mukayese edildiğinde, oranın Suriyeli kadınlar için iki kat aleyhte olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, özellikle okul ve eğitim formasyon oranlarında Suriyeli erkeklerin Gaziantepli erkeklerden neredeyse dört kat daha olumsuz bir orana sahip oldukları görülüyor. Burada, mülteci (bu bağlamda, Suriyeliler) kadın ve erkeklerin yerel nüfustan çok belirgin biçimde olumsuz eğitim örüntüsüne sahip olabileceği gerçeğiyle bir kez daha karşılaşyoruz. Orta okul düzeyi hariç tüm eğitim kademelerinde Gazianteplilerin Suriyelilerden daha avantajlı oranlara sahip olduklarını görüyoruz. İlköğretime devam etmede, uyum ve entegrasyonu destekleyebilecek oranlar ortaya çıkmasına rağmen, henüz bütünüyle olumlu bir tabloda söz etmek mümkün görünmemektedir. Diğer taraftan, halihazırda ilköğretim ve orta okul değişik kademelerinde bulunan Suriyelilerin oranının yüksekliğinin, ilerleyen lise ve üniversite düzeylerinde de

korunması halinde, bunun olumlu etkilerinin uyum ve entegrasyon süreçlerine olumlu katkı yapacağına kuşku yoktur.

Şekil 7. Altı Yaşından Büyük Hane Bireylerinin Öğrenci Olup Olmadığı

Diğer taraftan, halihazırdaki eğitim ve öğrencilik örüntüsüne baktığımızda, hanelerdeki kişilerin, beklendiği gibi, okul çağı dışında olduğu görülüyor. Bu bulgular, aynı zamanda, Gaziantepi ve Suriyeli hanelerdeki okullaşma oranlarının, aradan geçen on bir yıl sonra, yakınlaşmaya veya benzeşmeye başladığını da göstermektedir. Temel eğitimdeki okullaşmanın, özellikle 2017 ve sonrasında daha yoğunluklu olarak ele alınmasıyla, Suriyelilerin ve Gaziantepililerin temel eğitim düzeyinde eğitime dahil olma oranlarının birbirine paralel seyretmeye başladığını görmek mümkündür.

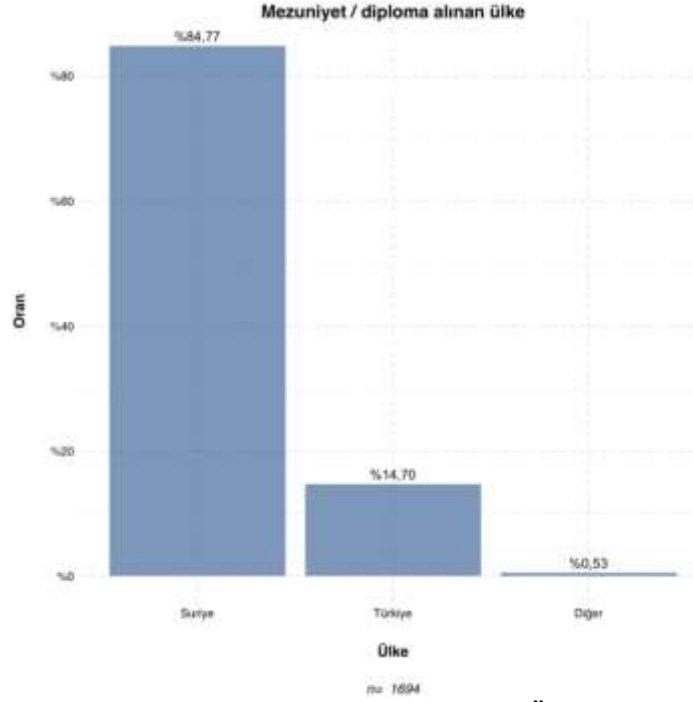
Şekil 8. Mevcut Öğrencilerin Eğitim Aşamaları

Araştırma sahasının ve örneklemin, ağırlıklı olarak alt sosyoekonomik kesimlerin yaşadıkları mahallelerde yoğunlaşmasının sonuçlarından birisi olarak, temel eğitim dışındaki eğitim kademelerinde, okullaşma oranlarında göze çarpan farklılaşmayı hem Gaziantep'li hem de Suriyelilerde görüyoruz. Fakat bariz biçimde dikkat çeken konulardan birisi, okul öncesi okullaşma oranının her iki grupta da çok düşük düzeylerde olması ve kadınların inkâr edilemez dezavantajlı konumudur. Yaklaşık iki bin bireyin, herhangi bir eğitim kademesinde kayıtlı olduğu araştırma sahasında, ilk öğretimde ve devamında orta öğretimde görece daha yüksek olarak bulunması, her şeye rağmen, Gaziantep'teki sahadan elde edilen olumlu ve ümit verici bir sonuç

olarak değerlendirilebilir. Fakat gerek Gaziantep'te⁵ ve gerekse Türkiye'de⁶ Suriyelilerle ilgili yapılan çalışmaların eğitimdeki sıkıntılara vurgu yaptığını da eklemek gerekiyor. Eğitim gibi, uyum ve entegrasyon süreçlerindeki en temel işlevlere sahip bir başlıkta, özellikle Geçici Eğitim Merkezleri'nin lağvedilerek, eğitim çağındaki Suriyeli çocukların örgün Milli Eğitim müfredatına dahil edilmesinden sonra gözle görülür bazı olumlu sonuçlar ortaya çıksa da çok farklı sorunların devam ettiği görülüyor. Araştırma sahasındaki odak grup görüşmelerinde, çok genel hatlarıyla eğitime erişim açısından değil, okulların içindeki etkileşimlerle ilgili yakınmaların olduğunu ekleyelim. Şunu açık yüreklilikle ifade etmek gerekir ki, eğitimde görülen ve uyum süreçlerine olumsuz yansıtacak bu sorunların tek kaynağı mülteci olup olmamakla ilgili değil, sosyoekonomik hiyerarşideki güç ilişkileri ve sosyokültürel koşullarla da yakın ilgisi olan çok boyutlu sınıfsal arka planları da kapsamaktadır. Mülteci olmanın getirdiği olumsuz sonuçlarla pek tabii Gaziantep'teki eğitim süreçlerinde de karşılaşılıyor; fakat temel eğitime erişimde bir benzeşmenin olduğunu da altını çizmek gerekiyor. Diğer bir ifadeyle, Gaziantep'li ve Suriyelilerin birlikte yoğun oranlarda yaşadıkları mahallelerde, eğitimin kalitesi, okulların fiziki koşulları gibi temel bazı sorunları zaten mevcuttu ve Suriyeliler de bu olumsuz koşulları deneyimleyerek, bir tür 'uyum' ortaya koyduklarını söylemek mümkün.

⁵ Gültekin, M.N., Giritlioğlu, İ., Karadaş, Y., Soyudoğan, M., Leyla Kuzu, Ş., Gülhan, S.T., Doğanoglu, M., Utanır, A., Aslan, Ç., İncetahtacı, N., (2018) *Gaziantep'teki Suriyeliler: Uyum, Beklentiler ve Zorluklar (Özet Rapor)*, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Yayınları (İlerleyen sayfalarda "2018 araştırması" olarak anılacaktır. y.n); Gültekin, M.N., Yücebaş, M., Soyudoğan M., Atasü Topçuoğlu, R., Doğanoglu, M., Leyla Kuzu, Ş., Gülhan, S.T., Aslan, A., İncetahtacı, N., Utanır, A., Aslan, Ç., Karayakupoglu, H.C., Kaya, M., Açıkgöz, Ü., & Özhazar, İ. (2021). *Gaziantep Monitörü 2020: Gaziantep'li*. SABEV Yayınları; Gültekin, M.N., Yücebaş, M., Soyudoğan, M., Atasü Topçuoğlu, R., Doğanoglu, M., Leyla Kuzu, Ş., Gülhan, S. T., Aslan, A., İncetahtacı, N., Utanır, A., Aslan, Ç., Kaya, M., Karayakupoglu, H.C., Açıkgöz, Ü., Özhazar, İ., (2021) *Gaziantep Monitörü 2020 – Suriyeliler*, Ankara: SABEV Yayınları. (İlerleyen sayfalarda "2020 araştırması" olarak anılacaktır. y.n); Gültekin, M.N., Soyudoğan M., Doğanoglu, M., Yücebaş, S., Leyla Kuzu, Ş., Yücebaş, M., İncetahtacı, N., Karayakupoglu, H.C., Utanır, A., Kaya, M., Açıkgöz, Ü., & Kaya, M. (2022). Gendered Implications of COVID-19 in Southeast Turkey: The Case of Gaziantep, Şanlıurfa and Kilis, Final Report. Link: [http://sosyoloji.gantep.edu.tr/upload/files/GENDERED%20IMPLICATIONS%20OF%20COVID-19%20IN%20SOUTHEAST%20TURKEY\(2\).pdf](http://sosyoloji.gantep.edu.tr/upload/files/GENDERED%20IMPLICATIONS%20OF%20COVID-19%20IN%20SOUTHEAST%20TURKEY(2).pdf) (İlerleyen sayfalarda "2021 araştırması" olarak anılacaktır.

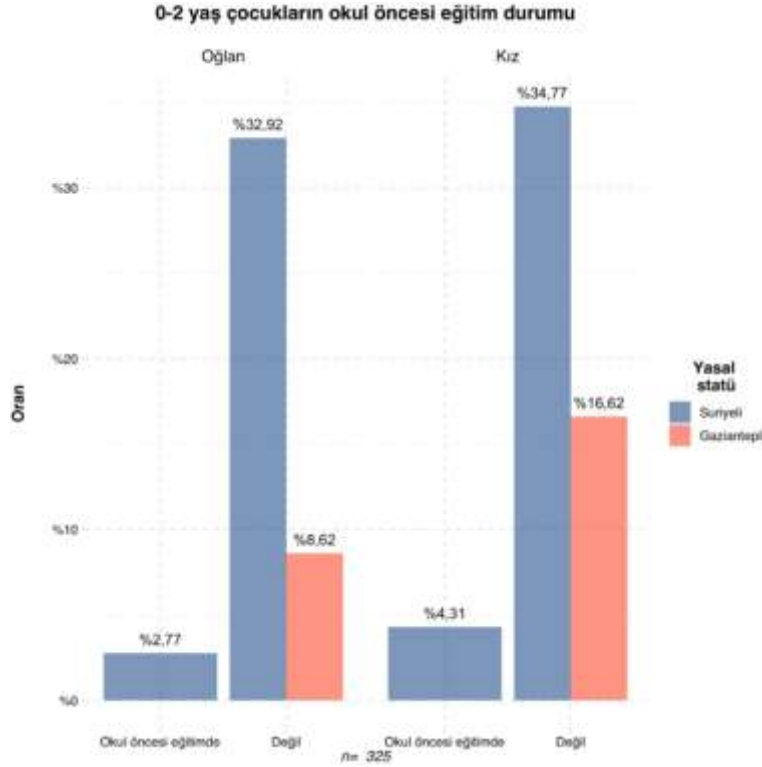
⁶ Erdoğan, M. (2021) *Suriyeliler Barometresi-2020: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*, Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık

Şekil 9. Suriyelilerin Diploma Aldıkları Ülkeler

Gaziantep'te halihazırda yaşayan ve herhangi bir diploma derecesine sahip olanların çok büyük oranının (%85 civarı), bekleneneği gibi, söz konusu diplomayı Suriye'den aldığı görülüyor. Ancak Suriyelilerin yaklaşık %15'inin Türkiye diplomalı olduğu görünüyor ki, aradan geçen on bir yıllık sürecin zorlukları ve Suriyeli demografisindeki genç ve çocuk oranının yüksek olmasının bunda etkili olduğunu söyleyebiliriz. On bir yıllık süreçte, Suriyelilerin Gaziantep'te (Türkiye'de de) bütün zorluklara rağmen, eğitim sistemine bir şekilde ve oranda dahil olabildiklerini görüyoruz. Eğitim sistemine genç nesillerin katılımı, sadece kendi geleceklerini değil, dahil olmaya çalıştıkları toplumsal sistemle ilişkilerini ve uyumlarını da doğrudan etkileyecektir.

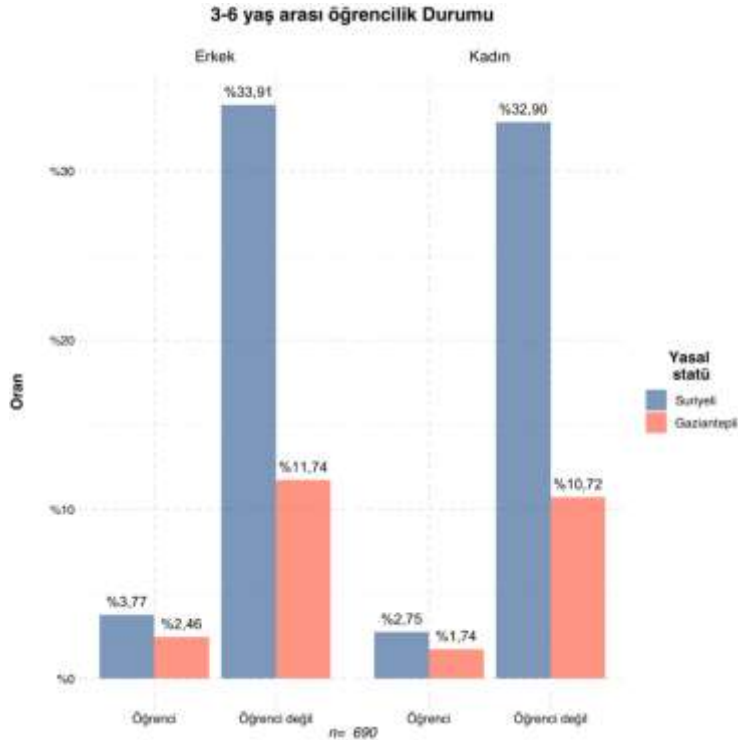
Burada şunu da not etmek gerekiyor: Saha örnekleminde hiçbir Suriyeli erkeğin ve kadının halihazırda doktora öğrencisi olmaması dikkat çekicidir. Gaziantep'te kadınların da hiç birisi doktora eğitimi almamaktadır. Suriyeli kadınlar arasında yüksek lisans yapan hiçbir kadın da bulunmamaktadır. İlginç bir biçimde, lisans düzeyinde eğitim alan Suriyeli kadınların oranının Gaziantep'lilerden yüksek olduğunu görüyoruz.

Şekil 10. 0-2 Yaş Aralığındaki Çocukların Kreş ya da Bakımevine Bırakılmaları

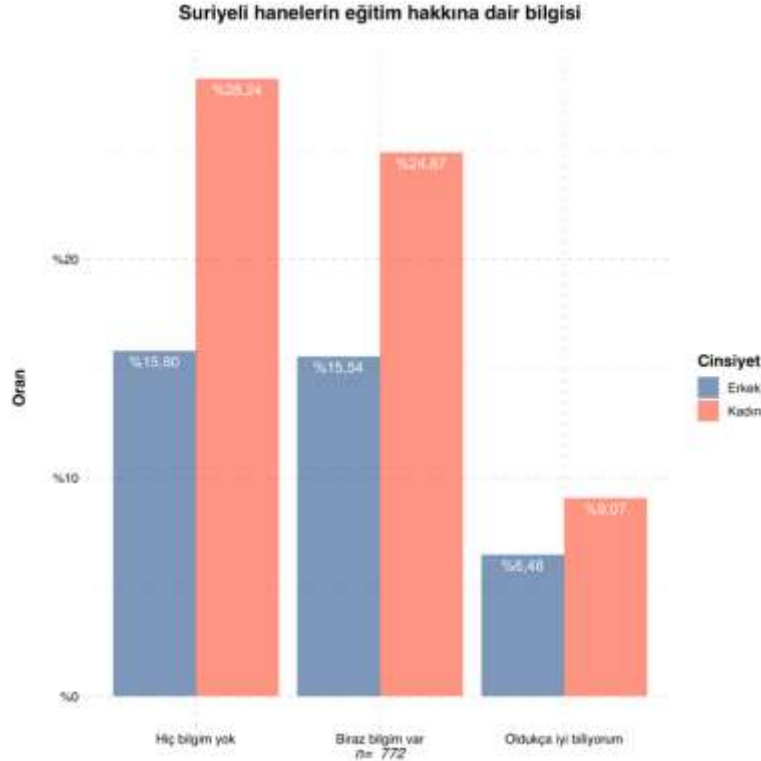
0-2 yaş arasındaki çocukların bakımı ve kreşe katılımına dair bu grafik, çoğunlukla gözden kaçabilen ama eğitime dair önemli olan ipuçları vermektedir.⁷ Bu veri rahatlıkla, aile örüntüsü, sınıfsal konum ve sosyokültürel arka plan gibi diğer değişkenlerle birlikte okunabilir. Zira, araştırma sahasının ağırlıklı olarak yoksul veya alt sosyoekonomik mahallelerde yoğunlaşması, 0-2 yaş aralığındaki çocukların bakımının büyük oranda evde veya aile içinde yoğunlaştığını gösteriyor. Hanelerin çocuklarının sadece %3'e yakının okul, kreş ya da bakımevine bırakılması, bu sosyoekonomik durum açısından ele alınabilir. Daha da önemlisi, sınıfsal ve sosyoekonomik özelliklerin bir sonucu olarak bu konuda, Gaziantep'li ve Suriyeli'ler arasında anlamlı bir fark da bulunmamaktadır.

⁷ Bu soru, çocuk sahibi olup henüz okul çağındaki çocukları olmayan hane örüntüsünde sorulmuştur. Burada kastedilen, 0-2 yaş arasındaki çocukların, iş veya çalışma koşulları gibi nedenlerden dolayı belli zaman için bırakıldıkları, gündüz bakımevi ve kreş gibi profesyonel kurumlardır.

Şekil 11. Okul Öncesi Eğitime Katılım

Hanelerde okul öncesi eğitime devam etmede, Suriyelilerin Gaziantep'li'lerden çok az bir oranda önde oldukları görünse de bu nitelikteki yaklaşık yedi yüz okul öncesi eğitim çağındaki çocuğun büyük bir bölümü bu dönemi hanede, aileleriyle geçiriyor görünmektedir. Bu oranlarda, kuşkusuz geleneksel hane içi ilişkilerin niteliği kadar sosyoekonomik koşulların da etkisi çok büyüktür.

Şekil 12. Suriyeli Hanelerin Eğitim Hakkı Bilgisi

Görüşmelerde, Suriyeli hanelere, yasal statüleri ne olursa olsun, temel eğitime erişim haklarıyla ilgili sorular da sorulmuştur. Yaklaşık sekiz yüz haneden elde edilen sonuçlara göre, kadınlar ağırlıklı olmak üzere, eğitim hakkıyla ilgili bilgilendirilme eksikliği bariz bir biçimde göze çarpmaktadır. Örneğin, kadınların yaklaşık %30'unun, erkeklerin %15'inin eğitim hakkına dair hiçbir bilgileri olmadığı gibi, aynı grup bu konuda bilgilendirilmediklerini de ifade etmişlerdir. Çok sık vurgulandığı üzere, araştırma sahasının yoğunluklu olarak yoksul veya alt sosyoekonomik sınıflara mensup mahallelerden oluşması, eğitim hakkına dair bilgilenme ihtiyacını, diğer zaruri ve acil ihtiyaçların gerisinde tutan etkenlerden birisidir.

Diğer taraftan, bahsi geçen mahallelerdeki odak grup görüşmelerinde, Gaziantepililerle ve Suriyelilerle eğitime dair süreçler de konuşulmuştur. Kuşkusuz, toplumsal hayatta hiçbir konu diğerlerinden bağımsız ele alınamaz. Sahadaki odak grup görüşmelerinde Suriyeliler ve Gaziantepililerin eğitim süreçlerine dair (yaş ve cinsiyet değişkenleri de dikkate alınarak) bazen farklı bazen de benzer kaygılar içeren düşüncelere sahip olduğuna rastlıyoruz. Bu da zaman ilerledikçe, toplumsal hayatın gerçeklerinin, kentte yaşayan herkesi, benzer konular veya sorunlar üzerinden birleştirdiğini, birbirine uyumlu hale getirdiğini göstermektedir.

ODAK GRUP GÖRÜŞMELERİNDEN NOTLAR

“Benim bir çocuğum bu yıl 1. sınıfa başlayacak. 5 tane öğrencim var. 6 kızım bir oğlum var. Arkadaşın söylediği gibi, büyük kızım liseye gidecek bu yıl. Madde bağımlısından, Suriyelisinden her pislikten berbat olmuş ki Antep çok kötü olmuş. Kızımın dersleri iyi ama korkuyorum. Servis tutamıyorum. Eşim cezaevinde. Hepsi kız. Oğlum zaten 5 yaşında. Zaman çok kötü olmuş. Allah hepimize yardım etsin. Suriyeliler bir taraftan madde bağımlıları bir taraftan. Hiç memnun değiliz. Kız çocuklarımıza servis tutamıyoruz okutamıyoruz. Yaşam mücadelesi çok zor.” (Şükriye, 36 Yaşında, İlkokul Mezunu, Gaziantep, Kadın)

“Ben Gaziantep Üniversitesinde hemşirelik öğrencisiyim ikinci sınıfım şu an eğitimle ilgili çok fazla şey materyal altyapı eksikliği var. Örneğin; bizim uygulama derslerinde mankenler üzerinde çalışmamız gerekiyor ama 360 kişilik mevcudumuz var. Suriyeli öğrenciler ile beraber ve yabancı uyruklularla beraber. Ama yani elinizdeki manken sayısı 3-4 tane bu da çok fazla eksik kalıyor.” (Halis, 21 Yaşında, Üniversite Öğrencisi, Gaziantep, Erkek)

“O konuda bir sıkıntım yok çok şükür. Çocuklarımı anaokuluna kaydettirdim, gidip geliyorlar sorunsuz bir şekilde. Türkçe de biliyorlar. Sağlık ocağı da evime çok yakın, oraya gidiyorum genelde. Sıkıntı yok.” (Ümrân, 27 yaşında, Suriyeli, Kadın)

“Ben çok sorunlarla karşılaşıyorum. Okuldaki oğlum teneffüse çıkamıyor dövülmekten korktuğu için. Kendini sınıfa hapsediyor. En son onu sınıftan çıkmamasına rağmen dışarıya sürüklemişler, o sırada kapı koluna tutunuyormuş o da. Sınıftaki tek Suriyeli kendisi zaten. Bir grup çocuk ona takmışlar hep olay çıkarıyorlar.” (Büşra, 40 yaşında, Suriyeli, Kadın)

Odak grup görüşmelerine katılanların eğitime dair yorumları, uyum ve birlikte yaşamın sürdürülebilmesi için hâlâ kat edilmesi gereken ciddi sosyal mesafelerin ve dönüştürülmesi gereken katı zihniyet kalıplarının olduğunu göstermektedir. 2017 sonrasında Geçici Eğitim Merkezlerinin (GEM) lağvedilmesi, Suriyeli çocukların milli eğitimin örgün müfredatına dahil edilmesi çok önemli bir kilometre taşı olsa da gündelik hayattaki işleyişlerde, okullarda uyumu güçlendirici uzun erimli çalışmaların yapılmasının gerekliliği açıktır.

ODAK GRUP GÖRÜŞMELERİNDEN NOTLAR

“Kardeşlerim okullarda bir problemle karşılaşmadı. Ama arkadaşım var Akyol’da oturan onun yaşadığı bir olayı anlatmak istiyorum. Evi hemen okulun karşısında arkadaşımın ve geçen sene kızını o okula kaydettirmek için başvurmuş ancak seneye beklemlerini söylemişler ve önceliğin okula yakın bir evde oturanlara verileceği söylenmiş. Bu sene tekrar başvurduğunda, ona Suriyelilerin bu okulda olması gereken oranı zaten aştığını ve kızı alamayacaklarını söylemişler. Halbuki okulla aralarında 20 metre var. Ayrıca benim tanıdığım birkaç kişi var, okulu ırkçılık yüzünden bıraktılar. Bu ırkçılık bazen öğrencilerden bazen de öğretmenlerden geliyor. Sen hiç okulla evinin arasında 300 metre olan birisinin çocuğunu okul servisine kaydettirdiğini duydun mu? Çocuklarının başına bir şey gelmesinden korktuğu için bunlar. 4 çocuğu var arkadaşımın ve öyle yapıyor. Çocukları 1 saat erken biniyorlar ilk binenler olarak sonra da okul bitiminden 1 saat sonra geliyorlar en son inenler olarak.” (Hasan, 24 Yaşında, Lise Mezunu, Suriyeli, Erkek)

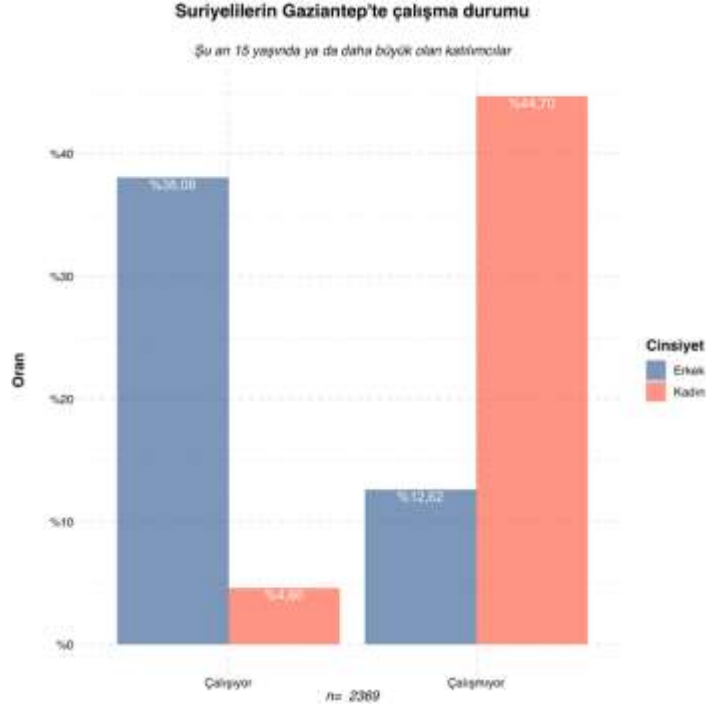
“Ben işim nedeniyle ebeveynlerle hep iletişimdeyim. Ve bildiğim büyük bir oranda aileler çocuklarını okula göndermekten korkuyor. Okulda bazı öğrencilerin bıçak taşıdığı da malum. Ve şahsen bildiğim çocuklar var okul kapısında bıçaklanan, 10-11 yaşında çocuklar, hem de öğrenciler tarafından. Ve öyle aileler var zaten durumları kayıtlı, evraklar elimde, çocuklarının başlarına bir şey gelmesin diye okula göndermiyorlar. Ve bu olaylar tamamen ırkçılık nedeniyle ortaya çıkan olaylar. Geçen hafta bir arkadaşım da kızını okula kaydettirmeye gitti (Ömer Battal İlkokulu) ona da beklemesi gerektiğini söylemişler, ilk önce Türk öğrencileri alacaklarmış daha sonra Suriyelileri.” (Mustafa, 26 Yaşında, Lise Mezunu, Suriyeli, Erkek)

Temel eğitim dışında, gündelik hayatta ve yüksek öğretimde Suriyelilerin ve Gaziantep’lilerin dil öğrenme ve meslek eğitimi gibi öğrenme süreçleri üzerinden de toplumsal etkileşim geliştirmelerinin sosyal uyum ve bütünleşme açısından hayati önemde olduğunu söylemek mümkündür. Gündelik toplumsal hayatta, fiziki ya da mekânsal yakınlığa rağmen, ciddi bir sosyal mesafenin ve çoğunlukla da önyargıların olduğu anlaşıyor.

Eğitim hususunda, bütün sorunlara rağmen, okullaşmada belli bir seviyenin tutturulduğu görülüyor. Temel eğitim çağındaki Suriyeli çocukların yaklaşık %60’ının okullaştığını⁸ düşündüğümüzde, okul sistemi dışında kalan ciddi orandaki nüfusun da sisteme dahil edilmesinin, sosyal uyumda hayati roller oynayacağı aşikardır.

⁸ Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğü’yle Ağustos 2022’de yapılan bireysel görüşmelerden elde edilen verilerdir.

İŞ VE ÇALIŞMA HAYATI

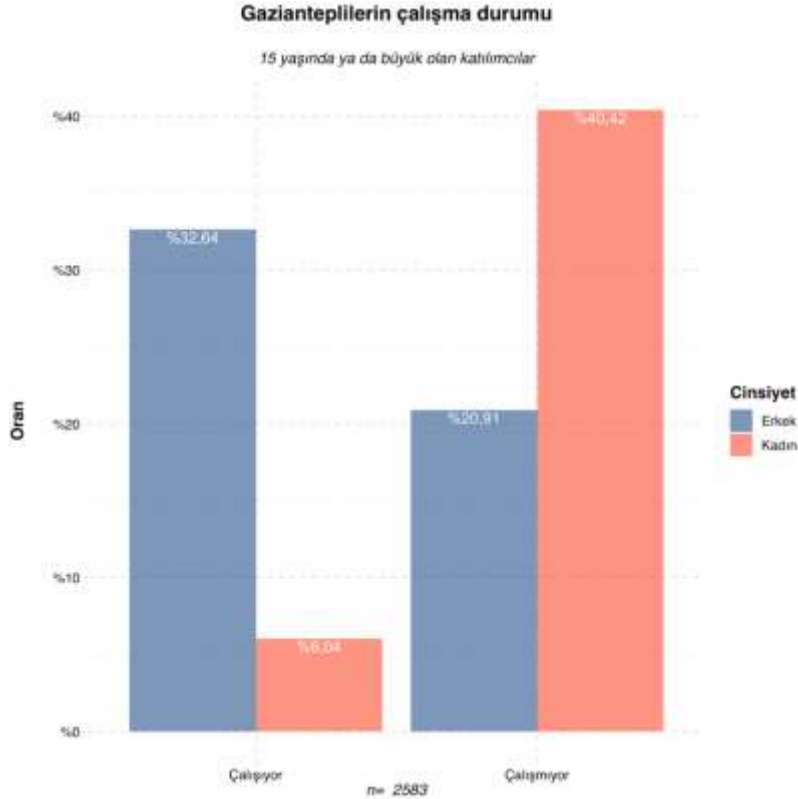
Şekil 13. Gelir Getirici Bir İşte Çalışma Durumu (Suriyeliler)

Bir kentteki sosyal hayata katılımın en iyi ve etkili bir şekilde kontrol edilebileceği başlıklardan biri, hiç kuşkusuz, ekonomik faaliyetler, gelir-giderler, harcamalar ve çalışma hayatıdır. Gaziantep kenti özelinde, daha önceki 2018, 2020 ve 2021 araştırmalarında da iş ve çalışmaya dair veriler toplanmıştı. İş ve çalışma hayatına dair bulgular, sosyal uyum süreçlerinin hangi aşamada olduğunu görmek için somut göstergeler olarak da değerlendirilebilir. Zira, iktisadi hayatın dinamikleri, işleyişi ve etkileri, gündelik hayata yansımaları mutlak olan etkenlerdir. Bunun için, Suriyelilerin Gaziantep'teki iş ve çalışma hayatlarına dair verilerinin elde edilmesi, benzeşme, uyum, farklılık veya çatışma noktalarını görmek ve sonrasında uygulanabilecek uyum politikalarını öngörmek açısından anlamlıdır.

Sahadaki 1644 haneye gidilerek yapılan görüşmelere göre, bütün hanelerin %81'inde en az bir kişi gelir getirici bir işte çalışmaktadır. Bu oranın, Covid-19 salgını gibi, küresel boyutta bütün iktisadi ve sosyal sistemleri derinden sarsan iki yıllık bir sürecin ardından elde edildiğini akılda tutmak gerekiyor; zira ekonomi-politik olarak, araştırma örnekleminin yoğunluklu olarak yer aldığı mahallelerin ve sosyal sınıfların, etkileri iki yıl süren pandemiden en çok zarar gören kesimlerin başında geldiğini belirtmek gerekiyor.

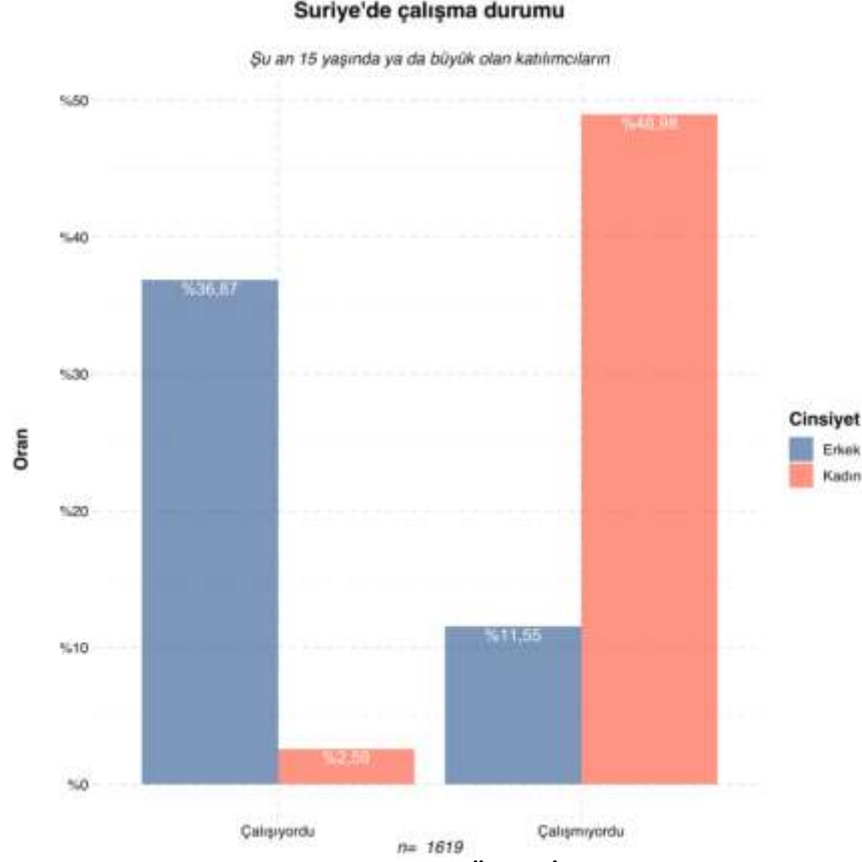
Haneyi temsil edenlerin çalışma durumunun ötesinde, hane örüntüsü içinde, on beş yaşından büyük, diğer bir ifadeyle, yasal çalışma yaşına gelmiş olan Suriyeliler ve Gaziantep'lilerin çalışmaya dair sonuçları da ilginç hususlar barındırmaktadır. Bütün saha görüşmeleri, gündüz saatlerinde yapıldığı için, evde bulunanların yani haneye dair bilgi verenlerin büyük oranda çalışmayanlardan olması beklenen bir durumdur. Gaziantep'li haneleri temsil edenlerin yaklaşık

%55'i bir işte çalışırken bu oran Suriyelilerde %37 civarındadır. Az önce de vurgulandığı gibi, bu oranlarda şaşırtıcı olan bir durum bulunmamaktadır. İlginç olan, haneyi temsil eden kadın ve erkeklerin oranlarında ortaya çıkıyor. Gaziantep'li haneleri temsil eden erkeklerin %67,5'i ve Suriyeli hane temsilcisi erkeklerin %78,6'sı bir işte çalışırken, kadınlarda Gaziantep'linin %16'sı, Suriyelilerin %11'i gelir getirici bir işte çalışmaktadırlar.

Şekil 14. Gelir Getirici Bir İşte Çalışma Durumu (Gaziantep'li)

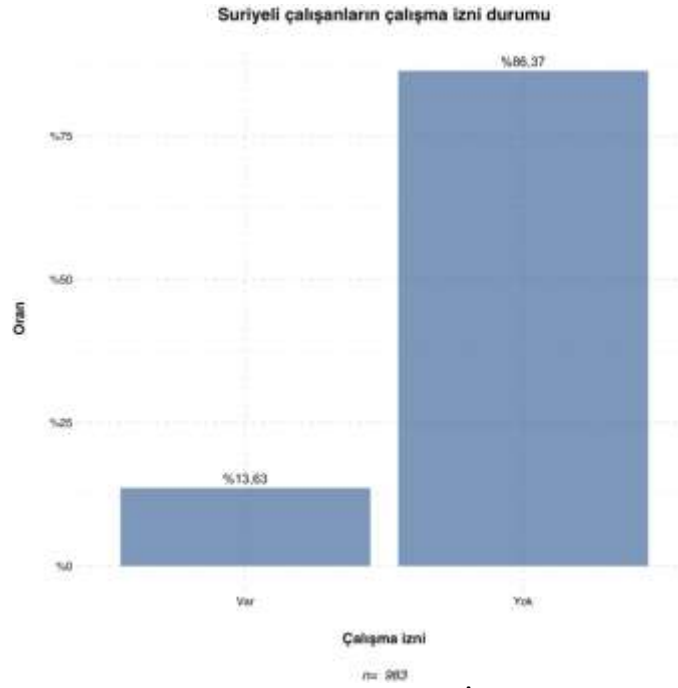
Sahada on beş ve üzerindeki yaşlarda olan ve hakkında bilgi elde edilen 2369 Gaziantep'li ve 2583 Suriyeli toplam 4952 bireyin, cinsiyet bazlı iş ve çalışma hayatına dahil olmalarına baktığımızda dikkate değer örüntüler ortaya çıkmaktadır. Suriyelilerde on beş yaşından büyükler tek bir grup olarak ele alındığında çalışanların yaklaşık %39'unun erkek, %4,5'inin kadınlardan oluştuğunu görüyoruz. Suriyeliler arasında çalışma çağına olup türlü nedenlerden dolayı çalışmayanların %12,6'sı erkek ve yaklaşık %45'i kadınlardan oluşmaktadır. Yine, Suriyeliler özelinde, özellikle iş ve çalışma açısından, Gaziantep'in genel çalışma yüzdesinde radikal bir değişiklik yapmadığını görmek ilginçtir. Diğer bir ifadeyle, göç ve mültecilik süreçlerinde çok sık karşılaştığımız iş ve çalışma hayatındaki radikal dönüşüm, en azından çok genel hatlarıyla Suriyeliler için söylenemez. Kuşak farklılaşması, mesleki hayat, uyum, eğitim, dil, yasal izinler gibi pek çok önemli detayı bir tarafa bıraktığımızda, Gaziantep'teki Suriyelilerin iş ve çalışma hayatına katılım başlıklarında, Suriye'deyken sahip oldukları örüntü ile Gaziantep'teki mevcut dağılımlarının benzer olduğunu görüyoruz.

Şekil 15. Suriyelilerin Gaziantep'ten Önceki İş ve Çalışma Durumları

Sahadan elde edilen bilgilere göre, Suriye'deyken erkeklerin yaklaşık %39'u, kadınların %2,5'i çalışıyordu. Aradan geçen on bir yıl sonunda, Gaziantep'te benzer bir örüntünün ortaya çıkması dikkate değerdir. Buradaki önemli ayrıntı, göç ve mülteciliğin zor süreçlerinin, kadınların işgücüne katılmalarını engelleyen değer ve bariyerleri sarsması ve Suriye'dekinin neredeyse iki katının Gaziantep'te iş ve çalışma hayatına dahil olmaya başlamasıdır.

Suriyelilerin uyum ve benzeşme süreçlerinin karşılaştırılabileceği Gaziantep'linin, mevcut iş ve çalışma durumlarının Suriyelilerinkinden radikal biçimde ayrılmadığını söylemek mümkündür. Zira hem Suriyelilerde hem de Gaziantep'linde karşımıza çıkan en bariz olgu, kadınların iş ve çalışma hayatındaki oransal azlığıdır. Her iki sosyal kesimin veya grubun ataerkil toplumsal değerler üzerinde ortaklaştıklarını, bunun sınıf, eğitim, kültürel yapı, hukuksal statüler gibi pek çok etken tarafından şekillendirilen bir örüntü olduğunu akılda tutmak gerekiyor. Hem Suriyeli hanelerde hem de Gaziantep'li hanelerde, 15 yaş ve üzerindeki erkeklerin yaklaşık dörtte üçünün bir biçimde iş ve çalışma hayatında olduğunu, toplamda, kadınların oranının ortalama olarak %15'in altında kaldığını görüyoruz.

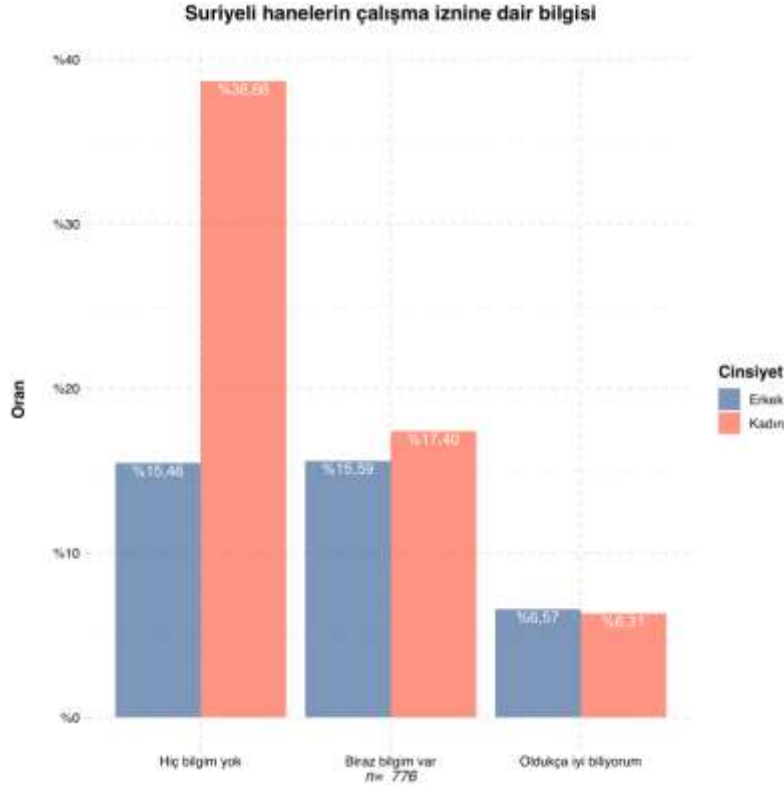

Şekil 16. Çalışan Suriyelilerin Yasal İzin Durumları

Türkiye’de ve dolayısıyla Gaziantep’te de Suriyelilere dair en büyük tartışma konularından birisi çalışma izinleridir. Gaziantep’teki resmi makamların ve Sanayi Odası ve Ticaret Odası gibi meslek kuruluşlarının verileriyle elde edilen Mayıs 2022’deki istatistiklere göre, Gaziantep il genelinde, çalışma yaşı (işgücüne katılım) olarak kabul edilen 15-64 yaşları arasındaki geçici koruma kapsamında yaklaşık olarak 246 bin Suriyeli bulunuyor. Fakat bu demografik yoğunluğa rağmen, Gaziantep’te çalışma izni alan Suriyelilerin sayısı 9.197’dir ki, bu rakam çalışabilir Suriyeli nüfusun %3,7’sine karşılık gelmektedir. Bu çalışma izinlerinin, Gaziantep Ticaret Odası’na kayıtlı 3000 firmayı, Gaziantep Sanayi Odası’na kayıtlı 100 fabrikayı ve Gaziantep Esnaf ve Sanatkarlar Odası’na kayıtlı 865 esnafı kapsadığını belirtmek gerekiyor.⁹

Görüşülen Suriyelilerden elde edilen veriler %13 civarındaki Suriyeli çalışanın yasal izinleri olduğunu gösteriyor. Az önce zikredilen ve farklı kurumlardan elde edilen verilerle karşılaştırıldığında bu oran ‘yüksek’ gibi görünse de aslında Gaziantep’in iş ve çalışma piyasasında Suriyelilerin büyük oranda güvencesiz çalıştıklarını ortaya koymaktadır. Suriyelilerin sigortalı ya da güvenceli çalışma oranları da ancak bu %13’lük oran içerisinde takip edilebilir. Suriyeli iş gücünün güvence ya da sigorta gerçeğini bize yansıtacak oranı, Gaziantep’lilerin sigorta durumunda izlemek mümkün olabilir.

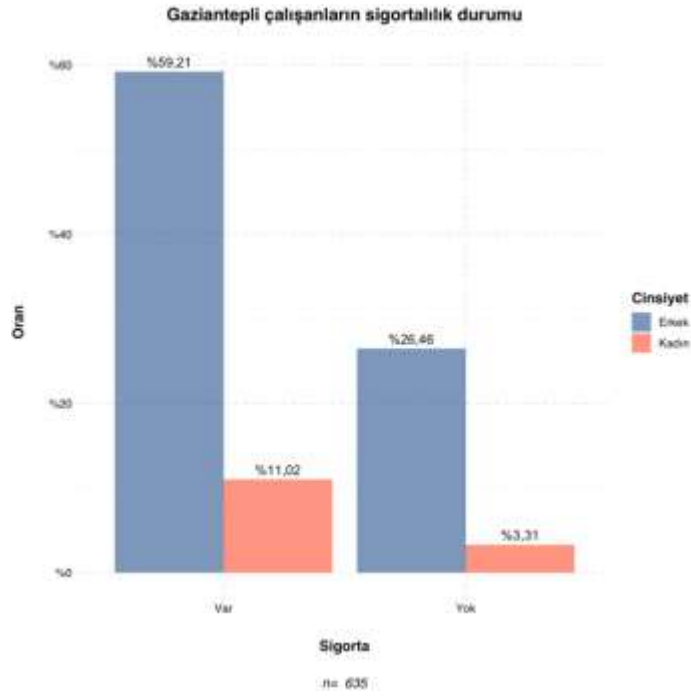
⁹ Veriler, Ağustos 2022’de farklı kurumlarla yapılan bireysel görüşmelerden elde edilmiştir. (y.n.)

Şekil 17. Suriyelilerin Çalışma İzni Farkındalığı

Çalışma izinleri hakkında bilgi sahibi olmak, tek başına kayıt dışı çalışmayı ve enformel emek piyasasını açıklamada yetersizdir. Çünkü göçmenleri veya mültecileri kayıt dışı iş ve çalışma koşullarına iten yasal statünün muğlaklığının yanında, mevcut iktisadi ilişkilerin genel özellikleridir. Diğer bir ifadeyle, Suriyeliler Gaziantep'teki güçlü olan enformel ekonomiye, kapitalist kâr marjı daha yüksek enformel bir emek ögesi olarak eklemlenebilmektedir. Dolayısıyla, çalışma izinleri hakkında bilgi sahibi olmak, mülteciler için tek başına güvencesiz oranlarının yüksek ya da düşük olması üzerinde etkili değildir. Bu, daha karmaşık iktisadi ve sosyal ilişkiler yapısının bir yansımasıdır.

Bütün bu açıklamalara rağmen, görüşülenlerden çalışma izinlerine dair farkındalık bilgi düzeyi toplanmıştır. Suriyeli kadınların büyük çoğunluğu iş hayatına dahil olmadığı için, bekleneceği üzere, çalışma izinleri hakkında da bilgiye sahip değillerdir. Çok iyi derecede haberdar olan Suriyeli kadın ve erkeklerin toplamı da %10'un altında kalmaktadır. Az önce de değinildiği gibi, yasal statülerin getirdiği haklardan haberdar olmak, deneyimlenen eşitsiz ilişkileri anlamada tek başına açıklayıcı bir neden olmaktan uzak olsa da Suriyelilerin Gaziantep'liyle benzeştikleri temel ataerkil değerleri görmek açısından önemli bir diğer örnektir.

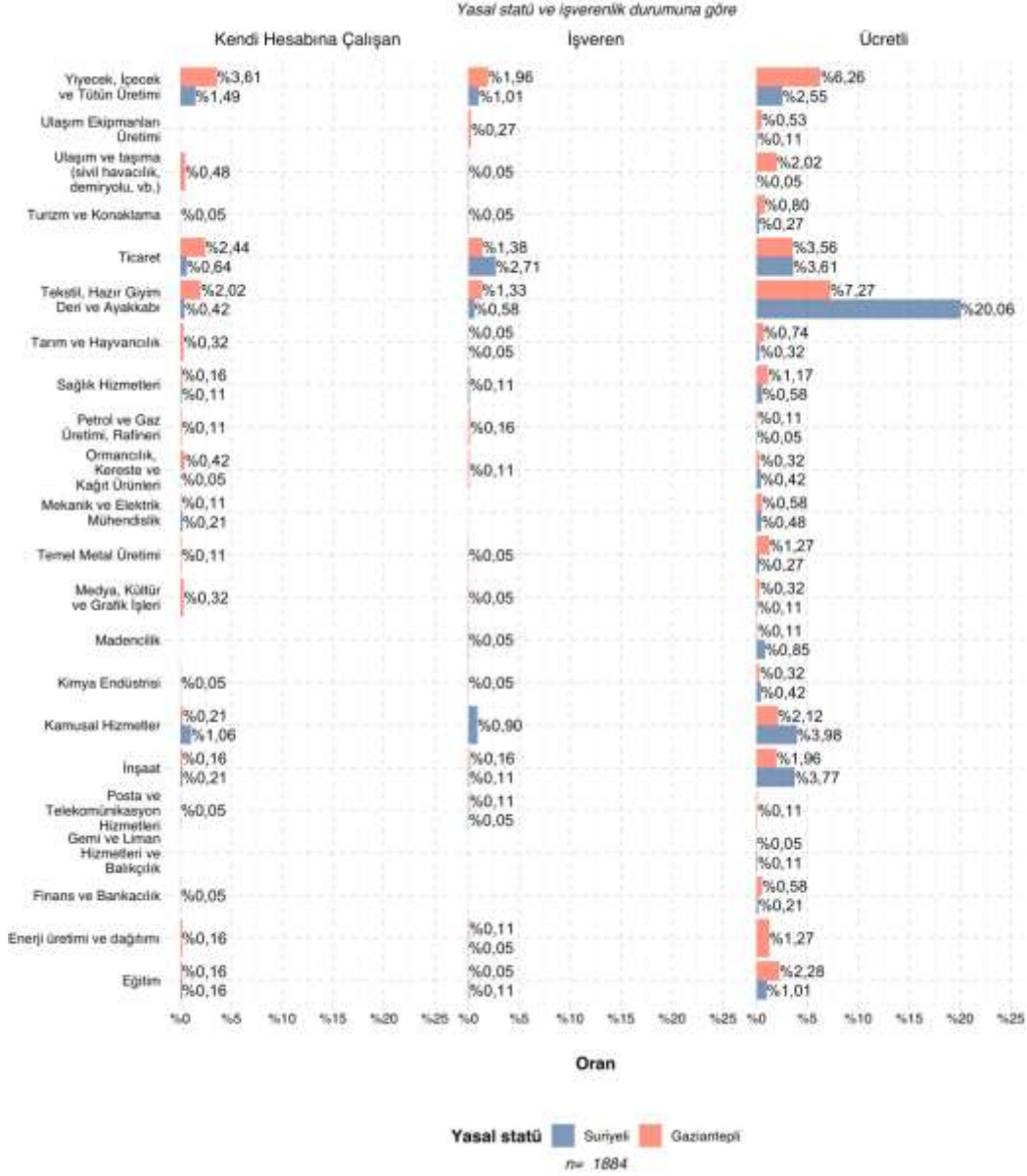
Şekil 18. Gaziantepli Çalışanların Sigortalı Olma Oranları

Araştırma örneklemindeki Gaziantep'lilerden gelir getirici bir işte çalışanların %30'unun sigortasız ya da güvencesiz çalıştığını görüyoruz. Pek tabii, Suriyelilerin durumuyla mukayese etmeden, öncelikle bu sonuçların enformel iş gücü ya da emek piyasasının genel karakteristiğine olan etkisini göz önünde bulundurmak gerekir. Enformel emek gücünün bu büyüklüğü, Suriyeli işgücünün sonuçlarıyla birlikte ele alındığında, daha yüksek gibi gelebilir fakat bu oran aynı zamanda kayıt dışı ve güvencesiz çalışmanın ve emek piyasasının hangi dinamikler üzerinden ilerlediğini de bize göstermektedir.

Tam da bu noktada, Gaziantep'teki enformel veya güvencesiz iş gücü piyasasının bu denli büyüklüğünün, Suriyeliler gibi göçmen ve mülteci olmanın getirdiği bütün olumsuz koşulları deneyimleyen kesimler için bir tür sığınma, sisteme çeperinden de olsa dahil olma *imkanı* sağladığı sonucu çıkarılabilmektedir.

Gaziantep'li sigorta ya da güvence oranlarında dikkat çekici oranlardan birisi kadınların güvencesizlik oranlarının düşük olması gibi görünebilir fakat daha önce de vurgulandığı gibi bu, kadınların zaten düşük olan işgücüne katılım oranlarının bir sonucudur. Hatta, cinsiyet bazlı bir açıklama gerektiğinde, şu gerçek göz önünde bulundurulmalıdır: Gaziantep'li hanelerde çalışan kadınların oranı %6 civarında çıkmıştı ve bu oranlara göre çalışan Gaziantep'li kadınların neredeyse yarısının güvencesiz çalıştığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, güvencesiz iş ve çalışma koşulları üzerinden, farklı oranlar söz konusu olsa da Gaziantep'li ve Suriyelilerin benzer örüntüler ortaya koyduğunu söylemek mümkündür.

Ücretli işte çalışanların sektörel dağılımları

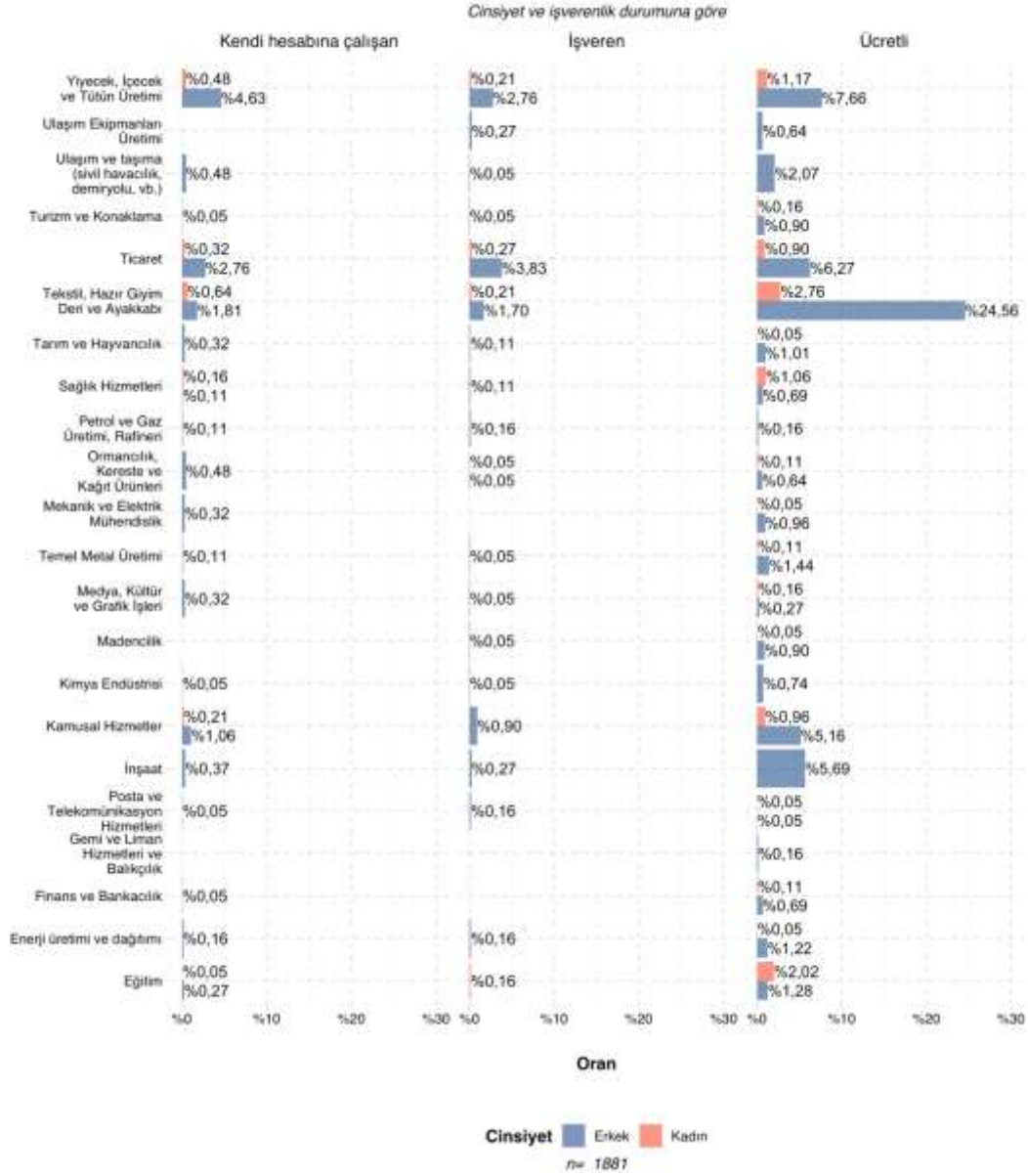

Şekil 19. Suriyelilerin ve Gaziantep'lielerin Çalıştıkları Sektörler

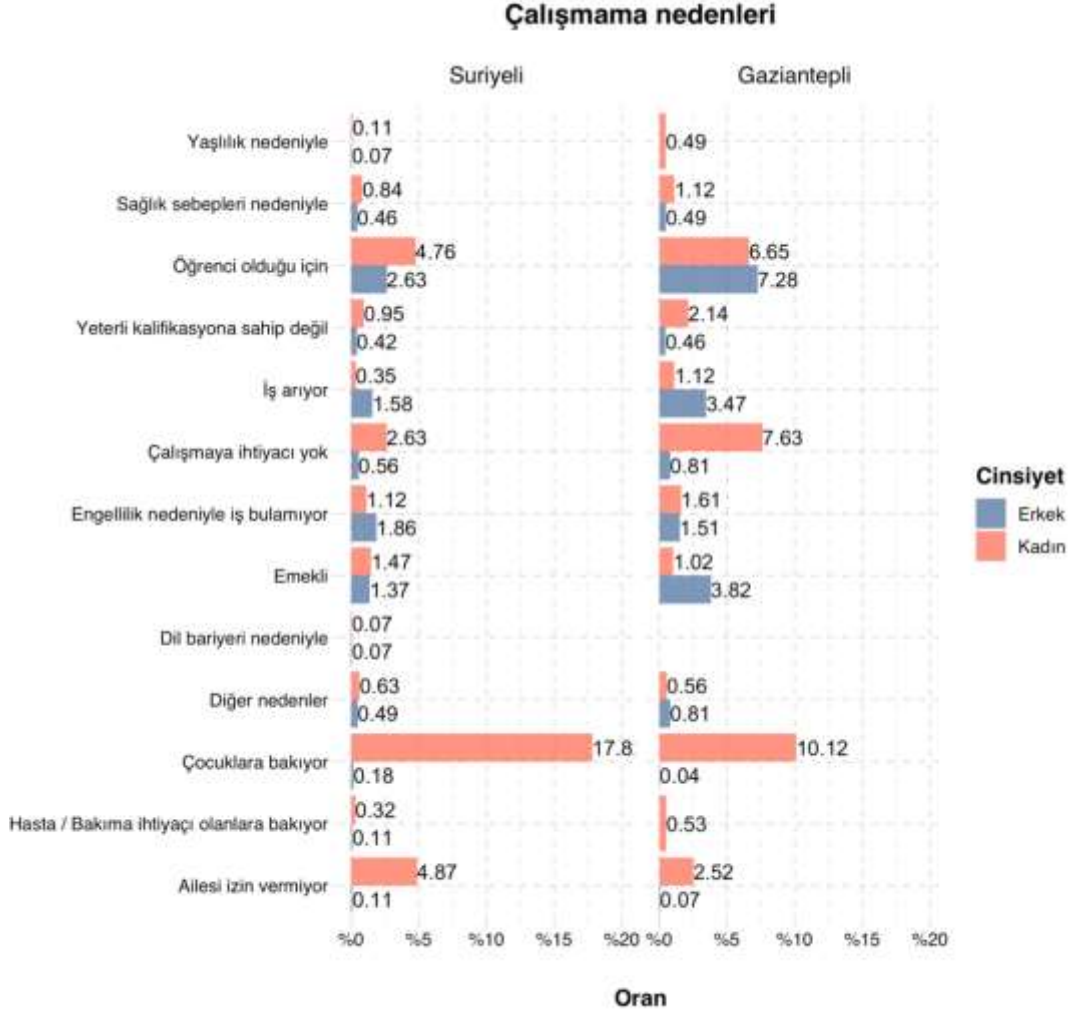
Bütün ağır koşullara rağmen, günlük iktisadi ilişkiler üzerinden Suriyelilerin ve Gaziantep'lielerin iş ve çalışma hayatında daha çok karşılaştıkları ve etkileşimlere girdiklerini öngörmek zor değildir. Zira 2018, 2020 ve 2021 araştırmalarında, değişen ve farklılaşan zorluklara rağmen, karşılaşmaların, etkileşimlerin olduğu ortaya konmuştu. Sınıfsal karakteristiklerin benzerliğinden dolayı, birbirine ekonomik olarak yakın mahallelerde yaşayan Gaziantep'lielerin ve Suriyelilerin benzer sektörlerde çalışmaları beklenen bir durumdur. Fakat Suriyeliler açısından, öncelikle, yasal statü ve izinlerden kaynaklı bazı sektörlerde bulunamama veya bazı sektörlerde yoğunlaşmayı burada da görüyoruz. Çalışmanın yasal izinler, hukuki garantiler gibi pek çok kaydı gerektiren eğitim, enerji, bankacılık ve finans gibi sektörlerde Suriyelilerin neredeyse hiç bulunmaması sürpriz değildir. Fakat bütün bunlardan önce, asıl dikkat çekici bulgulardan biri,

araştırma sahasındakilerin (yasal statüleri fark etmeksizin) büyük oranda ücretli emek piyasasının aktörleri olmasıdır. Pek tabii, kendi hesabına çalışan veya aynı minvalde işveren olan Suriyeliler ve Gaziantep'linilerin küçük oranlardaki varlıkları da söz konusu fakat örneklemede ağırlık ücretliler olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha net bir ifadeyle, Suriyeliler ve Gaziantep'liiler, büyük oranda sermaye sahibi olmayan ve ücret karşılığı çalışan kesimleri oluşturmaktadır. Ücretlilerin dağılımında yasal statünün zaruri bazı gerekliliklerin sonucu olarak, Suriyelilerin ve Gaziantep'linilerin kadın veya erkek olarak daha yoğun göründükleri sektörler söz konusudur. Suriyelilerin inşaat, tekstil, deri ve ayakkabı sektörlerindeki yoğunlukları, Suriyelilerin Gaziantep'liilere göre yasal statü farkları kadar bazı spesifik sektörlerdeki bilgi ve tecrübelerinin, 2011'den sonra Gaziantep'e transfer etmiş olmalarıyla da ilgilidir. Bu bağlamda öne çıkan rolleri, Suriyelilerin, özellikle de Halep ve çevresinde, savaş öncesinde yoğunlaşan üretim bilgi ve tecrübelerini Gaziantep'e beraberlerinde taşımış olmalarına da dayanmaktadır. İlginç bir biçimde bu alanlarda, Suriyelilerle Gaziantep'linilerin, üretim, çalışma, tedarik ve dağıtım ilişkileri üzerinden bir uyum ortaya koyduklarını söylemek mümkün görünmektedir.

Çalışanların sektörel dağılımları

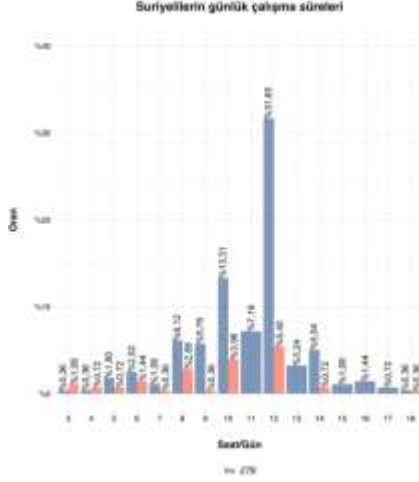
Şekil 20. Çalışanların Cinsiyete ve Sektörlere Göre Dağılımı

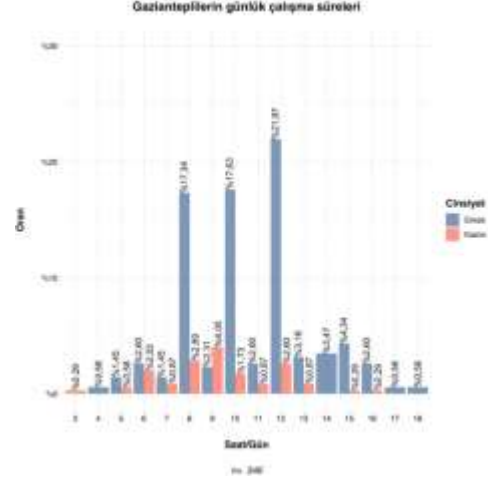
Şekil 21. Çalışmama Nedenleri

Sahadaki görüşmelerden hem Suriyeli hem de Gaziantep hanelerdeki bireylerin çalışmama nedenleri de elde edilmiştir. Ortaya çıkan sonuçlar şaşırtıcı olmaktan uzaktır. Çünkü benzer sosyoekonomik ve sosyokültürel yapıya sahip her iki toplum kesiminin bazı temel dinamiklerde benzerlikler ortaya koyduklarını görüyoruz. Çalışmama nedenleri arasında, toplumsal cinsiyete dayalı ataerkil aile-içi ilişkilerin ve rollerin belirleyiciliği ilk elden göze çarpmaktadır. Gaziantep liler ve Suriyeliler için kadınların iş ve emek süreçlerinin dışında olmasının en büyük sebebi olarak, kadına dair aile içindeki roller ve değerler sisteminin şekillendirdiği çocuk bakımı ve ailenin (bunu erkek akrabalar olarak da okumak mümkün) izin vermemesi gibi şıkların aynı çerçevede ele alınması gerekiyor. Diğer taraftan, özellikle Gaziantep liler arasında yüksek çıkan “ihtiyacım yok” şikkının da ataerkil değerler sistemi içinde çizilen kadının rol ve beklentilerinde yer etmiş değerlerde aramak gerekiyor. Çünkü her iki toplumsal kesim için de sahanın en belirgin ve temel niteliği, farklı seviyelerde açık ya da gizil olarak gözlemlenen yoksulluk olmasına rağmen, çalışmaya ihtiyaç olmadığı algısı ancak mevcut güçlü ataerkil değerler sistemi içinde şekillenebilecek bir seçenektir. Öğrenci olmak, diğer önemli bir

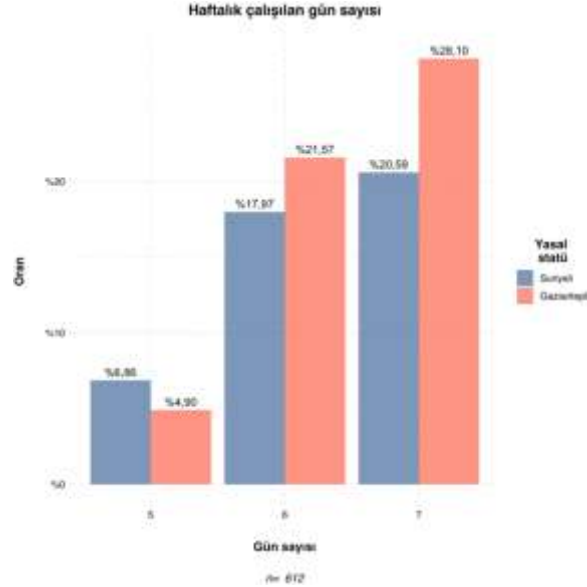
çalışmama sebebidir ve bu demografide beklenen bir sonuçtur. Suriyeliler için çalışma izninin olup olmaması veya yeterli derecede Türkçe bilip bilmemek, çalışmama üzerinde belirleyici bir etken olmaktan uzaktır. Yani çalışmak isteyenlere göre bu iki etken çalışmada belirleyici olmaktan uzaktır. Emek yoğun üretime dayalı iş ve çalışma dünyasıyla beraber yürüyen ucuz ve güvencesiz emek arzı, aslında, olgunun çok boyutluluğunu göstermektedir.

Şekil 22. Günlük Çalışma Süreleri (Suriyeliler)

Şekil 23. Günlük Çalışma Süreleri (Gaziantep'li)

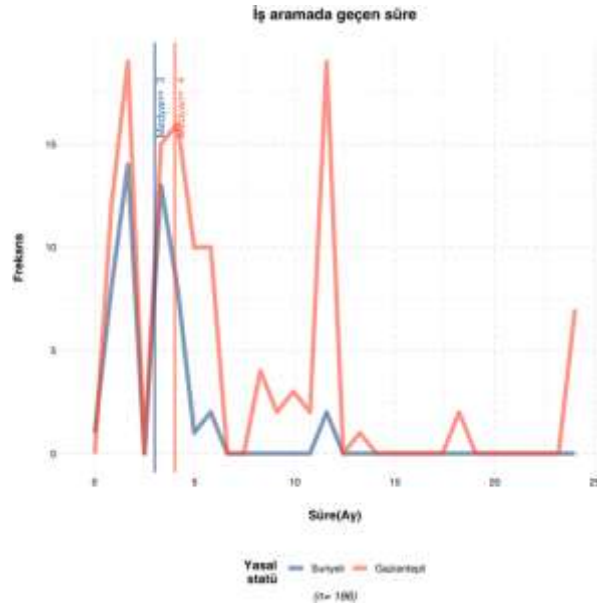
Şekil 24. Haftalık Çalışma Gün Sayısı

Çoğu zaman vurgulandığı üzere, Gaziantep'teki Suriyelilerin kent içindeki yoğunluğu alt-orta ve alt sosyoekonomik kesimlerin yaşadıkları mahallelerdedir. Dolayısıyla, güvenceli veya güvencesiz, ücretli bir emek piyasası üzerinden, Suriyelilerin ve Gaziantep'linin duruma göre benzeşerek ya da farklılaşarak/rekabet ederek etkileşimlerde bulunduklarını görüyoruz. Günlük

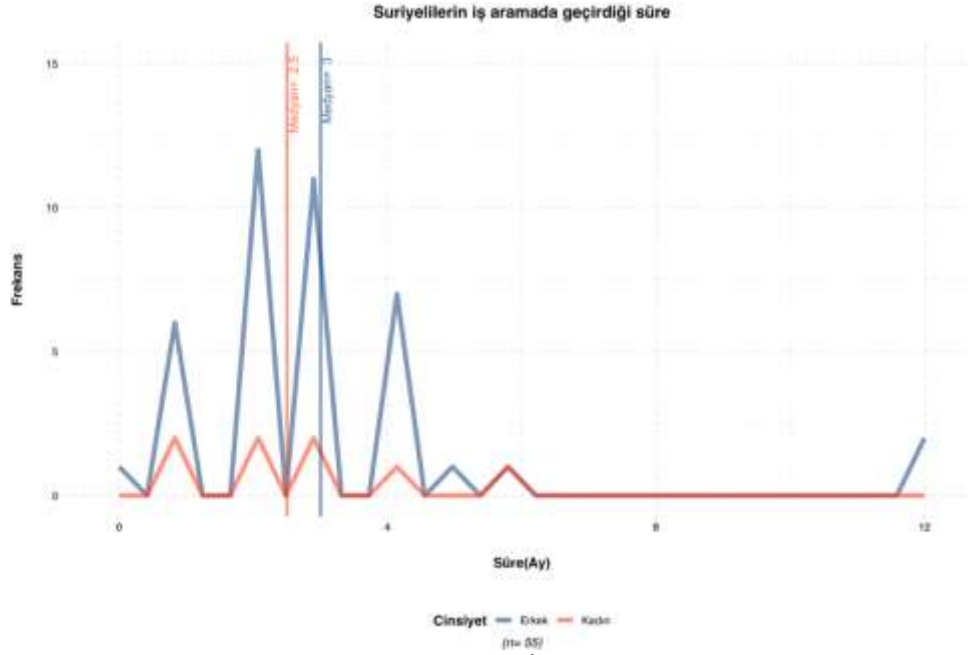
ya da haftalık çalışma sürelerine dair bulgular her iki sosyal kesimin benzeşen veya farklılaşan yanlarını görmek açısından ilginç bir örüntü ortaya koymaktadır.

Haftalık iş günü açısından Gaziantep'lilerin daha yüksek bir orana sahip olmalarının en büyük sebebi yasal statüleri olarak gösterilebilir. Zira Suriyelilerin daha geçici ve güvencesiz işlerde yoğunlaşmaları istikrarsız bir haftalık çalışılan gün sayısının ortaya konmasına neden oluyor. Bu veriyi tek başına değil, çalışanların günlük ortalama çalışma süreleriyle beraber okumak daha anlamlı bir değerlendirme sunacaktır. Araştırma örneklemindeki her iki sosyal kesimin ücretli işlerdeki yoğunluğu biliniyor ve dahası Suriyelilerin, Gaziantep'lilere göre daha istikrarsız bir iş ve çalışma örüntüsüne sahip oldukları olgunun diğer önemli yönünü oluşturuyor. Dolayısıyla, Suriyelilerin Gaziantep'liye kıyasla daha uzun süreleri işte geçirdikleri anlaşılmaktadır. Asgari ücretlilerin yoğun olarak günde ortalama 8-12 saati işte/çalışmada geçirdiği düşünüldüğünde, bu sürenin Gaziantep'lerde %22, Suriyelilerde yaklaşık %32 olduğu görülür. Dahası çalışan Suriyelilerin sadece %6'sı 8 saat çalışırken bu oranın Gaziantep'lerde %17'lerde olduğu görülür. 12 saatten fazla çalışmanın Suriyeliler arasında hiç de azımsanmayacak oranda olduğunu da görüyoruz.

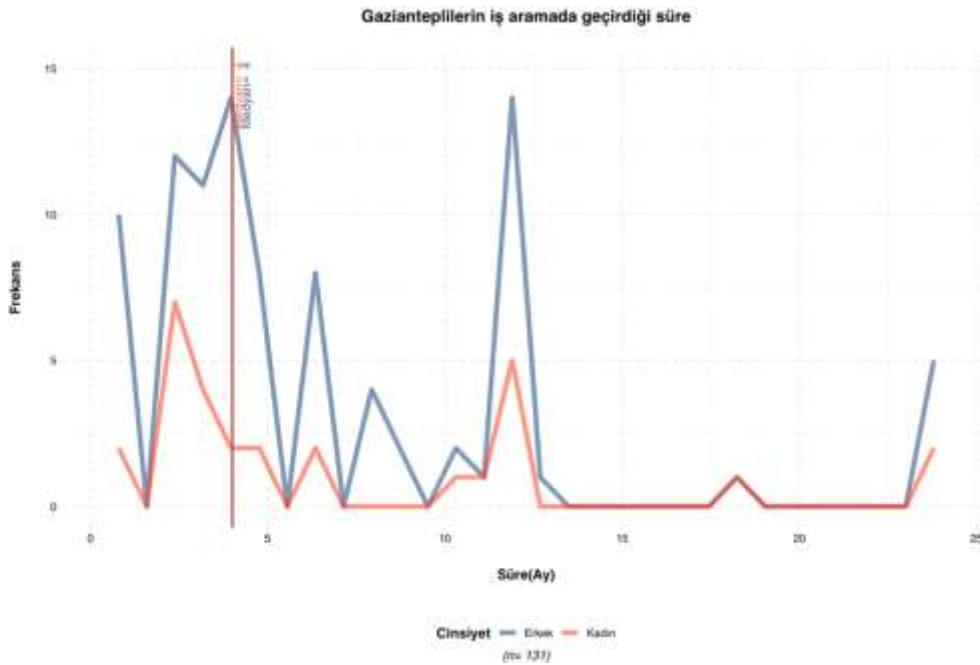
Gaziantep'li ve Suriyelilerin sosyoekonomik sınıf yakınlıkları ortalama çalışma süresinde kendini net biçimde ortaya koyarken, mültecilikten kaynaklanan yasal statülerin ya da hukuki belirsizliklerin iş ve çalışma koşullarında, mültecilerin aleyhine nasıl çalışma örüntüsü ortaya koyduğunu görmek de mümkündür. Benzer sosyal çevrelerde devam eden gündelik hayat ve etkileşimlerin, yasal ve hukuki belirsizliklere eklemlenen iktisadi ilişkilerle birlikte nasıl eşitsiz sonuçlar ortaya çıkarabildiğini görüyoruz.

Şekil 25. İş Arama Süresi

Şekil 26. Suriyelilerin İş Arama Süresi

Şekil 27. Gaziantep'liilerin İş Arama Süresi

Suriyelilerin ve Gaziantep'liilerin, büyük oranda ücretli emek piyasası üzerinden iktisadi ilişkilere dahil olduğu ya da katıldığı araştırmanın gerçekleştirildiği mahallelerde, bekleneceği üzere, önemli olgulardan birisi işsizlik veya iş değiştirmedir. Güvencesizliğin, istikrarsızlığın ve

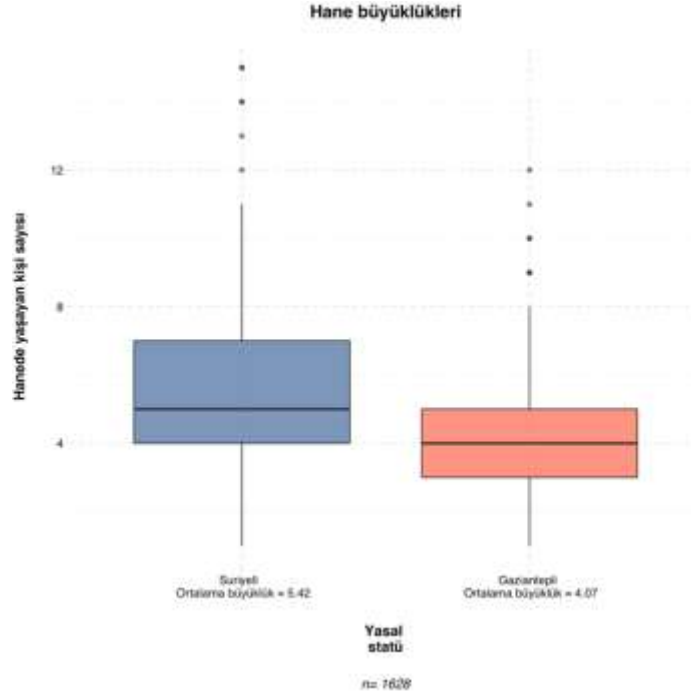
emekten elde edilen kârı arttırmanın taktiksel sonucu olarak, söz konusu yoksul kesimlerin (yerli ya da mülteci farkı olmaksızın) kronikleşmiş işsizlik ya da sürekli yeni iş arama süreçlerini deneyimledikleri bilinmektedir.

Araştırmada, Suriyelilerin ve Gaziantep'lilerin iş arama sürelerinde benzer sonuçlar ortaya koydukları görülmektedir. Güvencesizliği daha yoğun ve daha yakıcı biçimde deneyimleyen Suriyelilerin daha az süre içinde iş aradıkları ve buldukları, Gaziantep'lilerin Suriyelilerden ortalama bir ay daha uzun süre iş arayışında oldukları görülmüyor. Buna benzer oranlar 2018 ve 2020 araştırmalarında da bulunmuştu.

İş ve çalışma üzerinden gerçekleşen etkileşimlerin Suriyeliler ve Gaziantep'lilerin en çok karşılaştıkları, aralarındaki benzerliklerin ve farklılıkların ortaya konduğu süreçler olduğu bir kez daha görülmektedir.

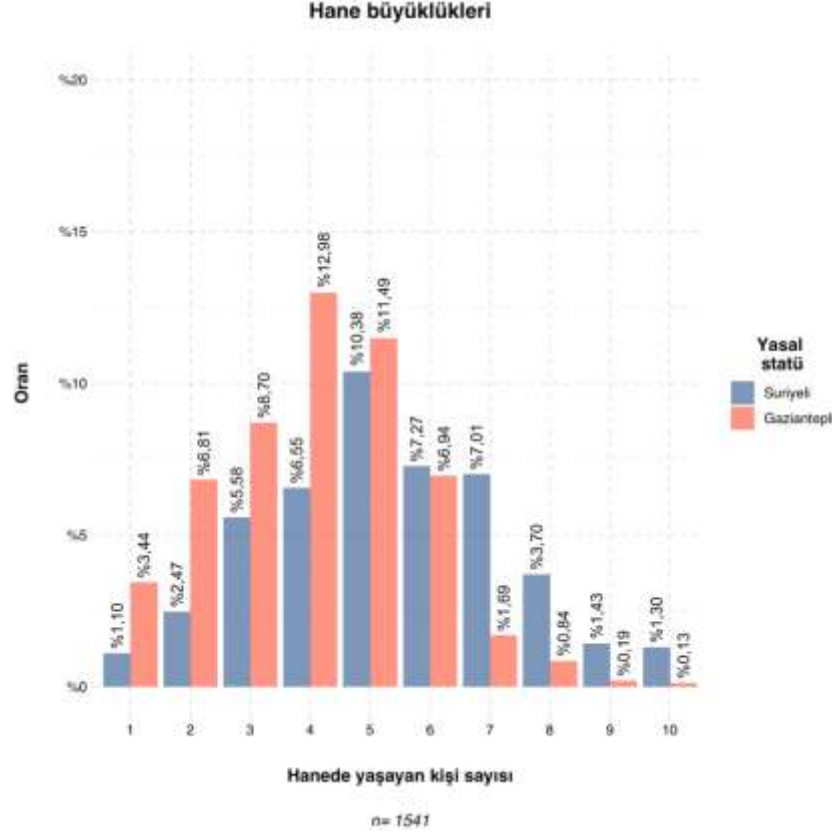
Burada şunu da vurgulamak gerekiyor. Anket formlarıyla ve kapalı uçlu sorularla yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlarda dil ve yasal statüler konusu, iş ve çalışma hayatında ön plana fazla çıkmasa da odak grup görüşmelerindeki uzun süreli ve daha az kişinin katıldığı toplantılarda bu iki hususun sürekli dile getirildiğini görüyoruz. Fakat işleyiş ve süreci nasıl olursa olsun, Gaziantep'liyle Suriyeliler arasında iş ve çalışma hayatı gibi iktisadi ilişkilerin temel faaliyetlerinde karmaşıklılaşarak ilerleyen bir örüntü olduğunu söyleyebiliriz.

HANE VE KONUT ÖRÜNTÜSÜ

Şekil 28. Ortalama Hane Büyüklüğü

Araştırma sahasından elde edilen sonuçlara göre, bir hanede yaşayan ortalama kişi sayısı bakımından Suriyeliler ve Gaziantep'li arasında fark bulunmaktadır. Benzer sosyoekonomik düzeylerdeki mahallelerde yaşayan Suriyeli hanelerin ortalama büyüklüğü 5,42 kişiden oluşurken, bu sayı Gaziantep'li hanelerde 4,07'dir. Suriyeli hanelerde yaşayan birey sayısının yüksekliği, kuşkusuz göç ve mülteciliğin zor koşullarındaki bir tür baş etme stratejisi (coping strategies) olarak değerlendirilse de (Suriyelilerin) demografik olarak daha genç ve kalabalık bir örüntüye sahip olmasının etkisi olduğu ileri sürülebilir. 2018 araştırmasında hane büyüklüğü 6,6 kişi olarak bulunmuştu. Sonrasında 2020 araştırmasında Suriyelilerin ortalama hane büyüklüğü 5,9 olarak bulunmuştu ve aynı çalışmada Gaziantep'li hane büyüklüğü ortalama 4,4 olarak tespit edilmişti. 2021 araştırmasında ise Gaziantep'teki Suriyeli hanelerin ortalama büyüklüğü 5,8 kişiyken, bu sayı Gaziantep'li hanelerde 4,2 idi.

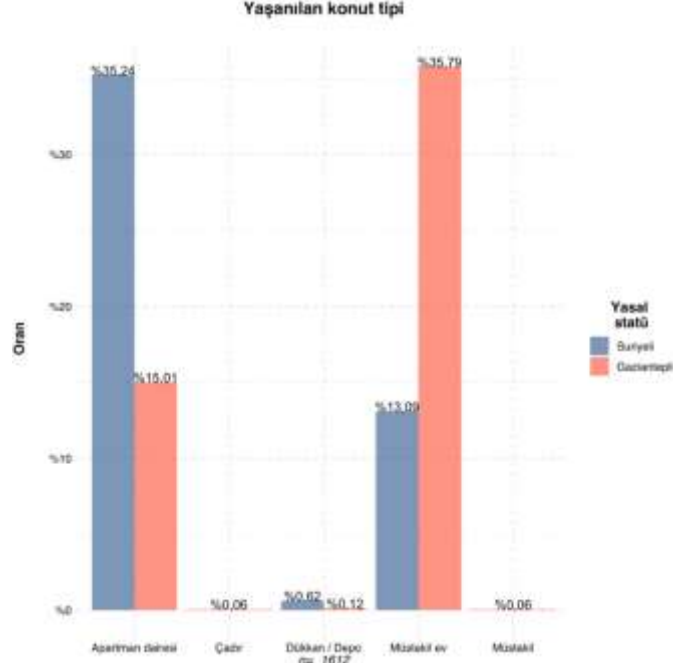

Şekil 29. Hane Büyüklüğü Oransal Dağılım

Diğer taraftan, Gaziantep'teki Suriyelilerin ortalama hane büyüklüklerini başka verilerle beraber okumak, karşımıza daha anlamlı bir tablo çıkaracaktır. 2021 araştırmasında Gaziantep'teki Suriyeli hane büyüklüğü 5,8 çıkarken, Gaziantepililerin ortalama hane büyüklüğü 4,2 çıkmıştı. 2021 araştırmasının örneklem alanındaki Kilis ve Şanlıurfa'daki sonuçlar bize içinde Türkiye'deki Suriyelilerin büyük bir bölümünün de bulunduğu beşerî coğrafyaya veya kültürel havzaya dair bir fikir verebilir. Zira, aynı şekilde Kilis'teki Suriyeli hane büyüklüğü 5,7 iken Kilislilerin ortalaması 4'tür; Şanlıurfa'daki Suriyeli hane büyüklüğü ortalama 6 iken, Şanlıurfalıların hane büyüklüğü 5,5'tir. Bunların ötesinde, Türkiye hane yapısı araştırmasına göre, Gaziantep'in hane büyüklüğü Türkiye geneli ortalamasının üzerinde yer alıyor. Türkiye ortalaması hane büyüklüğü 3,1 iken bu sayı TÜİK'e göre Gaziantep il genelinde 3,97'dir.¹⁰

Dolayısıyla, hane özellikleri bakımından Suriyelilerin henüz ortalama olarak kalabalık görünse de benzer sosyal hayat koşullarının deneyimlenmesine bağlı olarak değerlendirilebilecek bir değişim, dönüşüm ya da benzeşme trendine girdiğini söylemek mümkündür. Haneden ayrılıp başka eve taşınma, iş ve çalışma, başka mahallelerde ikamet etme ve evlilik gibi pek çok etkenin şekillendirdiği bir hane kompozisyonu ortaya çıktığı görülüyor.

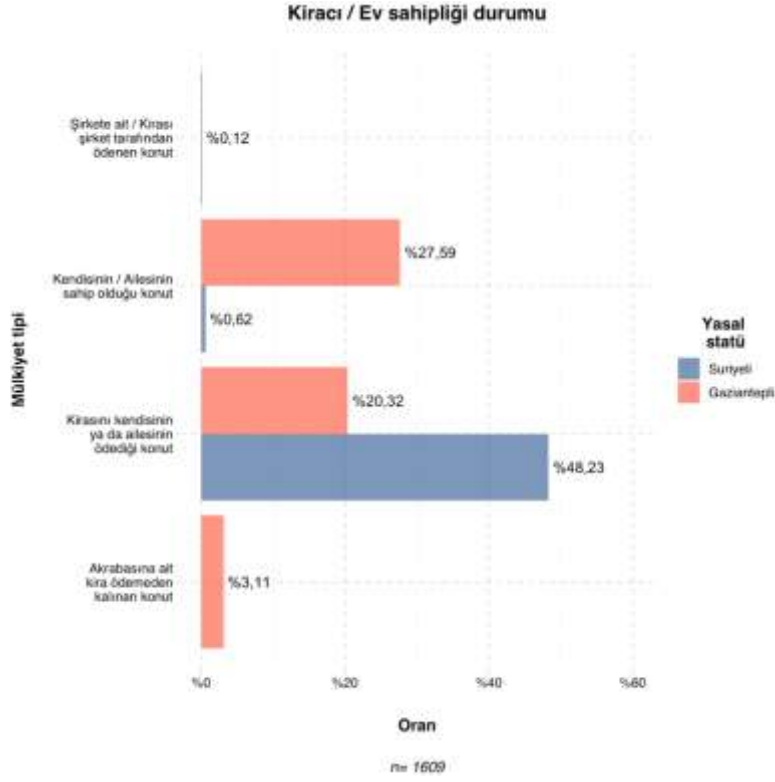
¹⁰ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2021-45632> Erişim: 28.08.2022

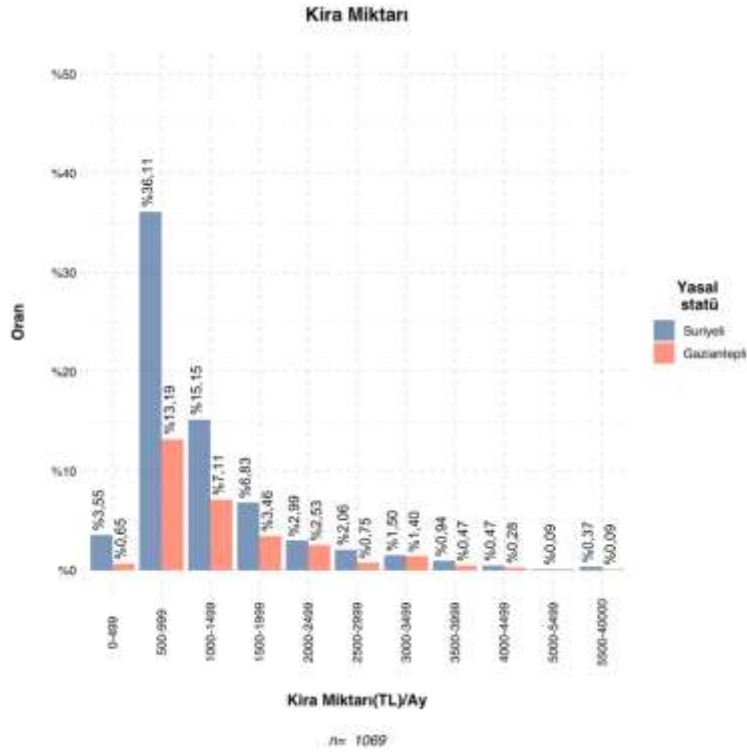
Şekil 30. Yaşanılan Konut Tipi

Sahadaki hane görüşmelerinden elde edilen verilere göre, bekleneceği üzere, Suriyelilerin büyük bir çoğunluğu kirada oturmaktadır. Gazianteplilerin hem yasal statülerinin sağladığı mülk edinme imkanları hem de geçmişe dayanan kurumsal aile ve dayanışma ilişkilerinin yardımıyla barınma ve konut başlıklarında görece daha avantajlı olduğu görülüyor.

Burada vurgulanması gereken ve sosyal bilimlerde de ciddi bir terminolojik tanımlama olan konut tipi meselesidir. Daha önceki araştırmalardan da edinilen tecrübeler ışığında, bu sorudan elde edilen cevaplara temkinli yaklaşıldığını belirtmek gerekiyor. Zira apartman dairesi, müstakil ev, gecekond gibi oldukça çetrefilli bir konut tanımlamasına, sahadaki görüşmelerin süresi ve güvenilirliği için fazla girilmemiştir. Zira Suriyelilerin apartman dedikleri konut tipiyle, müstakil ev olarak kodladığımız ve aslında gecekond binaların üzerine plansız şekilde eklenen yeni konutların tanımlaması ciddi manada bir kafa karışıklığı ortaya çıkardığını ifade etmek gerekiyor. Diğer taraftan, Gaziantep'li ve Suriyelilerin birlikte yaşadıkları mahallelerin sosyoekonomik düzeylerine dair bilgilerimiz ve gözlemlerimiz de bu tanımlamalara mesafeli olmamız gerektiğini söylemektedir.

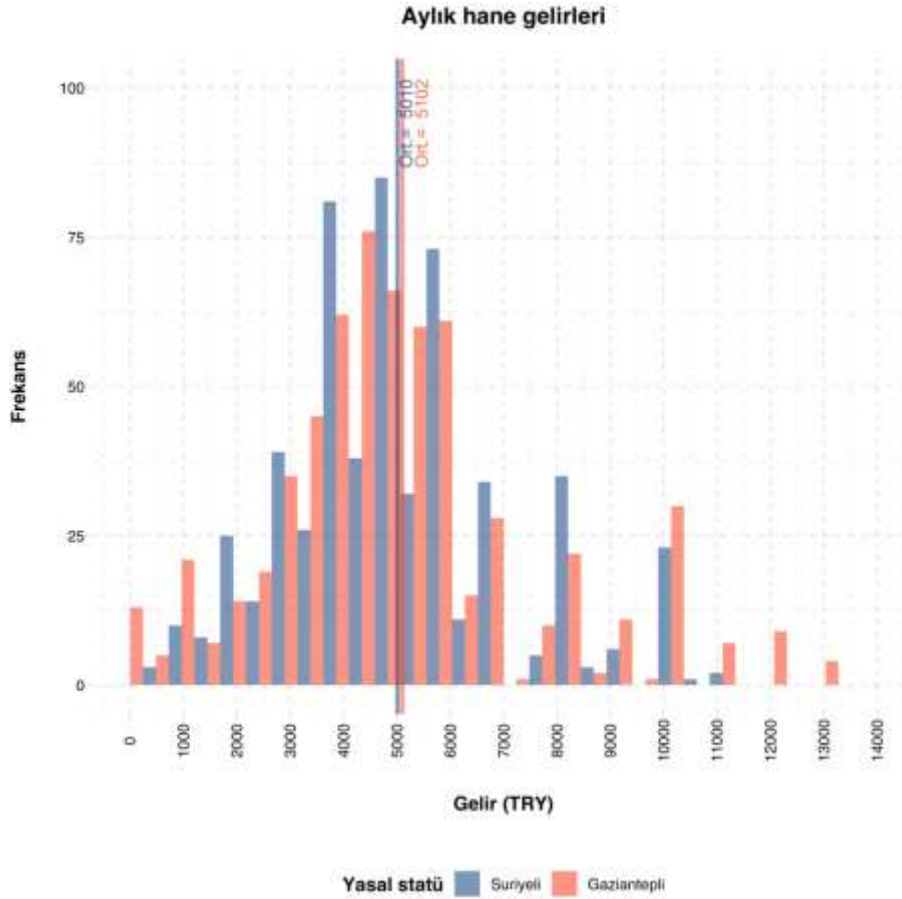

Şekil 31. Ev Sahipliği veya Kiracı Olma Durumu

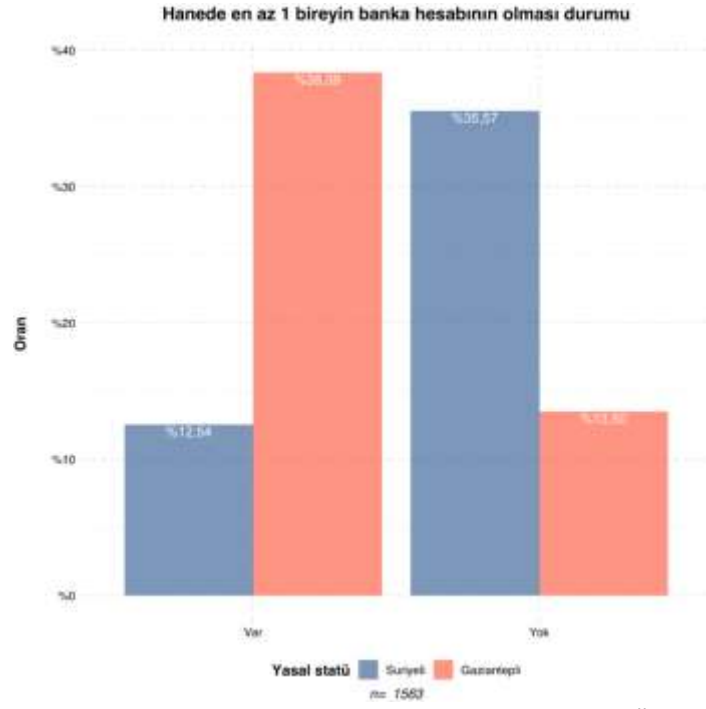
Şekil 32. Ödenen Kira Miktarı (Türk lirası)

Kiracıların aylık ödedikleri miktarları, özellikle de hızla değişen ekonomik koşullardan dolayı sabit bir seyir izlememektedir. Fakat mahallelerin sosyoekonomik özellikleri ve hanede çalışanların büyük çoğunluğunun bir ücretli işe ve gelire sahip olması, asgari gelir oranlarıyla ödenen kiralar arasında tahmin edilebilir bir oranı çıkarsamamıza imkân vermektedir. Gaziantep'li ve Suriyelilerin yoğun şekilde yaşadıkları mahallelerdeki kiralardan, söz konusu toplumsal kesimlerin gelirine paralel bir yapı arz ettiğini söylemek gerekiyor. Örneğin, Ağustos 2022'de saha görüşmeleri devam ederken kiralardan henüz 1000 TL ile 2500 TL arasında yoğunlaştığını görüyoruz. Fakat bu fiyatların göreceli olduğunu söyleyebiliriz.

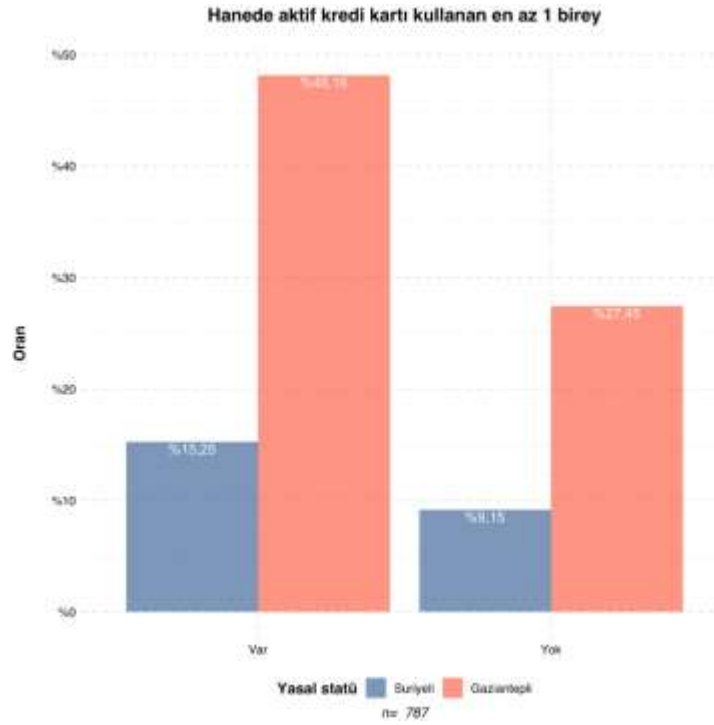

Şekil 33. Hanenin Ortalama Geliri

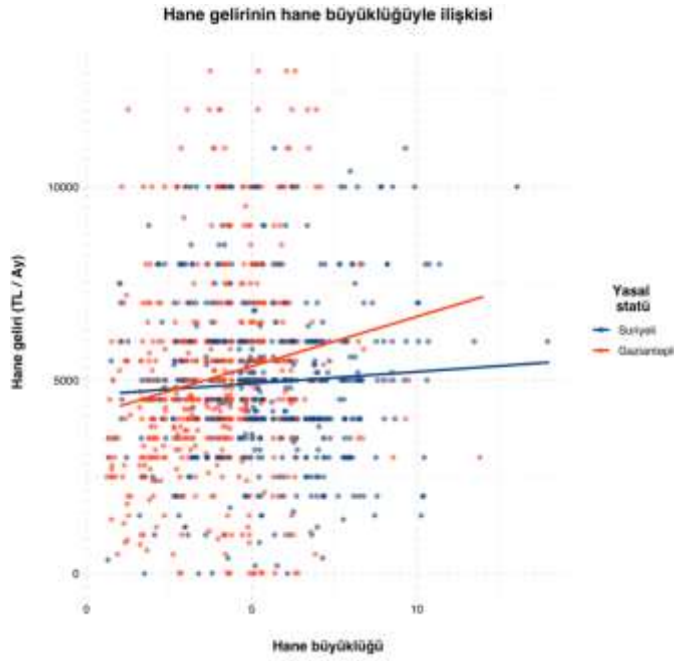
Görüşülen hanelerin ortalama geliri her iki örneklem grubu için de birbirine oldukça yakın bulunmuştur. Gaziantep'li ve Suriyeliler arasındaki benzerliklerin birinci göstergesi, beraber yaşanan mahallelerin sosyoekonomik düzeyidir. Fakat burada, Suriyelilerle Gaziantep'li arasındaki asıl ayırt edici etkenlerden birisi, hanede yaşayan birey sayısındaki fazlalık ve birincil etken olmasa da dolaylı olarak çocuk ve genç yaştaki bireylerin hanedeki oranıdır. Öyle ki, hane büyüklüğü ile hane geliri arasında Suriyeliler için Gaziantep'li kadar yüksek bir korelasyonun olmaması bunu göstermektedir (Şekil 34).

Şekil 34. Hanede Yaşayanların Banka Hesabı Sahipliği

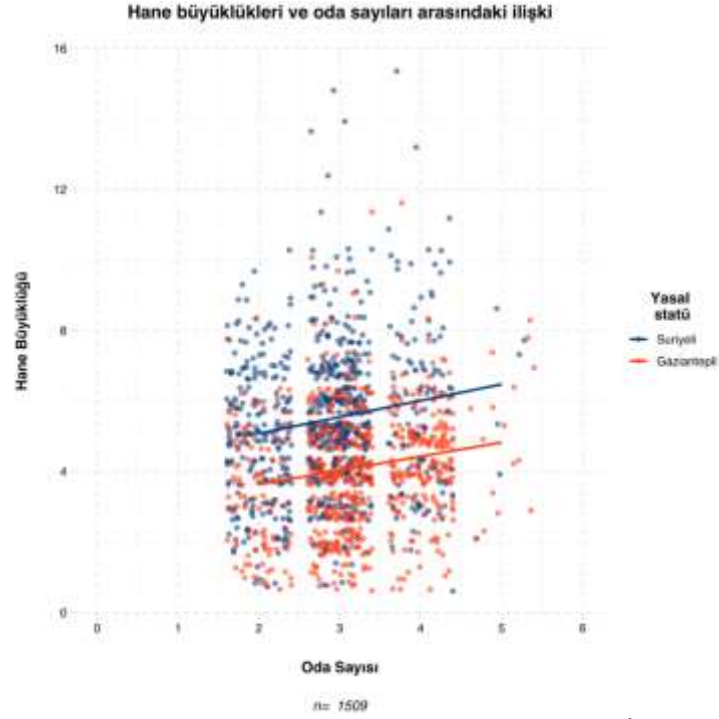
Şekil 35. Hanede Yaşayanların Kredi Kartı Sahipliği

Şekil 36. Hane Büyüklüğü ile Aylık Gelir İlişkisi

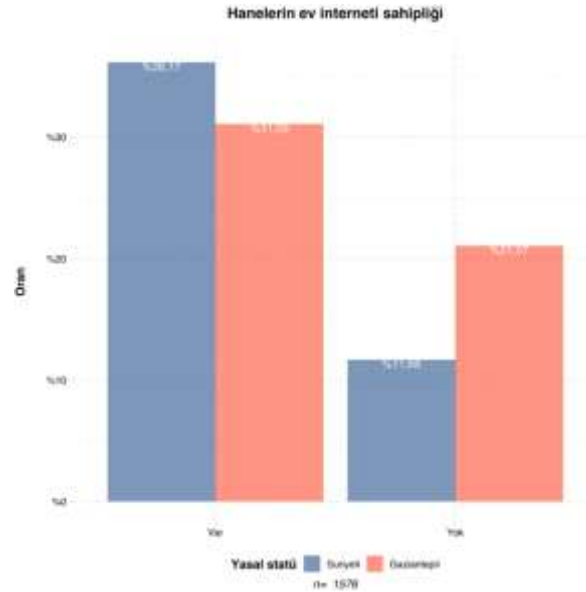
Benzer şekilde, hane gelirini, hanedeki birey sayısına böldüğümüzde Gaziantepililer için her hane bireyine 1274 TL gelir düşerken, bu rakam Suriyelilerde 877 TL'dir. Suriyeli hanelerin görece daha kalabalık olmasına ve işi olan Suriyelilerin daha uzun saatler çalışmasına rağmen, aylık ortalama gelirleri Gaziantepli hanelerin altında kalmakta ve dolayısıyla hane bireyi başına düşen gelir azalmaktadır. Bu durum, Suriyeli hanelerin genç nüfus yapısı ile açıklanabilir.

Benzer şekilde, gündelik iktisadi hayat, iş ve çalışma ilişkilerinin formel ya da enformel durumu banka hesabı ve kredi kartı sahipliği üzerinde de takip edilebilir. Banka hesabı ve kredi kartı sahipliğinde, Gaziantepililerle Suriyeliler arasında büyük bir farkın olması da yine beklenen bir durumdur. Fakat Suriyelilerin 2018'den 2022'ye kadar artan bir biçimde, banka veya kredi kartı gibi formel iktisadi süreçlere dahil olmaya başladıklarını görüyoruz. Daha önce de vurgulandığı gibi, ekonomik ilişkiler üzerinden Suriyelilerin hem Gaziantepililerle hem de formel sistemle pek çok alana nazaran daha hızlı ve daha yoğun bir biçimde uyum sağladıklarını görüyoruz. Zira 2018 araştırmasında kredi kartı sahipliği %5 düzeyinde iken, bu çalışmada %10'unun üzerine çıktığını görüyoruz. Bu sonuç, Suriyelilerin enformel sektörlerdeki yoğunluğuna rağmen, bir biçimde, formel sektörlerle ilişkilere de muhtaç olduklarını mutlak enformel bir iktisadi hayatın imkansızlığını da göstermektedir.

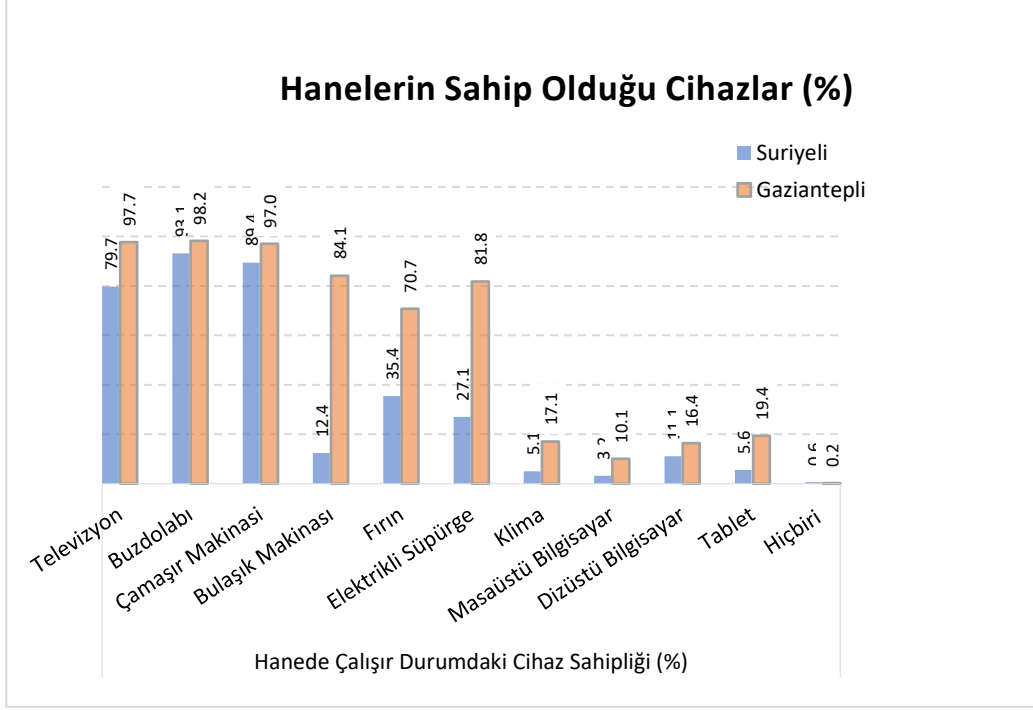

Şekil 37. Hanedeki Birey ve Oturulan Evin Oda Sayısı İlişkisi

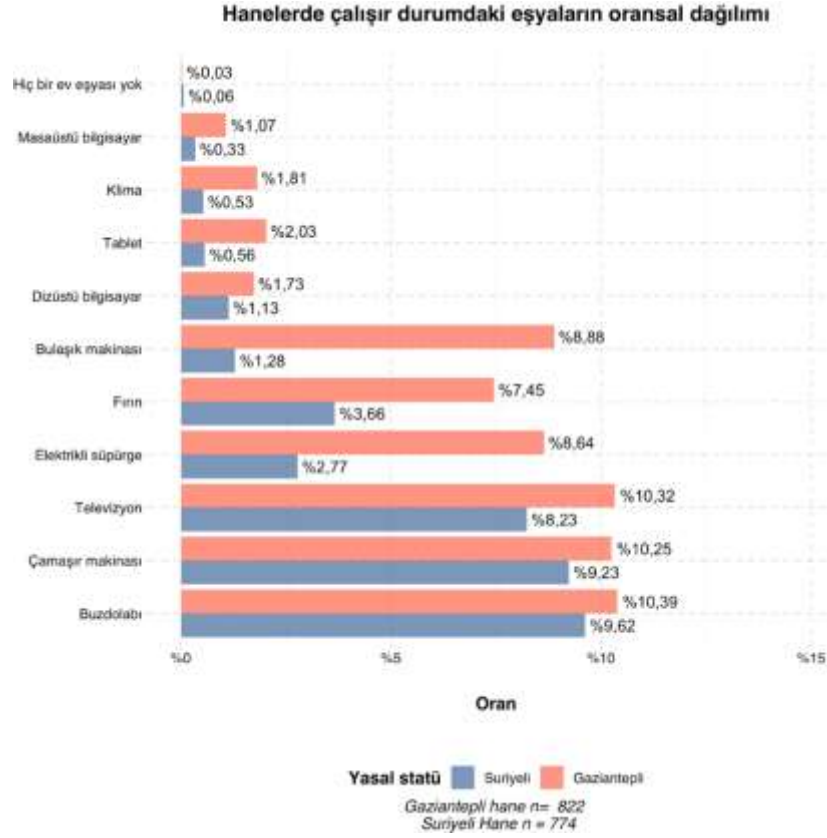
Oturulan hanenin oda sayısı ile hanedeki birey sayısı arasında çok güçlü olmasa da pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülüyor. Şekil 37’de görüleceği üzere evler (mutfak, banyo ve tuvalet dahil edilmeden) büyük oranda 2 ile 4 odalıdır. Suriyelilerin zaman ilerledikçe, Gaziantep’lilerle benzer konut deneyimlerine sahip olduklarını, sürecin bu minvalde devam edeceğini öngörebiliriz.

Şekil 38. Evde Karasal/Kablolu İnternet Bağlantısı

Şekil 39. Hanede Bulunan Cihazlar

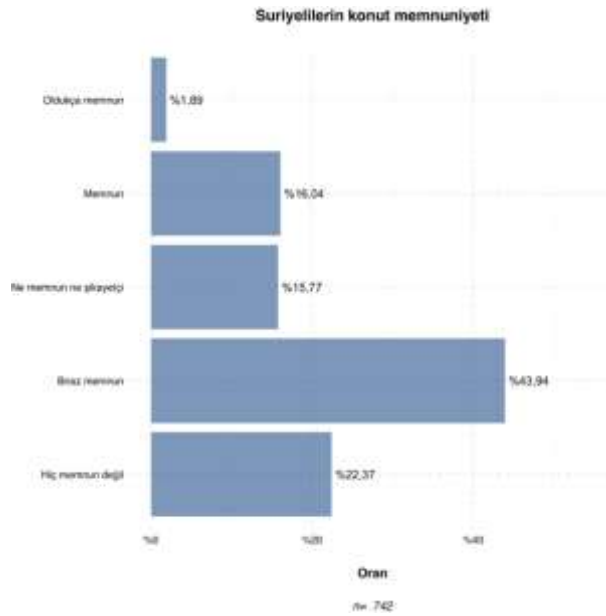

Şekil 40: Hanenin Sahip Olduğu Cihazların Oransal Dağılımı

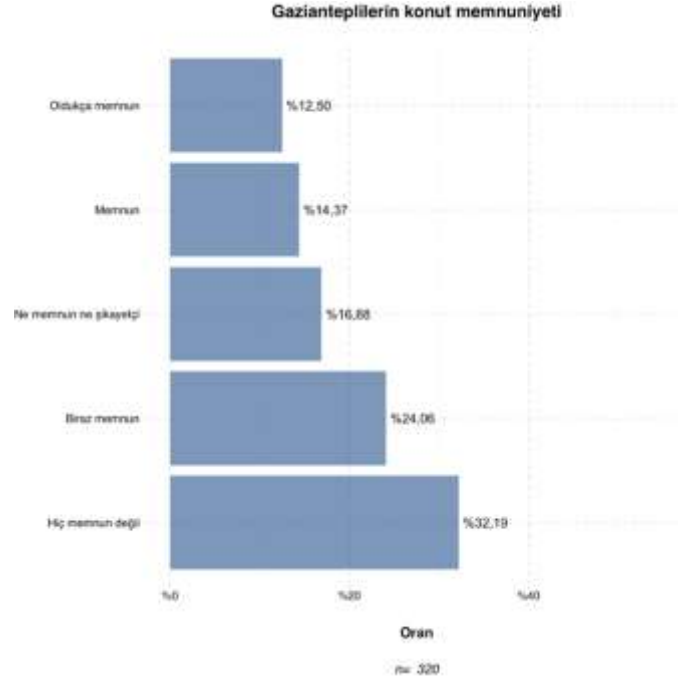
Araştırmanın gerçekleştirildiği mahallelerde, hanelerin fiziki koşulları kadar hanede bulunan cihazlar ve basit teknik donanımına dair sorular da soruldu. Hanedeki kablolu internet bağlantısı oranlarında Suriyeli hanelerin Gaziantep'lilere oranla daha yüksek çıktığını görüyoruz. Yaklaşık 1600 haneden elde edilen sonuçlara göre, internet bağlantısı dışında hanedeki cihazların sayısı ve oranı Gaziantep'lilerin oldukça lehine görünüyor. Yalnızca sosyoekonomik açıdan avantajlı olmayı gösterebilecek bulaşık makinesi, fırın, elektrikli süpürge gibi cihazların sahipliğinde değil, artık temel ihtiyaç sayılabilecek buzdolabı, televizyon ve hatta çamaşır makinesi sahipliğinde bile Gaziantepli hanelerin oranları önde seyrediyor.

Diğer taraftan, hanenin cihaz sahipliği ve kullanımı ev içi kadın emeğini ve toplumsal cinsiyet üzerinden işleyen ve hatta yeniden üretilen eşitsiz iş bölümünü bütünüyle anlamakla ilgili her daim yeterli ve doyurucu veriler sunmasa da çok genel bir değerlendirmeye, cihaz yoksunluğunun Suriyeli kadınlar üzerindeki geleneksel ev işleri yükünü arttırdığı muhakkaktır.

Bilgisayar, tablet veya dizüstü bilgisayar sahipliğindeki bu dengesizlik ve yoksunluğun, Suriyelilerin de deneyimlediği pandemi sürecindeki uzaktan eğitimin gidişatı ve sonuçları hakkında ipuçları barındırdığını ileri sürmek mümkün görünüyor.

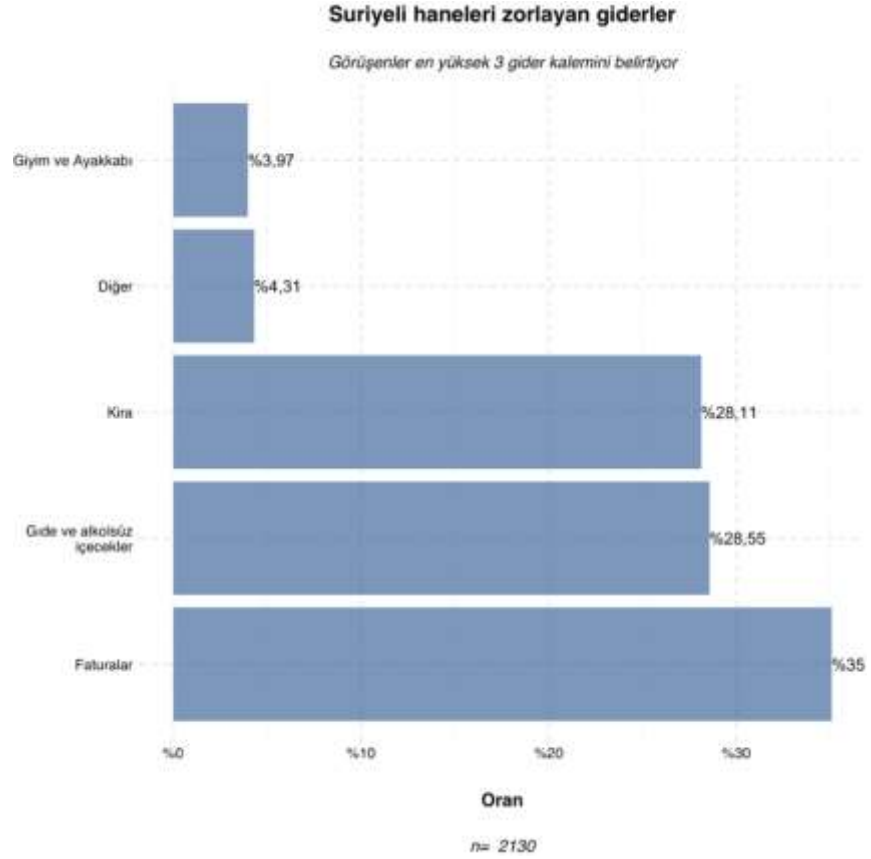

Şekil 41: Konut Memnuniyeti (Suriyeliler)

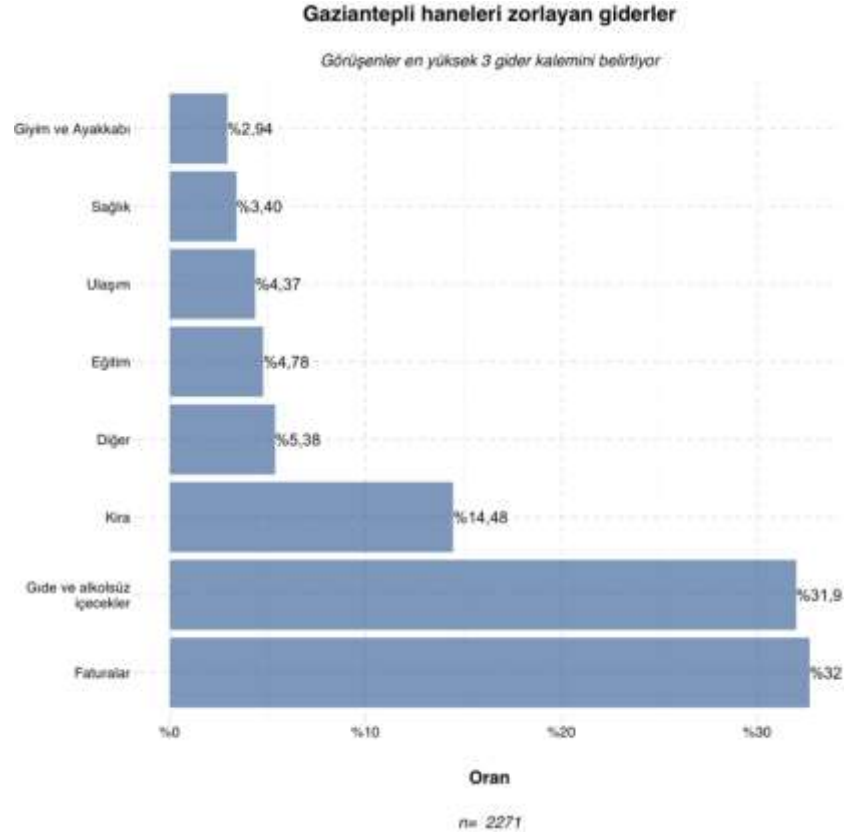

Şekil 42. Konut Memnuniyeti (Gaziantep'iler)

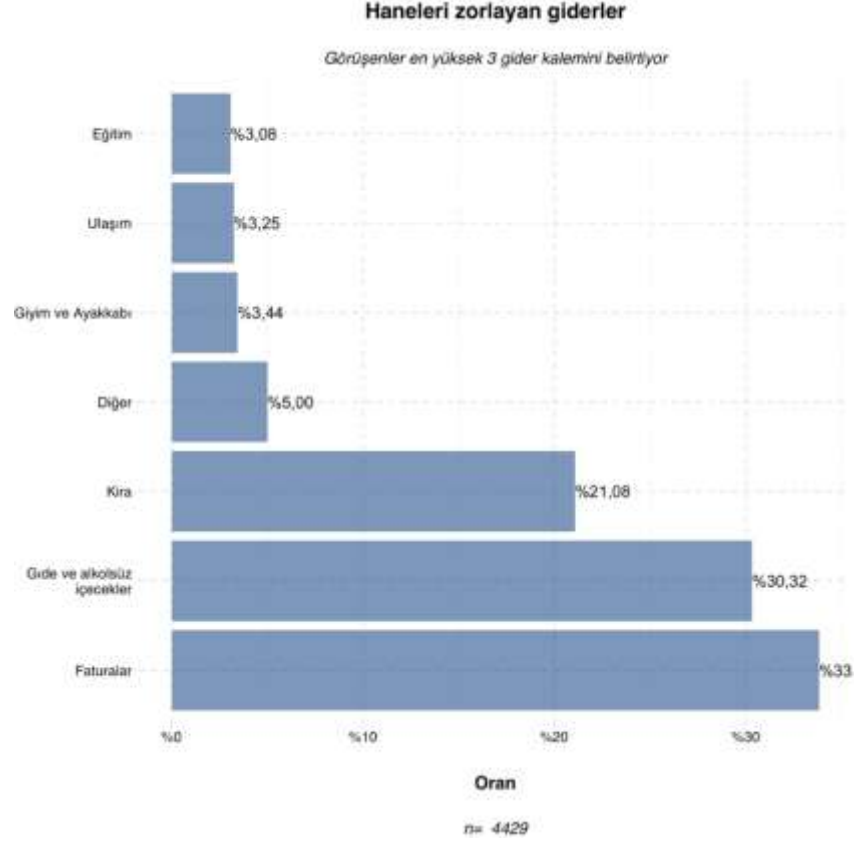
Konuttan memnuniyet derecelerinde, Suriyelilerin Gaziantep'ilere göre büyük bir memnuniyetsizlik içinde oldukları çok net biçimde görülüyor. Çok benzer sosyokültürel arka planlara sahip olmasalar da benzer sosyoekonomik sınıfların yaşadıkları mahallelerde beraber ikamet etmeleri, kira bedelleri, gelir, evlerin fiziki koşulları gibi pek çok neden, Suriyelilerin konutlara dair ciddi memnuniyetsizliğe sahip olmalarıyla sonuçlanmaktadır. Konutlardan memnuniyette, Suriyelilerin nerdeyse tamamının kirada oturmaları ve kiraladıkları yerlerde hem fiziki koşullardan hem de özellikle ev sahipleri ve komşularla sorunlar yaşamalarının son derece etkili olduğu görülüyor. Fakat, hane görüşmelerinin dar ve sınırlı sürelerinde elde edilen bu veriler, odak grup görüşmeleriyle beraber ele alındığında, mahallelerde bütünüyle karamsar bir tablonun olmadığını, etkileşimler neticesinde gri birtakım alanların da oluşmaya başladığını görmek mümkündür. Uyum ve birlikte yaşamaya dair politikaların bu gri alanları kullanarak ilerlemesinin daha rasyonel ve uygulanabilir süreçlere evrileceğini öngörmek mümkündür. Dolayısıyla, bu etkileşim ve gri alanları komşulukla ilgili odak grup görüşmelerinde ve istatistiklerde izlemek daha anlaşılır olacaktır.

Şekil 43. Hanenin En Çok Zorluk Yaşadığı Giderler (Suriyeliler)

Şekil 44. Hanenin En Çok Zorluk Yaşadığı Giderler (Gaziantepliler)

Şekil 45. Hanenin En Çok Zorluk Yaşadığı Giderler (Genel)

Şekil 46. İmkânınız Olsa Ne Yapardınız? (Gaziantepililer)

Şekil 47. İmkânınız Olsa Ne Yapardınız? (Suriyeliler)

Aynı sosyoekonomik çevrelerde yaşayan her iki sosyal grubun hayalleri de deneyimledikleri koşullara göre değişiyor. Suriyelilerin yaşadıkları fiziki koşulların elverişsizliği, bulundukları mahallelerdeki evlerini değiştirme isteğinin sıklığına yansıyor. Gaziantep'li ise daha çok, mahalle değiştirmek istiyor. Başka bir ülkeye gitme düşüncelerinden bulundukları hayata dair memnuniyet derecelerinde her iki grup arasında ciddi bir farklılaşma olmadığını söyleyebiliriz.

Beklenildiği gibi, Gaziantep'linin ve Suriyelilerin de ait olduğu sosyal sınıfların yaşadığı birincil sorunlar çoğunlukla iş, çalışma, gelir ve gider gibi iktisadi başlıklardan oluşmaktadır. Ekonomik faaliyetler, hanelerin gelir-gider dengeleri, pandemi ve ekonomik krizlerden ilk önce ve şiddetli bir biçimde alt sosyoekonomik kesimlerin etkilenmesinin bir sonucu olarak mahallelerde Suriyeli ve Gaziantep'li haneleri en çok zorlayan etkenlere baktığımızda dikkate değer örüntüler ortaya çıkmaktadır.

2018 ve 2020 araştırmalarında da benzer sorularla haneleri en çok zorlayan konular öğrenilmeye çalışılmıştı. Suriyelilerle yapılan 2018 araştırmasında haneleri en çok zorlayan başlık konut kirası olarak çıkmıştı ve 2020'de kira ikinci sıraya düşmüştü. Gaziantep'li için de 2020 araştırmasında ısınma, elektrik gibi faturalar birinci sıradaydı ve barınma/kira üçüncü sıradaydı. Aradan geçen iki yılda haneleri zorlayan kalemlerde bazı anlamlı değişikliklerin ortaya çıktığını söylemek mümkün değil; zira sosyoekonomik düzeyi benzer olan araştırma sahasındaki aynı başlıklar haneleri zorlamaya devam ediyor. Hem Gaziantep'li hem de Suriyeliler için kira giderleri üçüncü sırada olsa da yapılan odak grup görüşmelerinde kira artışlarına dair tartışma ve gerginliklerin olduğu tespit edilmiştir. Isınma ve elektrik gibi faturalarla gıda harcamaları, artan fiyatların ve düşen ücretlerin de etkisiyle haneleri en çok zorlayan başlıklar olmaya devam etmektedir. Haneleri en çok zorlandıkları başlıklarda dikkat çekici hususlardan birisi, Gaziantep'li için eğitim harcamaları (okul, dersane, öğrenci masrafları vs.) önemli bir başlık iken Suriyeli haneler için eğitim öne çıkmamaktadır. Bu durum, Suriyeli hanelerin eğitime önem vermemeleriyle kesinlikle ilgili değil; deneyimlenen ağır yoksulluk ve yoksunlukların bir

yansımasıdır. Öyle ki, Suriyelilerin katıldığı odak grup görüşmelerinde, neredeyse bütün katılımcılar, çoğunlukla da kadınlar, çocukların eğitimine ve geleceğine dair Gaziantep'lilerden az bir kaygı taşımamaktadırlar. Fakat Gaziantep'lielerde Suriyelilere dair ciddi önyargı varlığına, Suriyeli hanelerin masrafları ve eğitim sürecinde de karşımıza çıkıyor. Tam da burada, şu gerçeği de not etmek gerekiyor. Özellikle 2011'den itibaren ilk birkaç yıl içinde, Suriyelilerin acil yardım ve destek ihtiyaçlarından dolayı Suriyelilere yapılan acil yardımların, özellikle aynı mahalleleri paylaştıkları diğer yoksullar ya da komşular üzerinde derin izler bıraktığı anlaşıyor. Daha sonra sadece Suriyelilere dair etkinlik ve destek faaliyetlerine son verilmiş olsa da inşa edilen yapay algı 'hakikat' olarak gerçekliği algılamada kullanılmaya devam ediliyor.

ODAK GRUP GÖRÜŞMELERİNDEN NOTLAR

"(...) Benim kızım 11. Sınıfa gidiyor. Servis parası Suriyeliler için bedava hiçbir şey yok. Ben kızıma servis tutamıyorum. Yemekhaneye gidip kartları var ücretsiz yiyor Suriyeliler. Bizimkiler yemek yemiyor. Gidiyor da yemeğini yiyip çıkıyor. Servis aylık her şey var. Benim kızım evden götürüyor, okul hiçbir şey getirmeyeceksin kantinden alacaksın diyor. Ama Suriyelilere beleş veriyorlar. Niye bu çocuklara ayırım yapıyorsun? Bu adalet değil çok zorlanıyoruz. (...)" (Emine, 38 Yaşında, İlkokul Mezunu, Gaziantep'li, Kadın)

"Ben de öyle yani değişik bir şey söyleyemeyeceğim. Bu zamanda yani çok fazla madde bağımlısı var yani bu şey yani evimizden memnunuz ama semt olarak asla memnun değiliz. Yani şu an mesela çocuk yetiştirme bile olsun yani küçük çocuklar sana ne kelimeler kullanıyor yani terbiye yok, ahlak yok yani hiçbir şekilde yani terbiye falan vermiyorlar aileler. Yani sıkıntı yani bu çevre yani çok sıkıntı." (Gülsüm, 25 Yaşında, Ortaokul Mezunu, Bekâr, Gaziantep'li, Kadın)

"Ben de Antep'ten gayet memnunum yani bir daha olsa yine Antep'i seçerdim yaşamak için çok güzel bir ilimiz mahalle olarak. Mahalle sakinleri keşke biraz daha sosyal aktivitelere katılmayı bilen insanlar olsaydı biliyorsunuz ki günümüzde maalesef madde bağımlıları çok ve mahallede hemen hemen gözümüzün önünde yapılan şeyler bunlar alışverişi gözünüzün önünde yapılıyor yani bunlar olmasa keşke. Hırsızlık desene zaten 2 günde 3 günde 1, haftada 1, ayda 1 yani çok sık duyuyoruz. Keşke bunlar olmasa daha çok keşke sosyal aktivitelere katılan insanlar olsa eğitilmiş olsalar biraz daha o tür insanlar (madde bağımlıları) uzak dursa veya o insanların olmadığı bir yerde mi yaşayabilsek acaba diye düşünüyorum." (Hayriye, 30 Yaşında, Lise Mezunu, Evli, Gaziantep'li, Kadın)

"Elimde olsa hocam direkt, buradan taşınırdım artık hani daha güzel daha iyi bir yere hani. Abimler daha güzel yerlerde oturuyor mesela. Akkent olsun kuzenlerimin İbrahimiye orası daha güzel daha rahat bilmiyorum bu mahallede arkadaşımızın dediği gibi uyuşturucu var çocukların ahlakları bozuluyor değişiyorlar bozuluyorlar uyuyorlar ister istemez. Memnun değilim açıkçası. Uyuşturucu sorunumuz bayağı bir var. Hatta eşim de bu duruma dahil olduğu çevreden dolayı evet ve çocuklarımız görüyor yani gözlerimizin önünde yapılan bir şey olduğu için daha dün mutfaktayken düşündüm keşke böyle hani devriye böyle sık sık dolaşsa böyle polisler mahalle aralarında yani en azından biraz daha iyi olur. Hocam gayet rahat satıyorlar (uyuşturucu). metamfetamin midir nedir çıkmış bütün gençler kullanıyor. Bütün gençler kimse almamış yani boşanmaların çoğu onun yüzünden." (Nurcan, 45 Yaşında, İlkokul Mezunu, Gaziantep'li, Kadın)

ODAK GRUP GÖRÜŞMELERİNDEN NOTLAR

“Komşularımız iyiler ama pek gidip gelmeyiz. Türk arkadaşlarımız da var ama mahalleden değil.” (Zehra, 18 yaşında, Öğrenci, Suriyeli, Kadın)

“Genel olarak durum iyi. Problemlere de ister istemez karışabiliyoruz. Geçen yeni evli oğlumun yolunu kesip telefonunu, yüzüğünü çaldılar. Ama ne yapalım, çok şükür ki sağ salım döndü bize.” (Melike, 37 yaşında, Ortaokul Mezunu, Suriyeli, Kadın)

“Öncelikle oturduğum mahalleden ve evden memnunum. Komşularım çok iyiler. Türk olsun Suriyeli olsun iyiler. Değiştirmek istediğim şeylere gelince yine ırkçılık arkadaşlarımızın da dediği gibi. İkinci olarak, hastanede veya doktora giderken sıramda normal beklerken bana sanki fazlaymışım gibi veya istenmiyormuşum gibi hissettiriyor davranışları. (...) Komşularım çok iyiler. Ama adet farkları var. Mesela onlar kapıda oturuyorlar genelde, beni sorarlar hep gel otur derler ama ben dışarıda oturmaya alışık değilim. Bazen evin içeri kısmında oturuyorum onlarla birlikte. Ev sahibimiz çok iyi, bizi de evine davet etmişti geçen gün” (Ahlam, 24 Yaşında, Lise Mezunu, Suriyeli, Kadın)

“Çok şükür evimden memnunum. 5 yıldır aynı evde ve aynı mahallede oturuyorum. Mahalle sakin. Gaziantep'teki sorunlara gelince, ırkçılıktan bahsedebiliriz. Mesela pazarda yürüyünce arkamdan “Suri, Suri” diye bağırınca çocuklar “ayıp, biz kardeşiz” diyor ve geçiyorum. Genelde çocuk oluyor bunlar ama büyüklerden duymasa öyle demezler. (...) Ev sahibiyle arada kahve çay içiyoruz kirayı verdiğimde falan. Eve davet ediyorum onu yorgun gördüğümde, markete giderken bir şeyler getirmemi ister vs. Diğer komşularla da çok yakın değiliz. (Sima, 33 Yaşında, Ortaokul Mezunu, Suriyeli, Kadın)

“Komşularla aramızda selam verme hal hatır sorma var ama evlere gidip gelmiyoruz. Bir tek ev sahibemizle aramızda öyle muhabbet oluyor. Yemek getiriyor, biz göndeririz vs. (Sol 1: Benim ev sahibim yemek getirince anlıyorum ki istediği bir şey var, ya kirayı yükseltecek ya faturaları falan). (Yasemin, 38 Yaşında, Lise Mezunu, Kadın, Suriyeli)

“Bizim ev sahibemiz var yaşlı kadın, yalnız yaşayan. Ona yemek götürüyoruz, onunla yemek yiyoruz falan. Ama o da daha çok Kürtçe konuştuğu için çok anlaşıyor. Eski ev sahiplerimizle çok yakındık. Birlikte piknik yapardık, düğünümüze geldiler.” (Hatice, 18 Yaşında, İlkokul Mezunu, Suriyeli, Kadın)

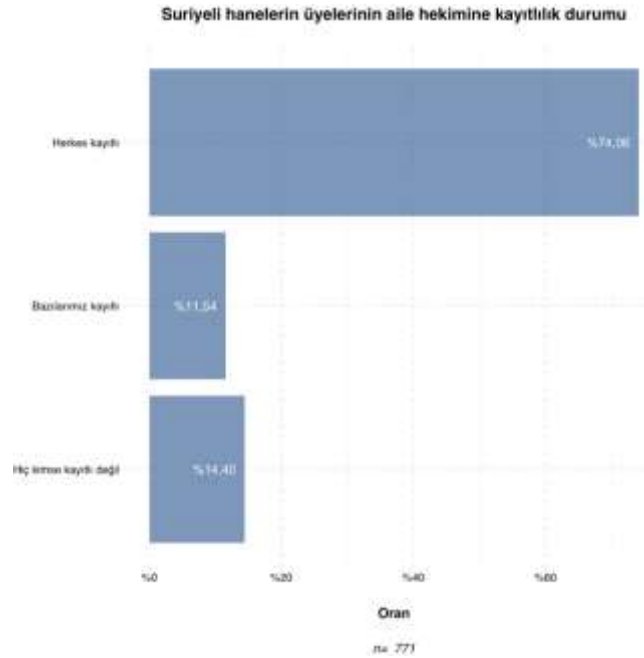
“Dediklerine katılıyorum. Hep parmakla gösteriyorlar biz, güya biz evlerini alıyoruz, kiralar bizim yüzümüzden yükseldi vs. ve yardım aldığımızı söylüyorlar halbuki almıyoruz. Evet almıyoruz hatta bazıları kişi başı 35 bin aldığımızı sanıyor. Biz o kadar para alsak burada oturur muyuz? Bu kahrı çeker miyiz? Ev alırsın en azındanne. Benim oturduğum ev kirasına asla değmez. Ama biraz daha iyiye taşınmak istesem 2 katını ödemek zorunda kalacağım. Şu an 750 TL ödüyorum harabe bir ev için. Ve başka bir mahalleye de taşınmam zaten nüfus işlemleri için. 4 aydır bu evdeyim ve ev yakında yıkılacak. Evi alırken boyadık ama izin vermediler yakında yıkılacak zaten diye. Yerine belediyeye ait bir bina falan yapacaklarmış. (Karışık: Evet bu durumdan faydalananlar ev sahipleri). Bir de faturaların %50 sini bize ödetiyor ev sahibi, halbuki bizim evde 4 kişi yaşıyor, onun ailesi ise 8 kişilik. Evden de çıkamam zaten zor buldum, nüfus da değiştiremem.” (Zekiye, 30 Yaşında, İlkokul Mezunu, Suriyeli, Kadın)

SAĞLIK VE SOSYAL HİZMETLERE ERİŞİM

Sağlık hizmetlerine erişimin göç ve mülteci olgusundaki en önemli boyutlardan birisi olduğu açıktır. Özellikle mültecilerin, acil ihtiyaç dönemleri sona erdikten ve herhangi bir sosyal ortamda yaşamaya başladıktan sonra, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimin, daha sonraki uyum, birlikte yaşama ve içirme gibi karmaşık olgularla birlikte ilerlediği bilinmektedir.

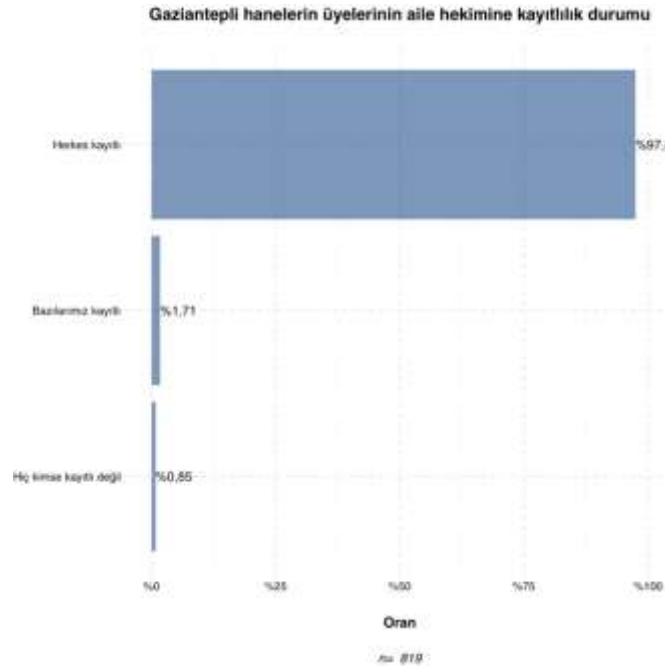
Türkiye’deki göçmen ve mülteciler, genel olarak pek çok açıdan gündelik hayata dair sorunlar yaşıyor olsa da sağlık ve sosyal hizmetlere erişim alanı göçmen ve mültecilere dair ortaya çıkan tablodaki olumlu alanlardan birisidir denilebilir.

Gaziantep’teki Suriyelilerin, belirgin ve fark yaratıcı biçimde temel sağlık hizmetlerinden yararlanmalarının yüksek oranları sosyal uyum ve toplumsal bütünleşme adına not edilmesi gereken hususlardır. Hem Gaziantep’lilerin hem de Suriyelilerin aile hekimleri ve birinci basamak temel sağlık hizmetleri sunan sağlık ocaklarına kayıtlı olmaları son derece olumlu bir sonuçtur. Örneğin, Suriyeli ailelerde, yakınlarındaki herhangi bir aile hekimine kayıt oranları son derece dikkat çekicidir. Bütün hane fertlerinin kayıt oranı dörtte üçtür. Görüşülen Suriyeli hanelerde yaşayan bireylerin %85’inin bir biçimde aile hekimlerine kayıtları olduğu ortaya çıkıyor. Suriyeli hane üyelerinin sadece %15’inin hiçbir aile hekimi ya da sağlık ocağında kaydı bulunmuyor. Bu durum, söz konusu %15’lik kesimin hiçbir sağlık hizmeti alamadığı anlamına da gelmediğini vurgulamak gerekir.

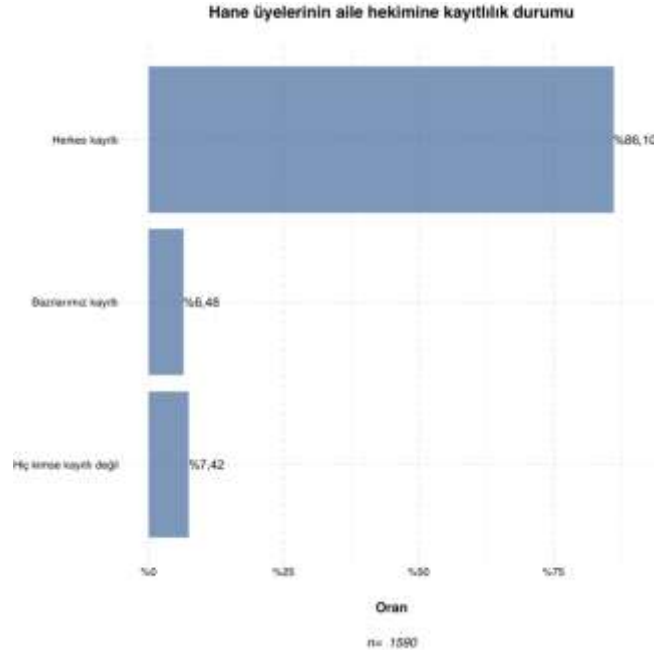
Şekil 48. Aile Hekimine Kayıt Durumu (Suriyeliler)

Aile hekimlerine ya da sağlık ocaklarına kayıtlı olma oranlarının Gaziantep'ilerde %100'e yakın çıktığını hatırlatmakta yarar vardır ki, Gaziantep'li hane bireylerinin %1'den azı hiçbir hekime ve ocağa kayıtlı olmadığını ifade etmiştir. Diğer taraftan alan örnekleminin büyük oranda yoksul ya da alt sosyoekonomik koşullara sahip mahallelerden oluştuğunu akılda tutmak gerekiyor. Bu manada, temel sağlık hizmetlerinde tutturulan bu oranlar, uyum ve sosyal bütünleşme adına pozitif ve yol gösterici etkenlerden birisi olarak kabul edilebilir.

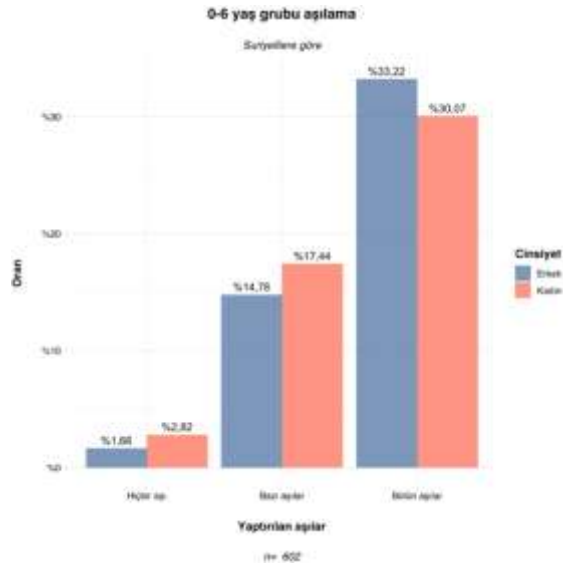
Şekil 49. Aile Hekimine Kayıt Durumu (Gaziantep'iler)

Sadece Suriyeliler değil, Gaziantep'lilerin de sağlık hizmetlerine erişimde oldukça yüksek oranlara sahip olduğunu görüyoruz. Temel sağlık hizmetlerine dair bu olumlu tablo, aşılamadaki yüksek oranlarda, düşük bebek ve çocuk ölümlerinden de takip edilebilir.

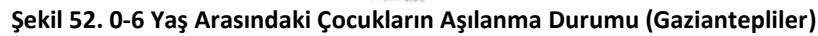

Şekil 50 Hanedeki Bireylerin Aile Hekimine Kayıt Durumları (Örneklem Geneli)

Sahada görüştüğümüz Gaziantep'li ve Suriyeliler, genel toplamda %86'dan fazlasının temel sağlık hizmetlerine erişim adımı olan aile hekimine kayıt durumları oldukça iyimser bir tablo ortaya koymaktadır. Bu kayıtlı oranlar beraberinde, yüksek aşılama, gebelik takibi, anne-çocuk sağlığı, düşük çocuk ölümleri gibi yansımalarla neden olmaktadır.

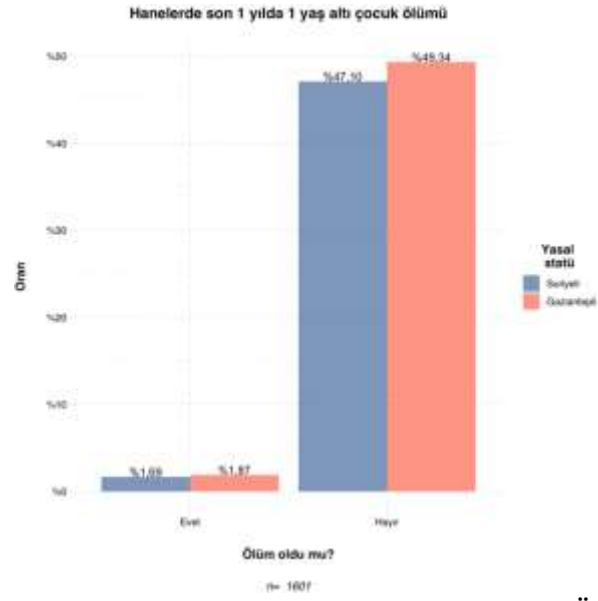

Şekil 51. 0-6 Yaş Arasındaki Çocukların Aşılama Durumu (Suriyeliler)

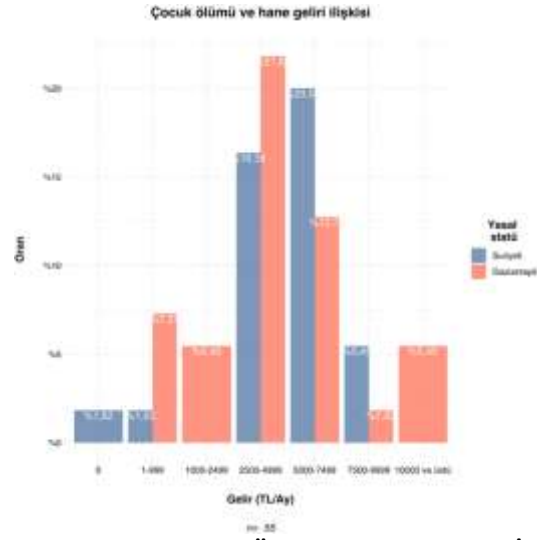

Ölüm oldu mu?	Suriyel	Gaziantep
Erkek	0.91	0.31
Kadın	47.71	51.18

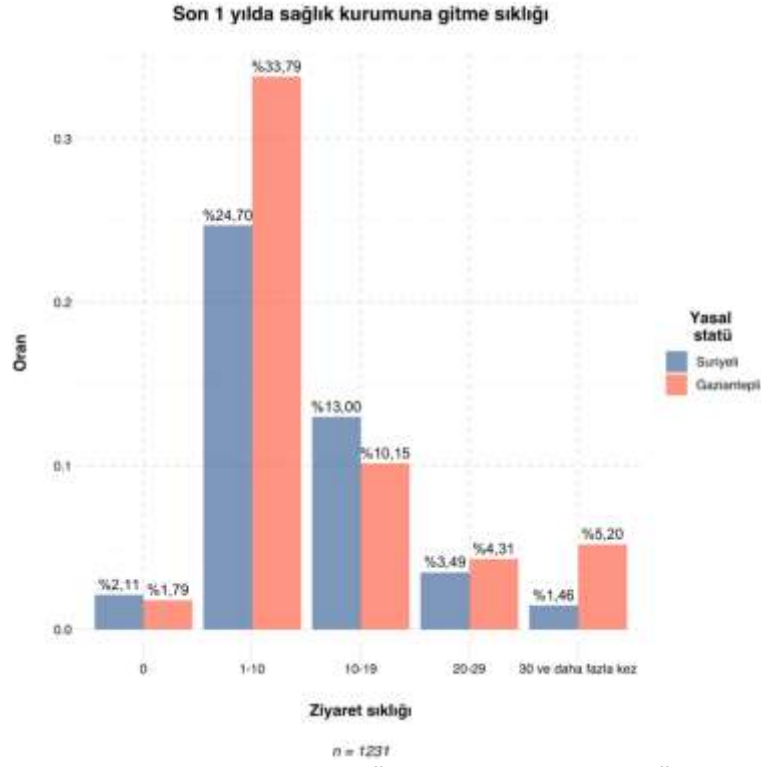
Şekil 53. Son Bir Yılda Hanedeki 1-5 Yaş Arası Çocuk Ölümleri

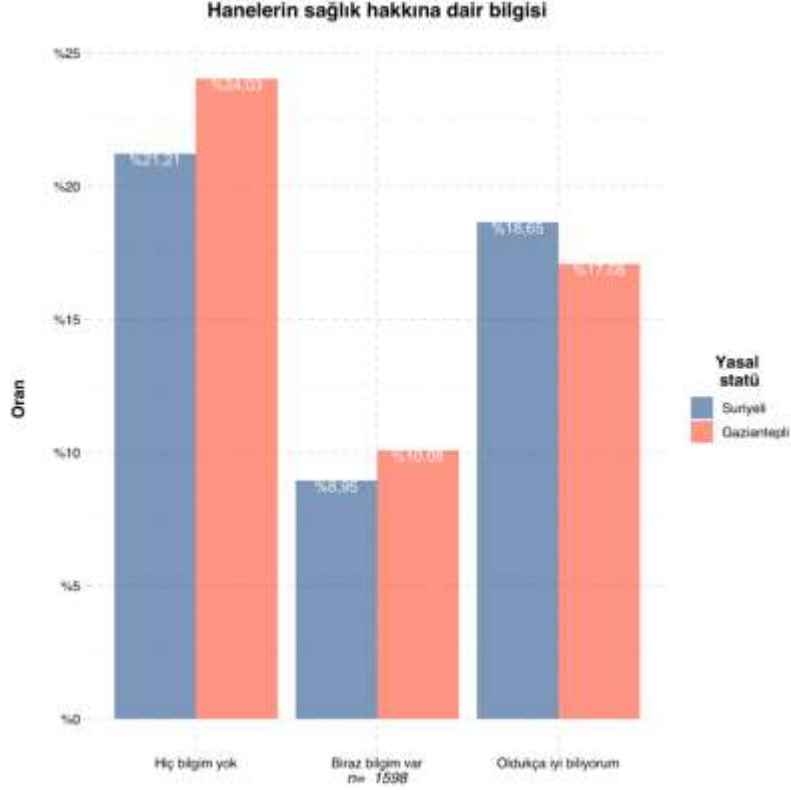
Şekil 54. Son Bir Yılda Hanedeki 1 Yaşından Küçük Bebek Ölümleri

Şekil 55. Çocuk ve Bebek Ölümleri ile Hane Geliri İlişkisi

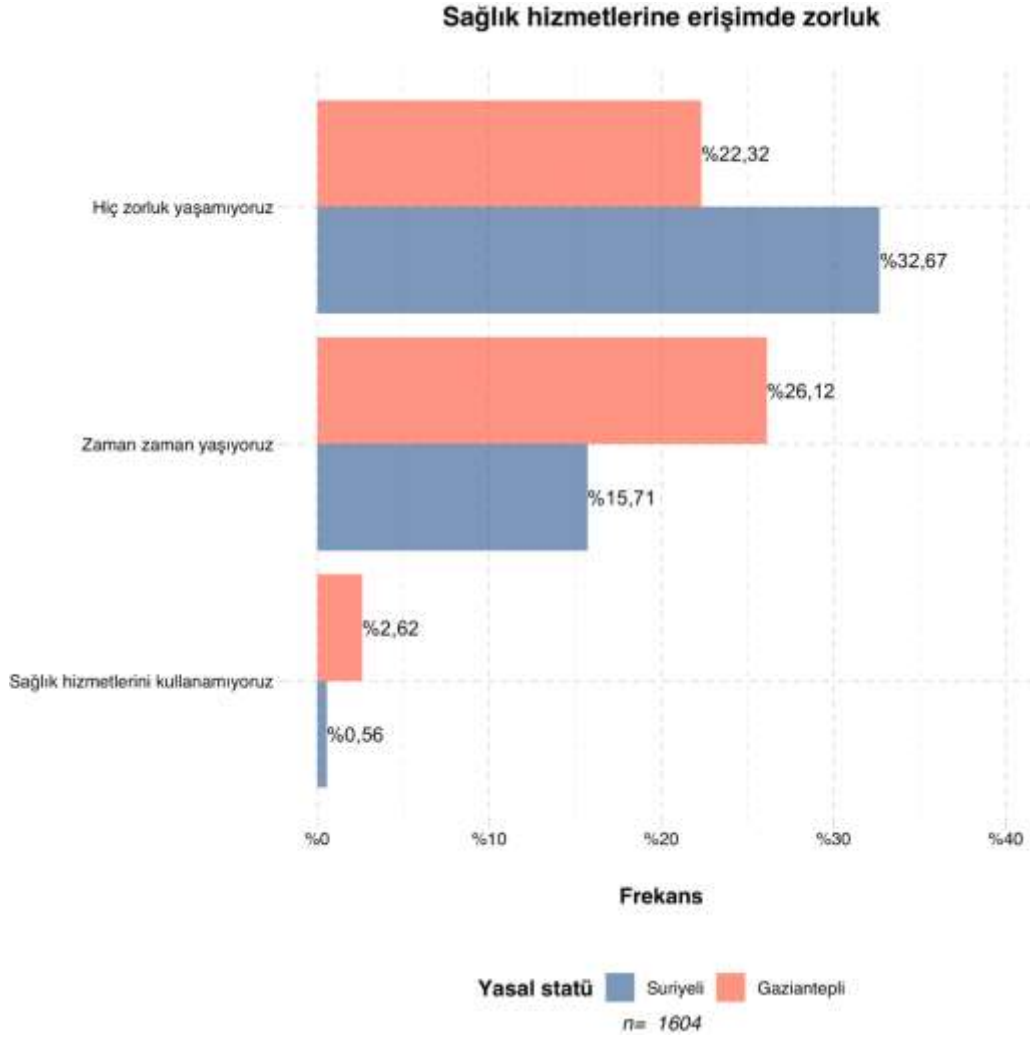

Şekil 56. Son Bir Yılda Sağlık Kurumuna Gitme Sıklığı

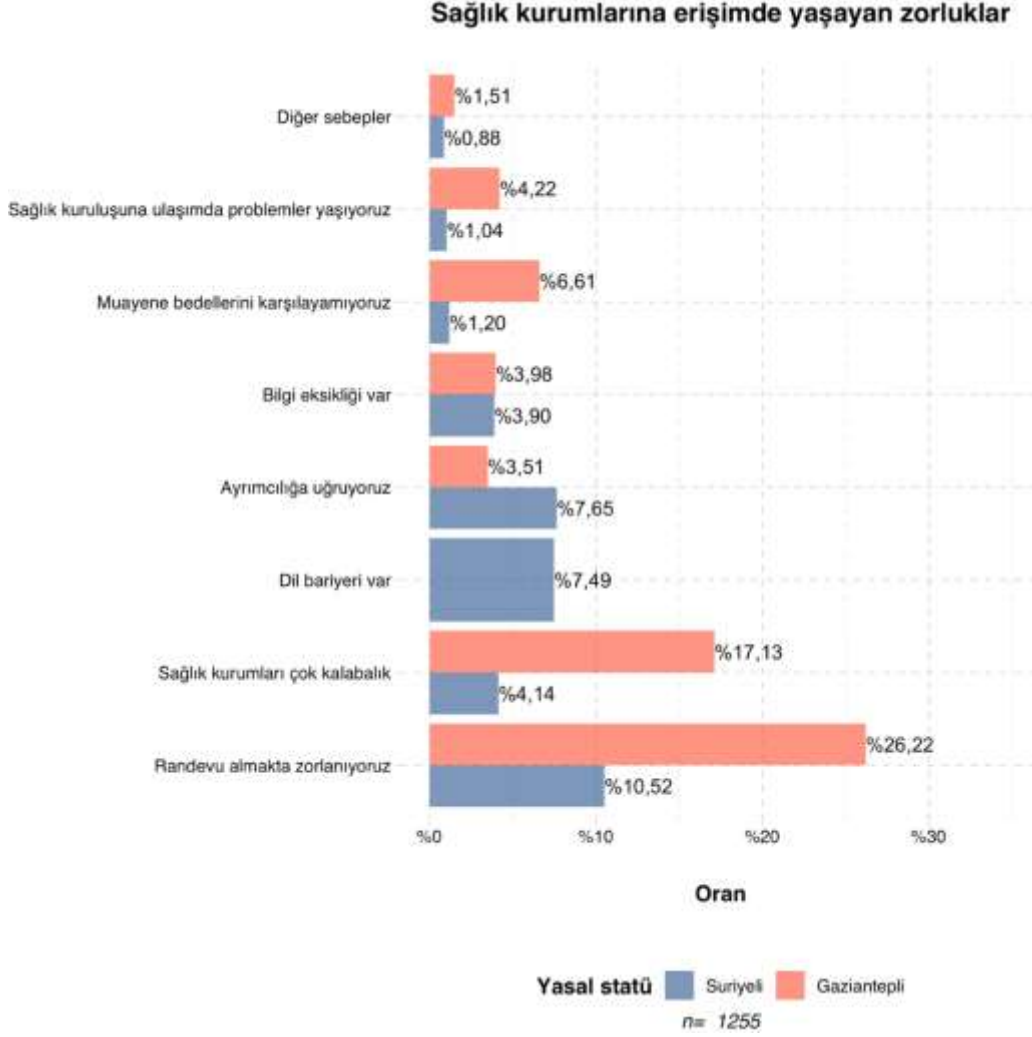
Şekil 57. Sağlığa Erişim Hakkında Farkındalık

Gaziantepililerin ve Suriyelilerin, sağlık hizmetlerine erişimdeki yüksek oranlarına rağmen, sağlık hakkı ya da sağlık hizmetlerine erişim hakkına dair konularda dörtte bir oranında haberdar olmama ya da az bilgi sahibi olma gibi oranlar, pratik hizmet alım ve erişim süreçlerinin soyut hak bilincinden daha önde gittiğini gösteriyor.

Şekil 58. Sağlık Hizmetlerine Erişimde Zorluklarla Karşılaşma

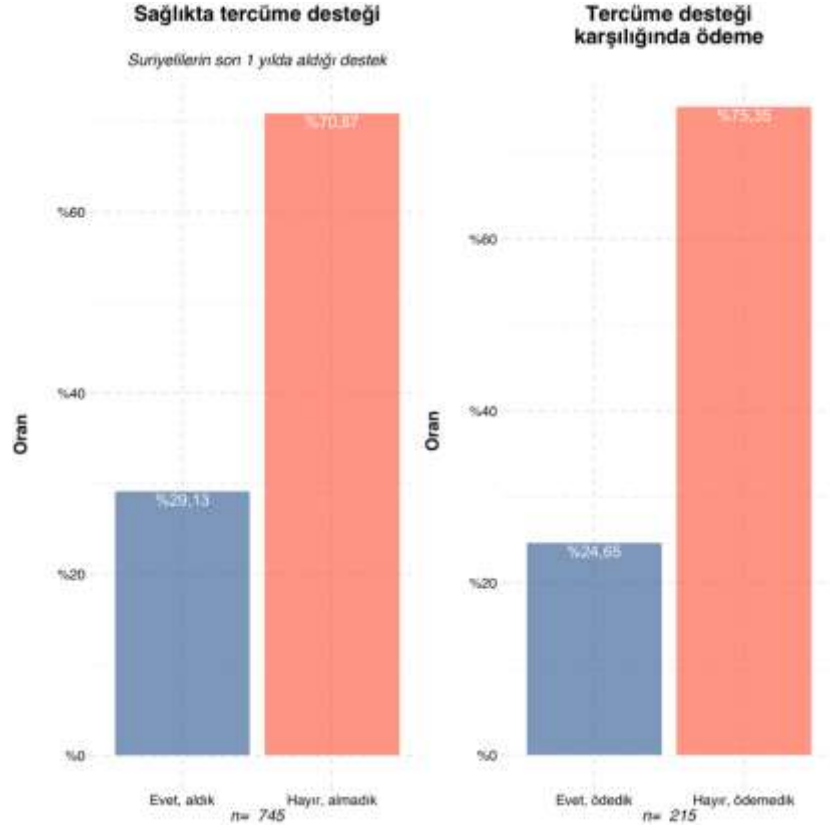
Daha önce de vurgulandığı gibi, bütün aksaklıklara rağmen hem Suriyelilerin hem Gaziantepililerin sağlık hizmetlerine erişime dair çok az şikayetleri kalmaktadır. Odak grup görüşmelerinde özellikle Suriyelilerin sağlık hizmetlerine erişimde küçük sorunlar dışında fazla zorluklar yaşamadıklarını da not etmemiz gerekiyor.

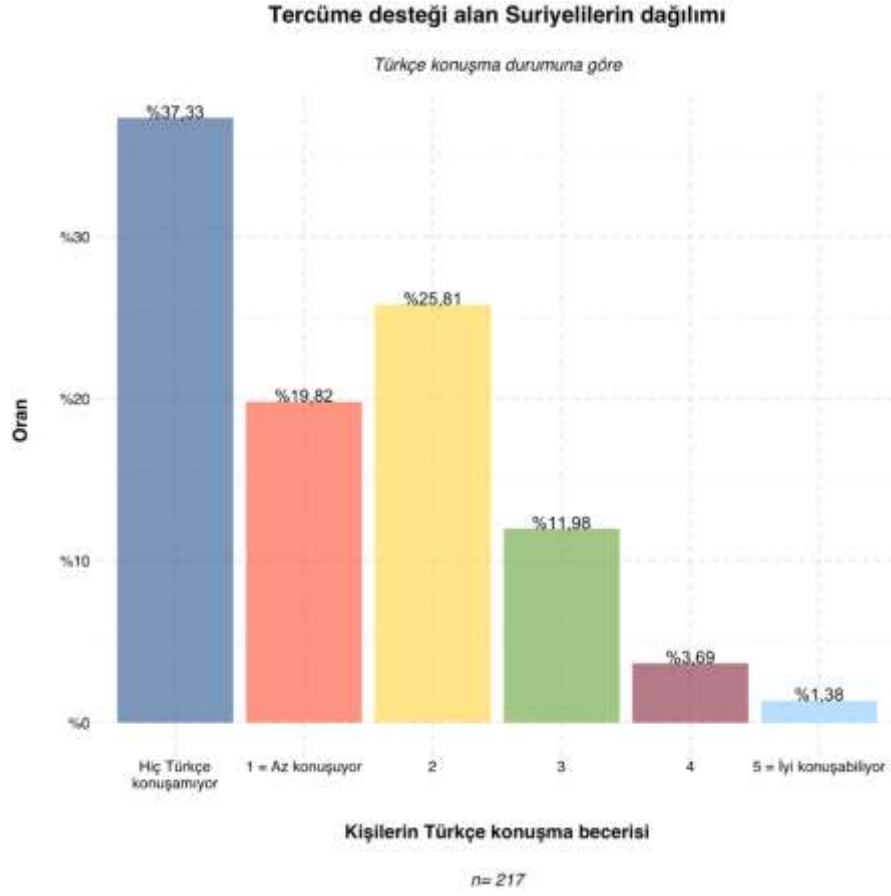
Şekil 59. Sağlık Kurumlarına/Hizmetlerine Erişimde Yaşanan Zorluklar

Sağlık hizmetlerine erişimde Suriyelilerin ve Gaziantep'lilerin farklılaşan ve benzeşen zorlukları da bulunuyor. Yaşanan zorluklara baktığımızda Gaziantep'li en çok online randevu alamamaktan şikâyet ederken, Suriyeliler randevu alma, dil ve ayrımcılık ile ilgili sorunlar yaşamaktalar. Diğer taraftan, temel sağlık hizmetleri dışındaki tedavi hizmetlerinde giderek artan özelleştirme ve yeni ücretlendirmelerin de en çok şikâyet edilen başlıklar olduğunu görüyoruz.

Burada şunu da ekleyelim: Suriyelilerin sağlık hizmetlerinde üçte bir oranında tercüme veya dil desteği aldıklarını da görüyoruz. Tercüme hizmeti alanların büyük oranda hiç Türkçe bilmeyenlerden oluşması şaşırtıcı değildir. Fakat Türkçeyi belli derecelerde konuşanların da dil ya da tercüme desteği alması, sağlık hizmetlerindeki görece bürokratik karmaşa ve Suriyelilerin henüz Türkiye'deki ya da Gaziantep'teki sağlık terminolojisine yabancı olmalarıyla da ilgili görünmektedir.

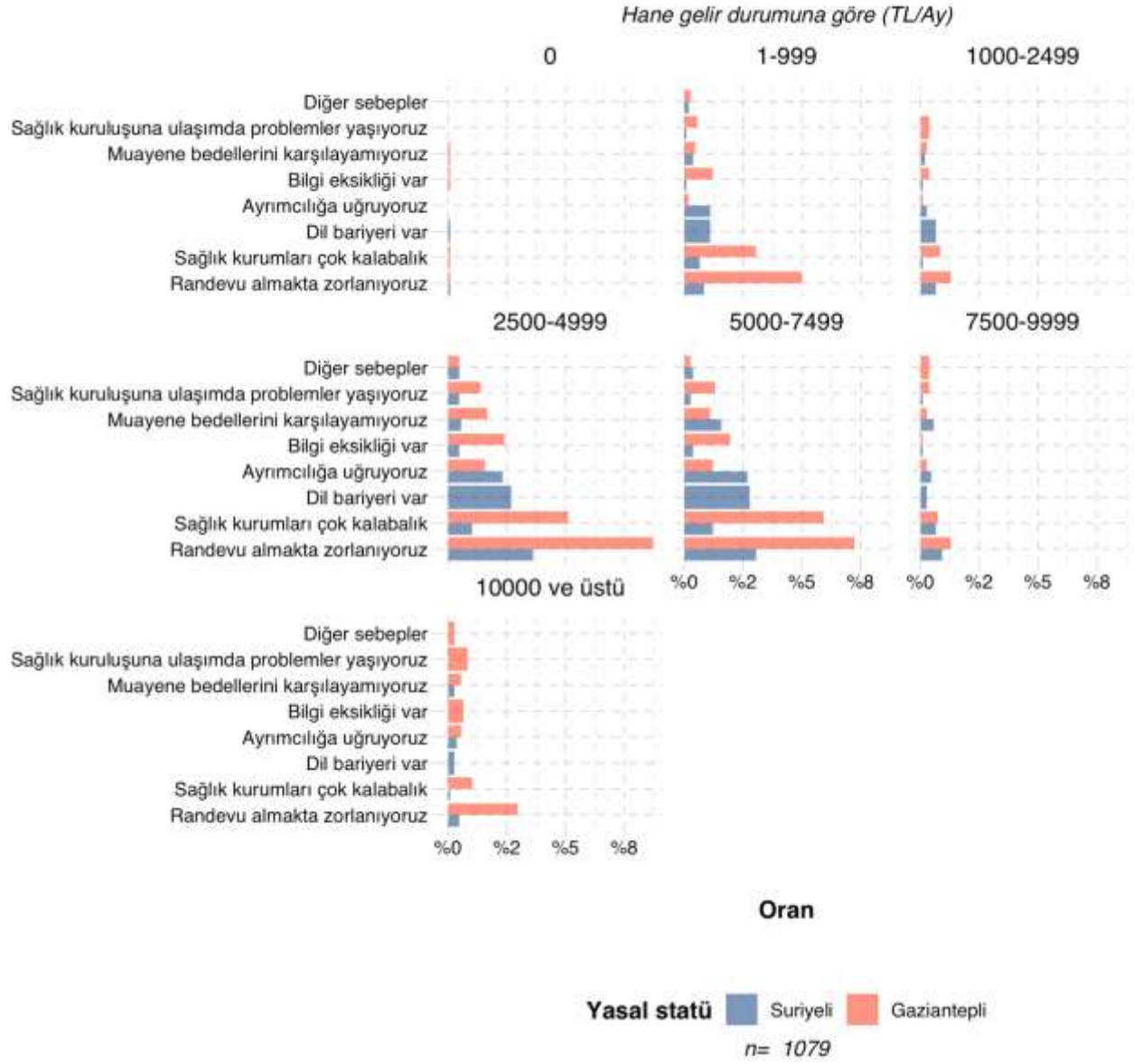
Şekil 60. Sağlıkta Tercüme Desteği (Suriyeliler)

Şekil 61. Tercüme Desteği Alan Suriyelilerin Türkçe Bilme Düzeyleri

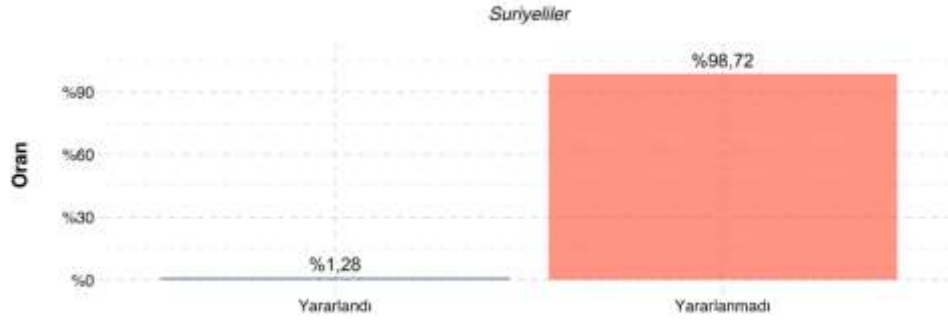
Öte yandan, örneklemdeki her iki toplumsal grubun sağlık hizmetlerine erişiminde gelire göre tasnifine baktığımızda, Gaziantep'lilerin hemen her gelir grubundakileri randevu alamamaktan ve sağlık kurumlarındaki yığılma ve kalabalıktan şikayet ettiklerini; Suriyelilerin ise randevu alamamak, dil bilmemek ve ayrımcılığa uğramak gibi şikayetleri ilk sıralara koyduklarını görüyoruz.

Sağlık kurumlarına erişimde yaşanan zorluklar

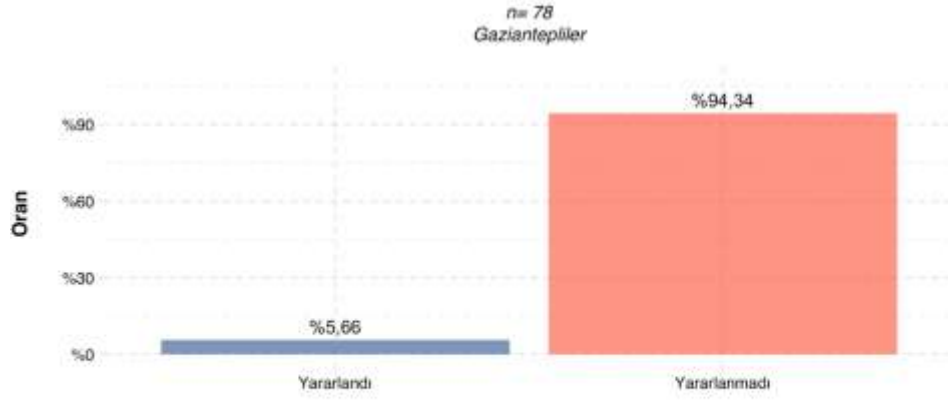

Şekil 62. Sağlık Kurumlarına/Hizmetlerine Erişimde Yaşanan Zorluklar (Gelir Gruplarına Göre)

Son bir yıl içerisinde yaşlı destek hizmetlerinden yararlananlar

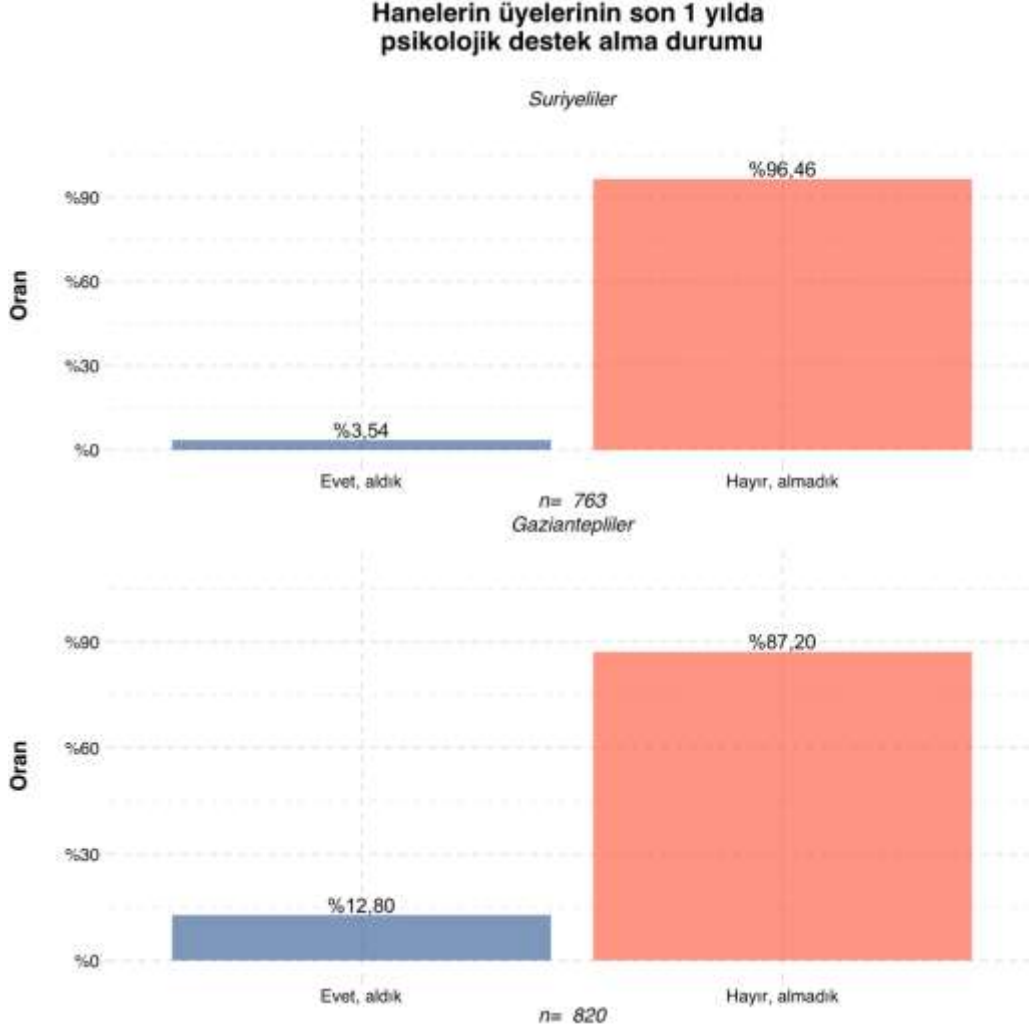
Yararlanma durumu

Yararlanma durumu

n= 106

Şekil 63. Son bir Yılda Yaşlı Destek Hizmetlerinden Yararlanma

Şekil 64. Son Bir Yılda Hane Üyelerinin Psikolojik Destek Alma Durumu

Alandaki her iki toplumsal kesime, dolaylı ama bir o kadar da önemli iki hizmete erişim de soruldu. Malum, farklı sosyoekonomik düzeylerde de olsa, kentleşme, aile içi ilişkileri ve hane örüntüsünü kökten değiştirmektedir. Suriyelilerin kentleşme ve mülteciliği beraber deneyimledikleri düşünüldüğünde, on bir yıl gibi kısa bir sürede aile içi ilişkilerin, rollerin ve statülerin yaşanan radikal dönüşümlere ayak uydurması beklenemez. Bunun için hızlı değişen hayat koşulları ve daha yavaş değişen değerler ve tutumların mevcut somut koşullarıyla karşılaşmasından yeni toplumsal görünümünün ortaya çıkması beklenir.

ODAK GRUP GÖRÜŞMELERİNDEN NOTLAR

“Pandemiden dolayı randevulu olduğu için zor oluyor. Acil bir şey olduğunda randevu olmadan sağlık ocağına gidemiyoruz. Çocuk hastanesine gitmemiz lazım. O biraz bizim için sorun. Yoksa doktorumuz çok iyi. Devlet hastanesi çok uzak. Oğlum hastalandı acile gittik. Bende de aynı şekilde oldu. Bizim buradaki insanlar daha çok sağlık ocağına gittiği için o yüzden randevu alıyoruz. Çok fazla yoğunluk var. Başka sağlık ocakları öyle değil. Bizimki çok kalabalık randevulu olsa bile ama doktorumuz çok iyi” (Sibel, 38 Yaşında, İlkokul Mezunu, Gaziantepi, Kadın)

“Çocuğum geçenlerde ateşlendi. Sağlık ocağına götürecektim randevu istediler. Mecbur kaldım acile götürdüm. İkincisi de diş randevusu. Çok zor olmuş dişim için bir ay boyunca randevu alamadım. Bayram sabahı, özel hekime 200 TL’ye dişimi çektirdim. 200 TL az bir para değil. (...) Her gün üniversiteye gidip geliyorum. Sesimden şikayetçiyim. Bir ayda iki ameliyat oldum. Özelde oldum. Sesin kalıcı olarak gider dedi cihaz takayım dedi istemedim. Sonra üniversiteye gittim, doktoru bulana kadar iş işten geçti. İki senedir ağrılarım var. Sağlık ocağına gittiğim zaman girebiliyorum. Kafam rahat.” (Mesude, 34 Yaşında, Okur-Yazar Değil, Gaziantep’li, Kadın)

“Sağlık konusunda sıkıntı yok, evimize yakın olan sağlık ocağına gidiyoruz.” (Zehra, 18 yaşında, Öğrenci, Suriyeli, Kadın)

“Hastanelerde genelde dil sorunu var. Ama Suriyeli sağlık ocağı var o konuda zorluk çekmiyoruz. Ama dil tabi ki, önemli mesela hastanelerde kendimiz derdimizi anlatabilsek tabii ki daha iyi başkasının bizim yerimize anlatmasından. Dil konusunda da bizim sorununuz, ev hanımıyım ve çok kullanamıyorum dili. Bir de toplu taşımalar da pahalı oldu artık.” (Sima, 33 Yaşında, Ortaokul Mezunu, Suriyeli, Kadın)

“Dil tabi ki büyük sorun. Doktora derdini anlatamamak çok kötü. Kızıma hamileyken hastaneye gittim ve ben daha ne olduğunu anlamadan ameliyathaneye alındım, anlamamıştım.” (Zeynep, 28 Yaşında, Lise Mezunu, Suriyeli, Kadın)

“Sağlık ocaklarında sıra bekleme çok uzun sürüyor aslında. Sistem duruyor ya da sıcakta bekletiyorlar. Bazen de ilaçlar için küçük meblağlar ödüyoruz o kadar.” (Yasemin, 38 Yaşında, Lise Mezunu, Suriyeli, Kadın)

Yaşlı bakım hizmetleri, geleneksel ve modern yaşam koşullarının yoksullukla beraber işlediği sosyal yapılarda en dikkat çekici alanlardan birisi olur. Ailedeki yaşlının, evin dışında bakımının ya da ona yönelik kamusal sağlık hizmetlerinin alınmasının hem yaygın olmayan hem de çok tartışmalı bir konu olduğunu vurgulayalım.¹¹

Gaziantep’lilerin %95’i ve Suriyelilerin %97’si yaşlı bakım hizmeti almadıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuçların, söz konusu kesimlerde yaşlı nüfusun oranıyla ilgisi yoktur. Bu yüksek oran, ya bu kesimlere sunulan yaşlı bakım hizmetlerinin azlığını veya yokluğunu ya da hanelerin bunu az talep etmeleriyle ilgili bir durum olduğunu göstermektedir.

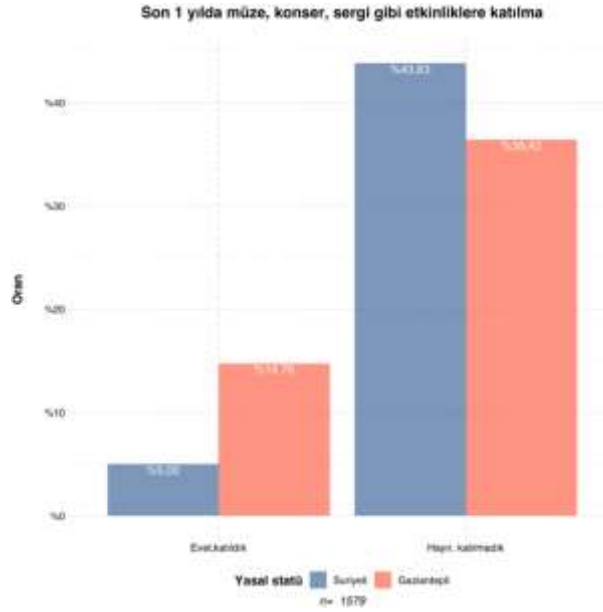
Benzer biçimde psikolojik desteğin toplumsal düzlemdeki anlamından dolayı çok düşük oranlarda çıkmıştır. Bunun en büyük sebebi, psikolojik desteğin tıpkı yaşlı bakım hizmeti kabul etmedeki gibi toplumda olumsuz bir anlama sahip olmasıdır. Diğer sebepler, bu hizmetlerin sunulmasındaki yetersizlikler olabilir.

¹¹ Yakın zamana kadar Gaziantep’teki Yaşlı Bakımevinin “Düşkünler Yurdu” olarak halk arasında bilinmesi, sözünü ettiğimiz zihin dünyasının ve değerlerin yansımasıdır.

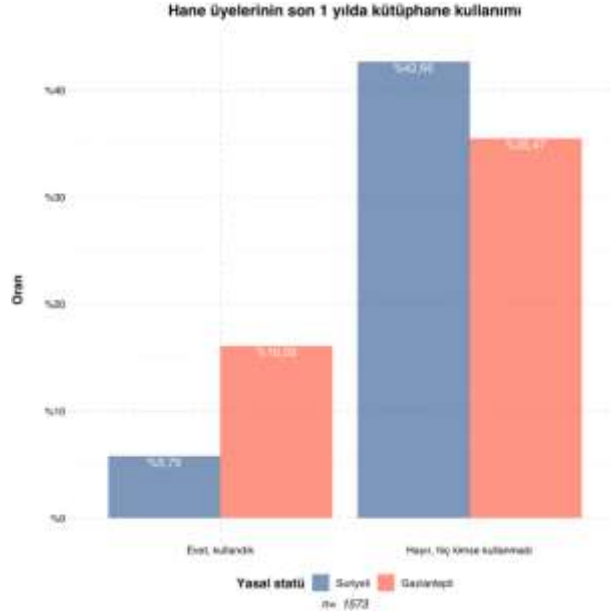
BOŞ ZAMAN FAALİYETLERİ

Kentsel hayatın vazgeçilmez ve ayırt edici niteliklerden birisi, hemşerilerin gündelik hayatında önemli bir alana sahip olan veya olması gereken boş (*leisure*) zamanlarının içeriği ve niteliğidir. Kurumsal ve mekânsal olarak kentin sundukları kadar hemşerilerin erişebildikleri, katılabildikleri veya dahil olabildikleri süreçler olarak boş zamanların değerlendirilmesi, kültürel etkileşim, uyum, çok kültürlülük, demokratik değerler, çok seslilik gibi pek çok dinamiği barındırır ve kentteki toplumsal uyum ve bütünleşmeyi güçlendirici yönleri sahiptir.

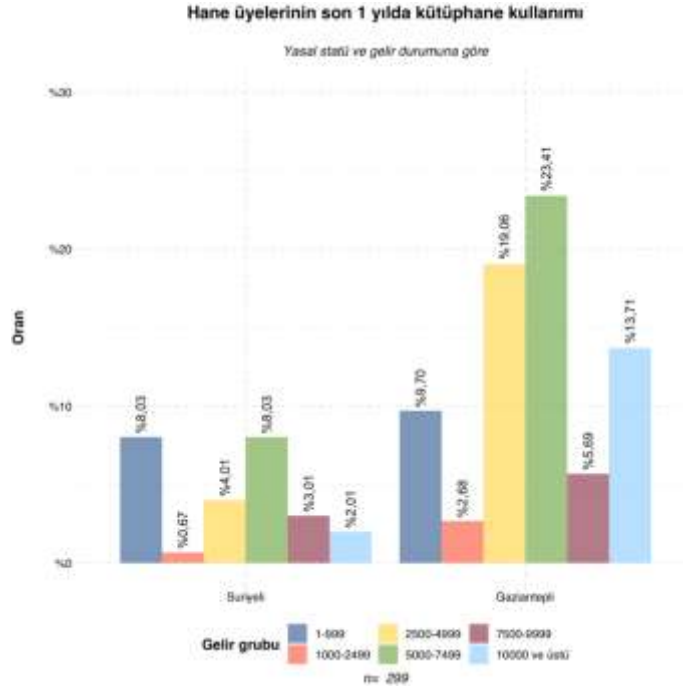
Görüşülen Suriyeli ve Gaziantep'li hanedeki bireylerin konserlere katılma, müze gezmeleri, halk kütüphanelerini kullanma, dernek ya da sivil toplum kuruluşlarına üyelik, bireysel ya da grupsal sportif etkinliklerde bulunma ve kentteki kültürel faaliyetlerden haberdar olma gibi pek çok değişken üzerinden boş zamanlarını nasıl kullandıkları sorulmuştur. Şunu öncelikle belirtmek gerekir ki, örneklemin sosyokültürel yapısından dolayı, Gaziantep'li ve Suriyelilerin boş zamanları kullanmada çok ciddi farklılıklar içermediğini ifade edebiliriz.

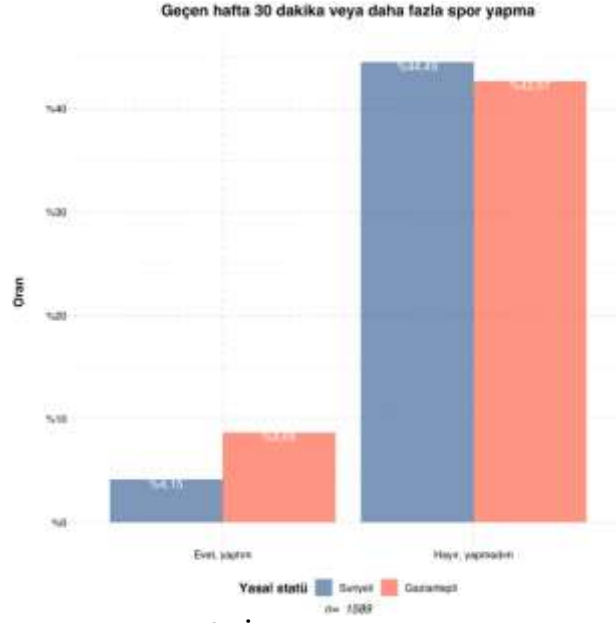
Şekil 65. Son Bir Yılda Konser, Sergi, Müze Gezme Gibi Etkinliklere Katılım

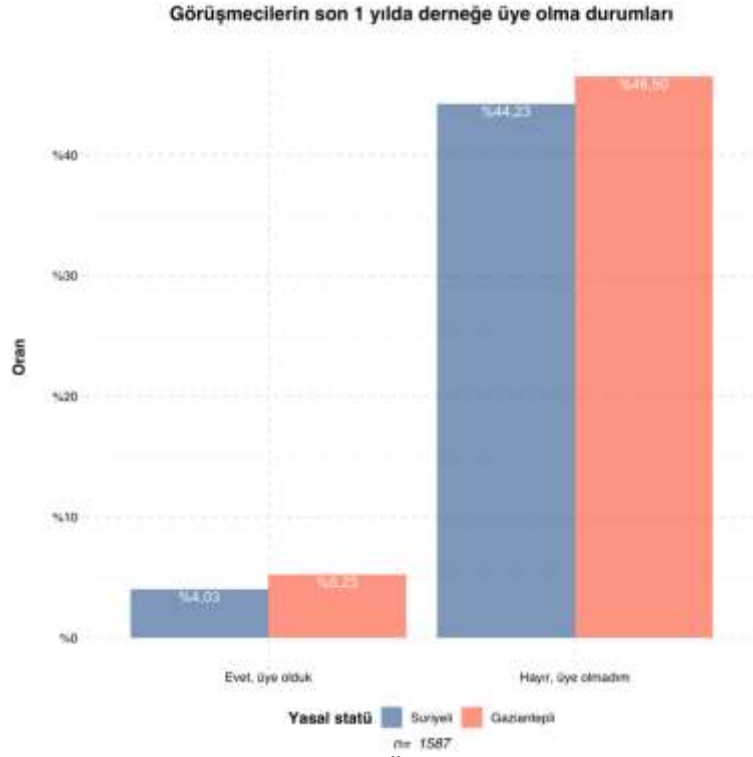
Şekil 66. Son Bir Yılda Hanedeki Bireylerin Kütüphane Kullanımı

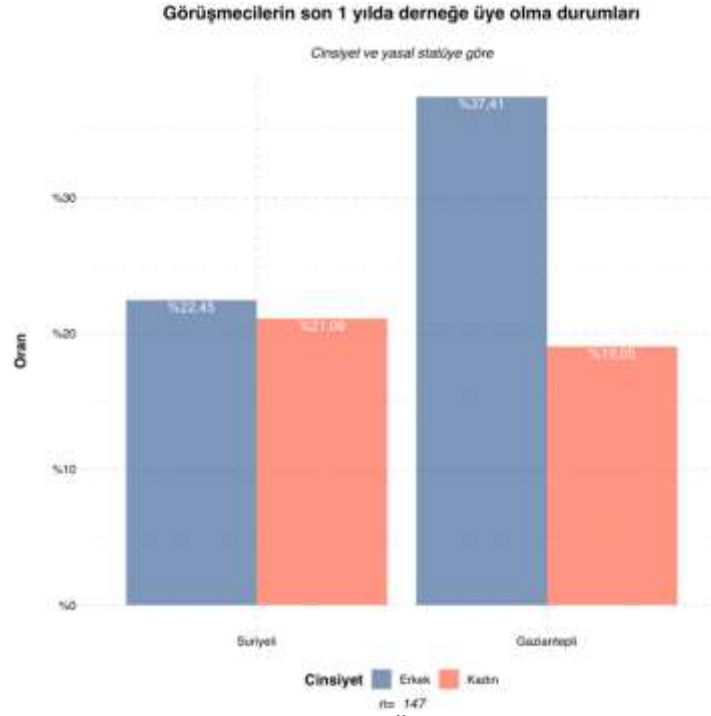
Şekil 67. Hane Bireylerinin Kütüphane Kullanımı (Gelir Gruplarına Göre)

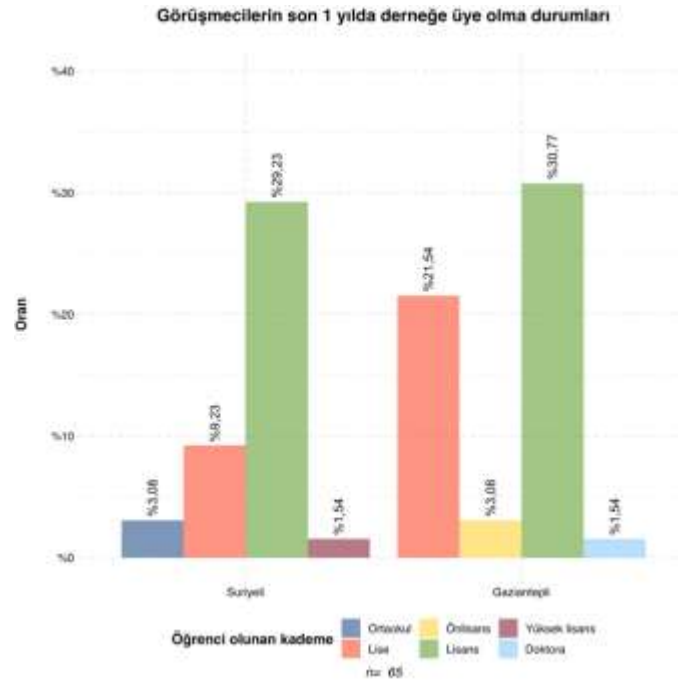
Şekil 68. Son Bir Hafta İçinde En Az Yarım Saat Spor Yapma

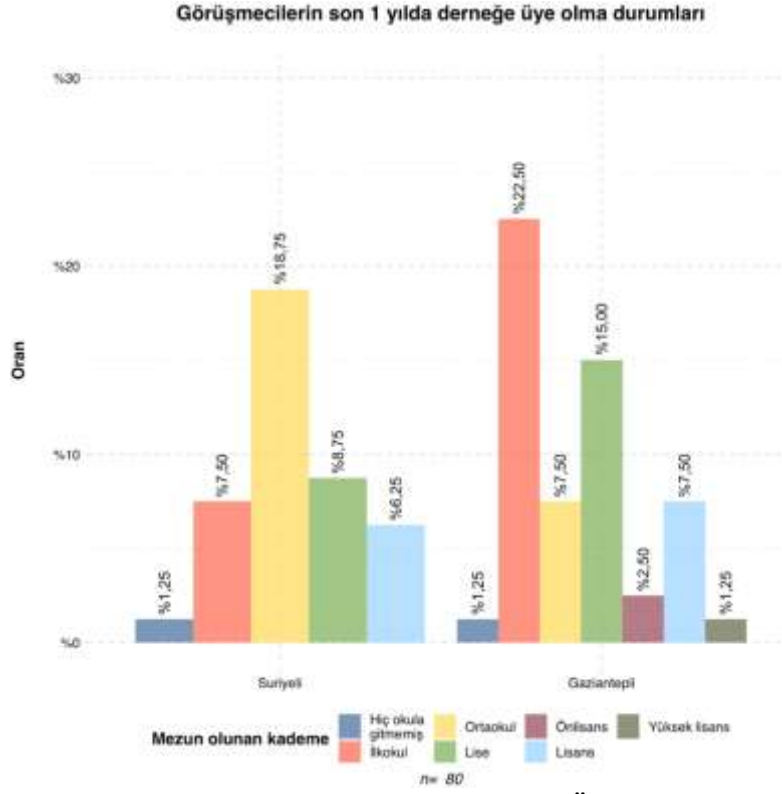
Şekil 69. Son Bir Yılda Derneğe Üye Olma (Yasal Statüye Göre)

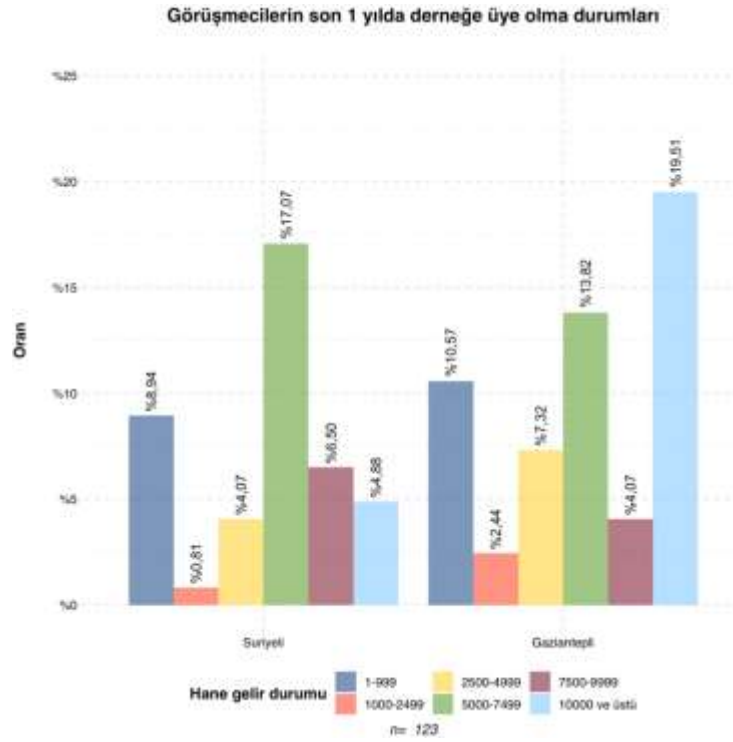
Şekil 70. Son Bir Yılda Derneğe Üye Olma (Cinsiyete Göre)

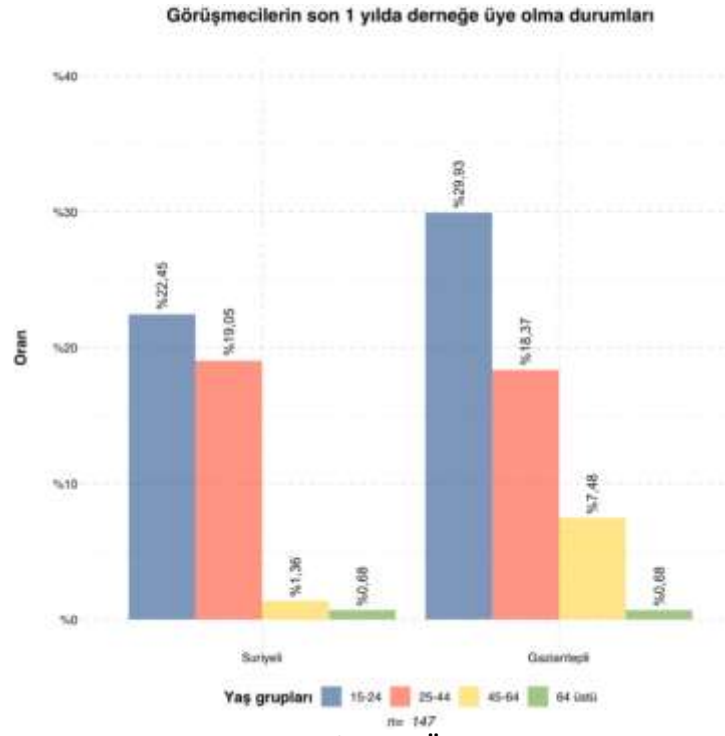
Şekil 71. Öğrencilerin Son Bir Yılda Derneğe/Kulübe Üye Olma Durumları

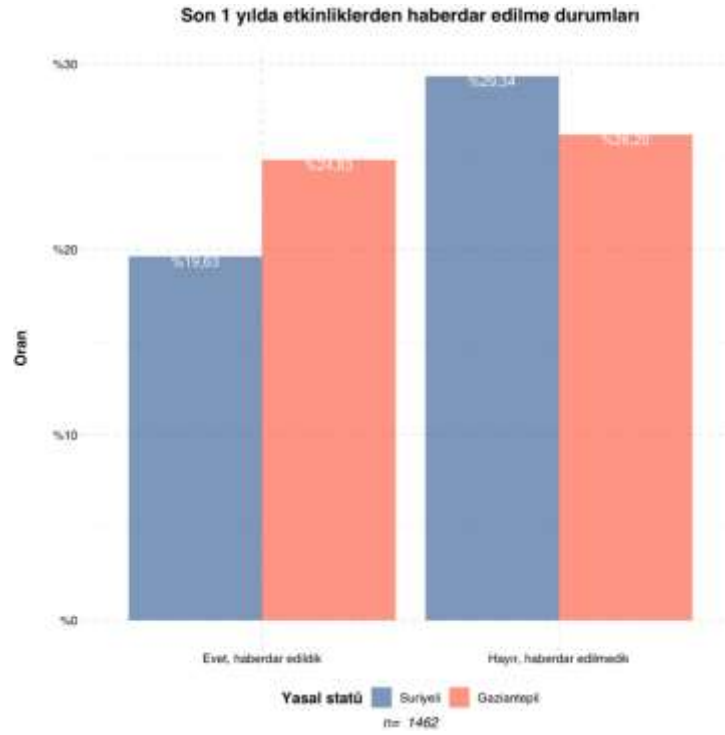
Şekil 72. Mezunların Son Bir Yılda Derneğe/Kulübe Üye Olma Durumları

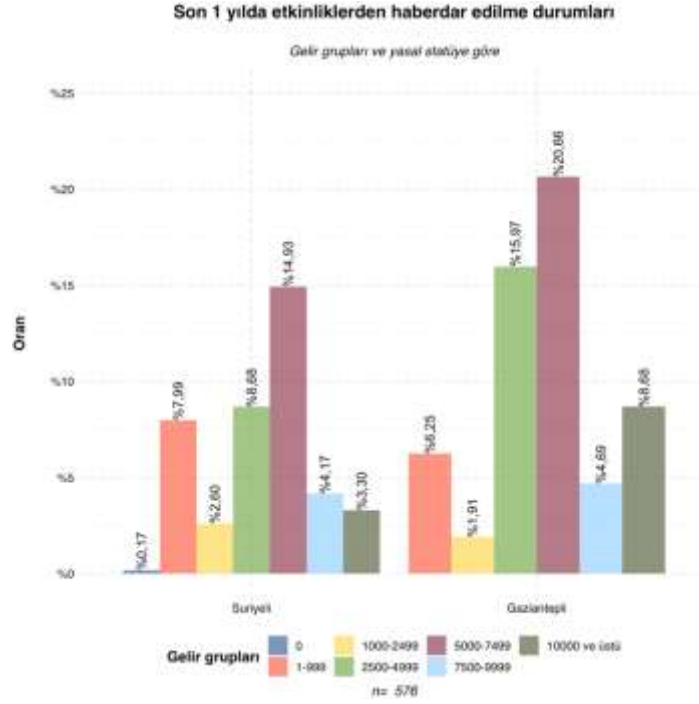
Şekil 73. Son Bir Yılda Derneğe/Kulübe Üye Olma (Gelir Grubuna Göre)

Şekil 74. Son Bir Yılda Derneğe/Kulübe Üye Olma (Yaş Grubuna Göre)

Şekil 75. Son Bir Yılda Etkinliklerden Haberdar Edilme

Şekil 76. Son Bir Yılda Etkinliklerden Haberdar Edilme (Gelir Grubuna Göre)

Odak grup görüşmelerinde hem Suriyeliler hem de Gaziantepililer, bazı mahallelerde faaliyet gösteren toplum merkezlerinin önemini çok sık dile getirmişlerdir. Belediye veya diğer kurumların desteğiyle mahallelerde faaliyet gösteren söz konusu merkezlerin, özellikle kadınların gündelik hayatına yeni boyutlar kattığı anlaşıyor. Spor yapmaktan yemek kurslarına, okuma yazmadan yeni bir dil öğrenmeye kadar pek çok alanda Suriyelilerin ve Gaziantepililerin etkileşimleri için ideal ve gerçekleştirilebilir projeler uygulanmaktadır. Özellikle, yoksul veya alt sosyoekonomik nitelikteki mahallelerde, geleneksel aile ve ataerkil zincirin kadınlar için belli saatler için de olsa hafiflediği, kadınların yine çocuklarıyla beraber mahallelerindeki diğer kadınlarla buluşma ve etkileşim alanına sahip olduğu net bir şekilde gözlemlenmiştir. Bu merkezlerin sayısının artırılması ve işlevlerinin yaygınlaştırılması, kentteki Suriyelilerin mevcut toplumsal hayata katılımlarına pozitif etki sunacak, Gaziantepililerin de Suriyelilerle karşılaşmalarında sosyal mesafeleri ve önyargıları azaltan işlevler sağlayacaktır.

ODAK GRUP GÖRÜŞMELERİNDEN NOTLAR

“Buradaki eğitimden çok memnunum (toplum merkezi) keşke daha önce gelseydin yani eğitim durumum çok iyi hocaları falan hocalar çok samimi çok işlemler bu şekilde görünce daha da çok insan eğitime meyilli oluyor daha çok insan istiyor daha çok öğrenmek istiyor her şeyi daha çok bilmek istiyor buradaki hocaları gördüğün zaman onlar da bizler için büyük bir örnek zaten” (Ebru, 23 Yaşında, Ortaokul Mezunu, Bekar, Gaziantep, Kadın)

“Ben kendim için spora geliyorum. Kafa dağıtmak için de bizim o tarafta da bir GASMEK sosyal tesisimiz var Selahattin Eyyubi Sosyal Tesisi. Aslında oraya spora gitmek istiyorum orada spor hocası yoktur arkadaşım meslek etsin diye buraya geldim Allah razı olsun. Pastacılık kursuna 2-3 ay gittim aslında kendim için değil de aslında kafamı dağıtmak için. Faydası baya bir oldu çok şey öğrendim. Gayet iyi oluyor yani daha devam etmek isterdim çocuklarım olduğu için kısa kısa gidiyorum.” (Nurcan, 45 Yaşında, İlkokul Mezunu, Gaziantep, Kadın)

“Buraya spora geliyorum. Arkadaşlarımı ziyaret ediyorum. Burada ailem yok ama Allah beni arkadaşlarımla ödüllendirdi bu gurbette.” (Ümran, 27 yaşında, Suriyeli, Kadın)

“Ev sorumlulukları var. Buraya spora geliyorum sadece. Hiç akrabam yok burada. Zamanın çok ağır geçtiğini hissediyorum. Spora kaydolmadan önce uzun bir süre depresyondaydım ve hep evdeydim. Ne girer ne çıkardım. Ne komşum var ne akrabam, buraya spora geldim de biraz insan gördüm. Daha yeniyim zaten.” (Büşra, 40 yaşında, Suriyeli, Kadın)

“Spora geliyorum boş zamanlarımda. Çocuklarımı da kursa götürüyorum istifade görsünler diye. Hasta annem var, onu ziyaret ederim.” (Nesibe, 30 yaşında, Üniversite Öğrencisi, Suriyeli, Kadın)

“Boş zamanlarımda arkadaşlarımla geziyorum. Burada da İngilizce ve spora kaydoldum.” (Zehra, 18 yaşında, Öğrenci, Suriyeli, Kadın)

“Spora geliyorum, Türkçeye çalışıyorum bir de Kuran ezberliyorum, öyle kurslarım var. Ama çok boş vaktim yok.” (Zeynep, 28 Yaşında, Lise Mezunu, Suriyeli, Kadın)

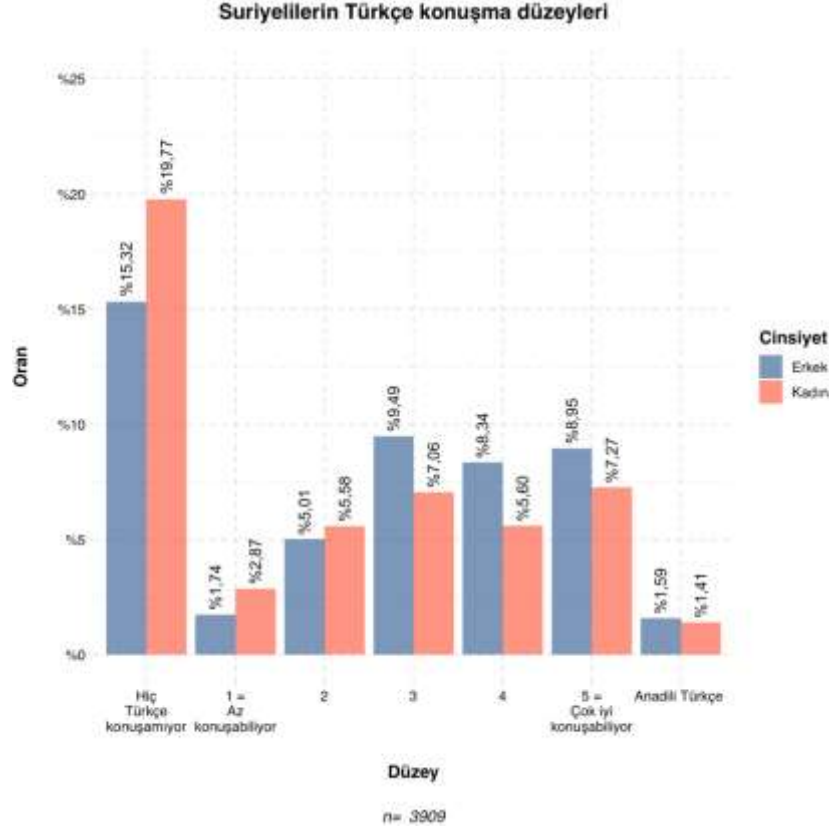
“Benim boş vaktim çok. Spor yapıyorum o kadar. Çocuğum da yok zaten, hep uyuyorum. Uyuyorum kalkıyorum namaz kılıyorum ve spor yapıyorum o kadar. Elimde olsa çalışmak isterim. Kuaförüm zaten, ama kendi iş yerimi açamıyorum. İş evden yapınca da insanlar benden faydalanmak istiyor, zaten salonun yok diyerek daha ucuza yaptırmak istiyorlar. Arkadaşım da yok gidip geldiğim.” (Selva, 29 Yaşında, Ortaokul Mezunu, Suriyeli, Kadın)

“Uzun bir boş vaktim yok. Evdeki tek kız benim, ev işlerini ben yapıyorum ve anneme yemek yapmakta yardım ediyorum. Spora gidiyorum. Evdeyken de televizyon izliyorum internette dolaşıyorum o kadar.” (Hatice, 18 Yaşında, İlkokul Mezunu, Suriyeli, Kadın)

“Ben de spor kursuna geliyorum. Onun haricinde pek bir yere gitmem, ailem falan yok burada zaten. Bir tek erkek kardeşim var.” (Mahbube, 30 Yaşında, Ortaokul Mezunu, Suriyeli, Kadın)

UYUM, TOPLUMSAL ETKİLEŞİM VE GÜNDELİK HAYAT ALGILARI

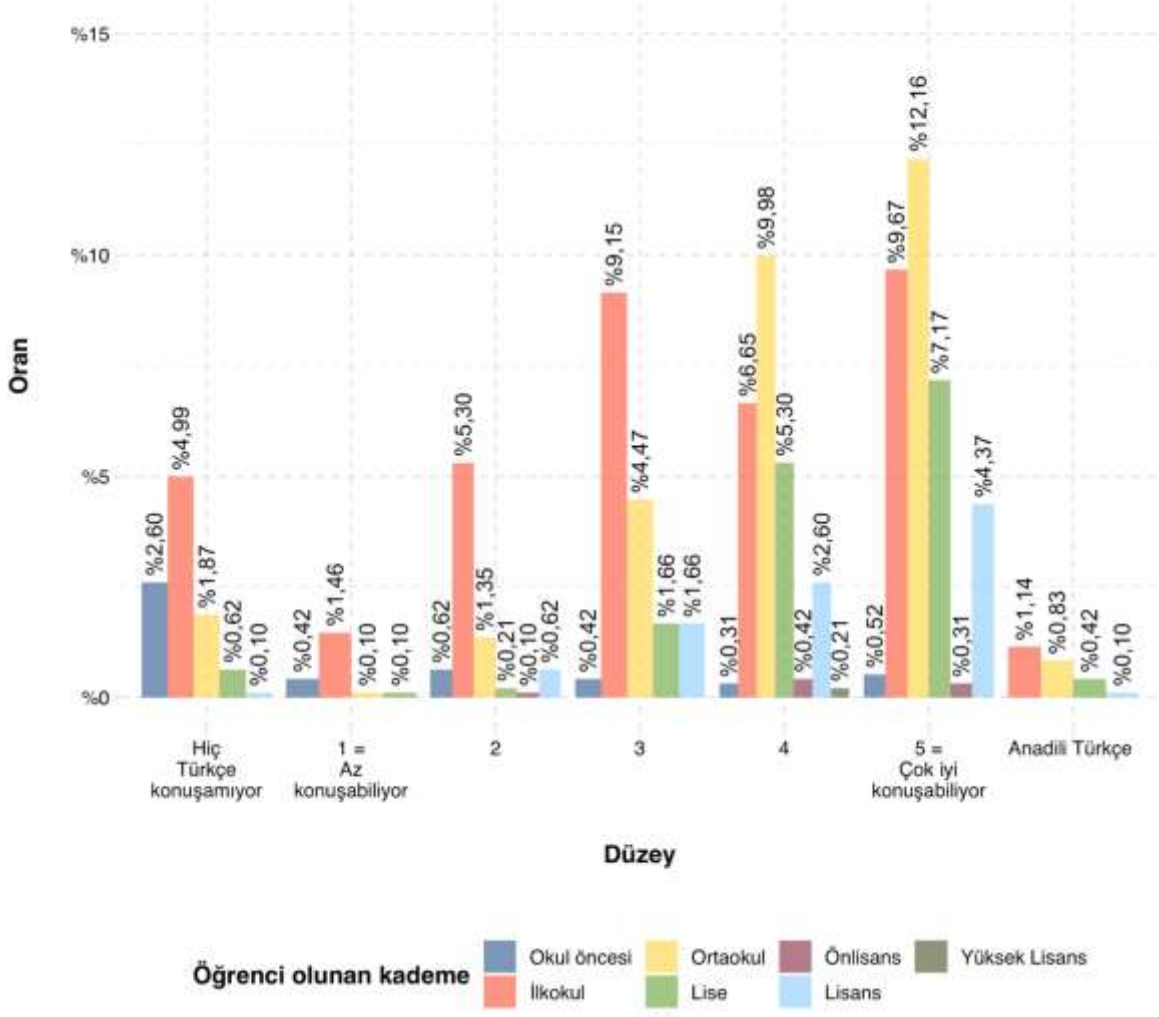
Suriyeliler ve Gaziantep'linlerin uyum süreçlerini gündelik hayattaki karşılaşmalardan takip etmek kat edilen veya alınması gereken mesafelerin görülebilmesi açısından önemlidir. Dil bilmeden komşuluk ve arkadaşlığa kadar sahadan elde edilen pek çok başlığın sonuçları, bize gündelik hayat içinde gerçekleşmekte olan uyum ve bütünleşmeye dair oldukça çarpıcı bir örüntü ortaya koyuyor.

Şekil 77. Suriyelilerin Türkçe Konuşma/Bilme Düzeyleri (Cinsiyete Göre)

Suriyelilerin Türkçe konuşma düzeyleri

Öğrencilere göre

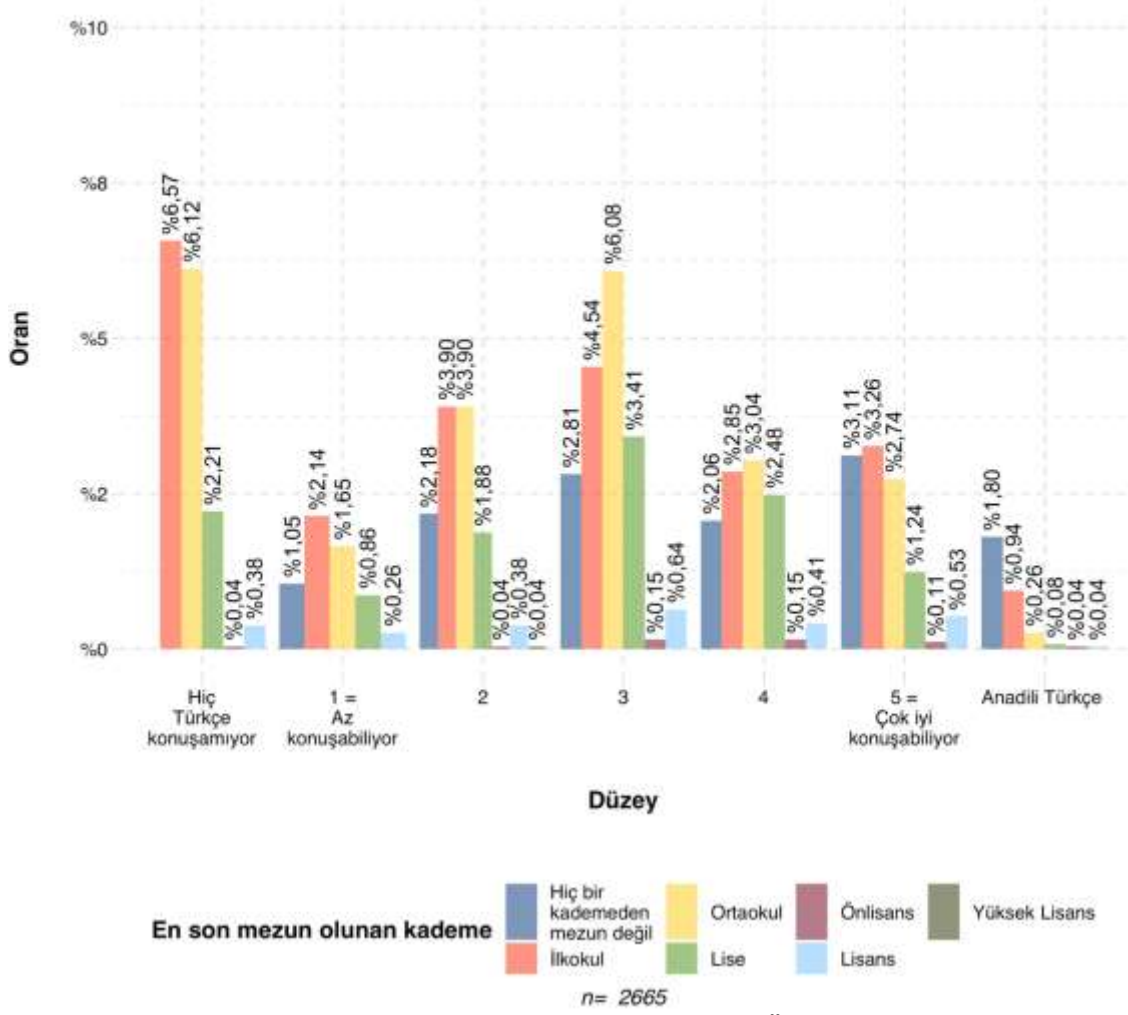

n= 962

Şekil 78. Suriyeli Öğrencilerin Türkçe Konuşma/Bilme Düzeyleri (Öğrenim Kademesine Göre)

Suriyelilerin Türkçe konuşma düzeyleri

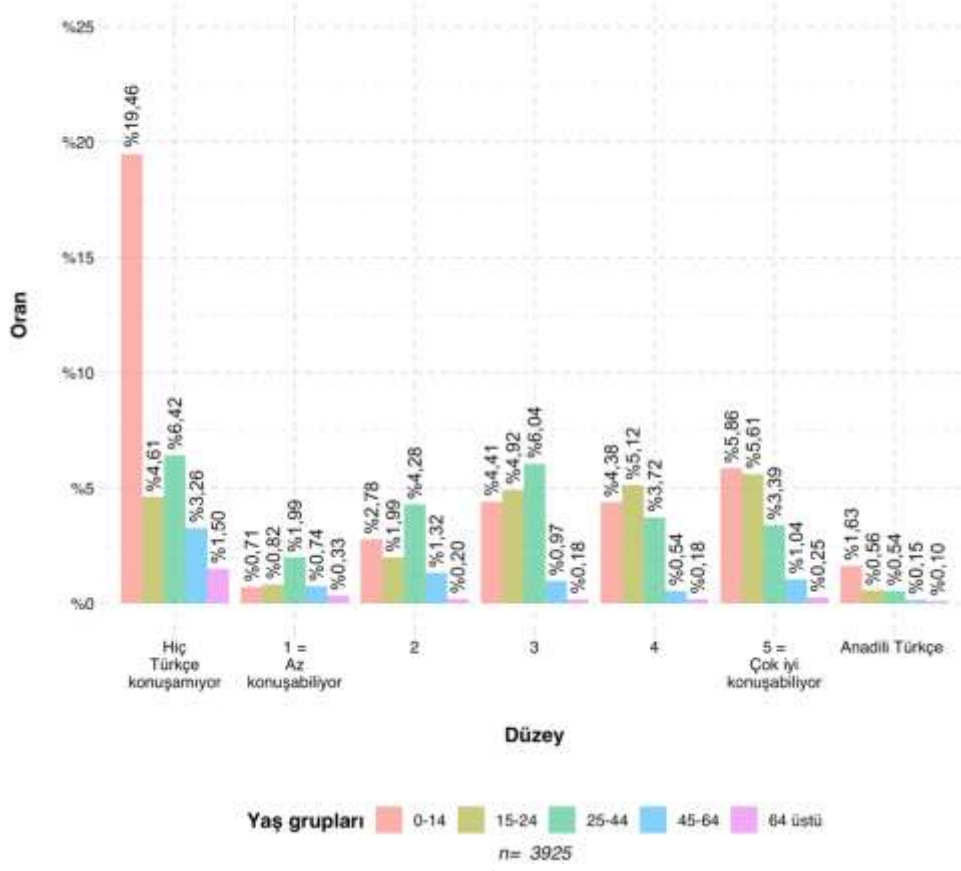
Mezunlara göre

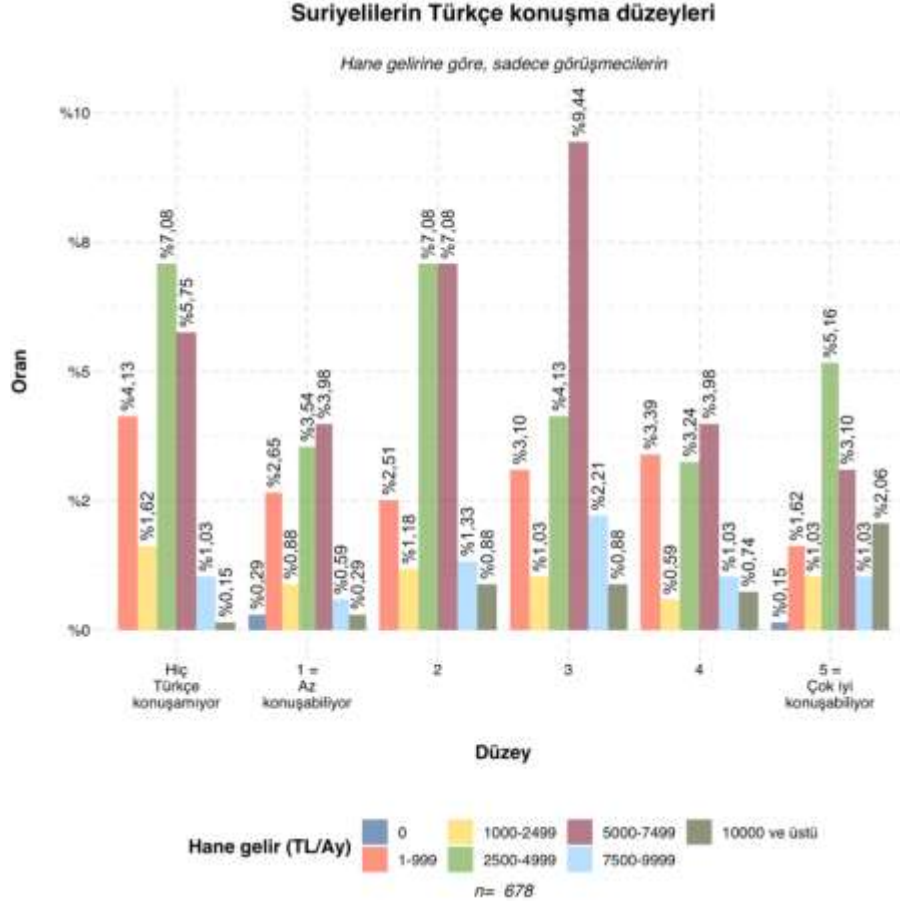
Şekil 79. Suriyeli Mezunların Türkçe Konuşma/Bilme Düzeyleri (Öğrenim Kademesine Göre)

Suriyelilerin Türkçe konuşma düzeyleri

Yaşa göre

Şekil 80. Suriyelilerin Türkçe Konuşma/Bilme Düzeyleri (Yaş Gruplarına Göre)

Şekil 81. Suriyelilerin Türkçe Konuşma/Bilme Düzeyleri (Gelir Gruplarına Göre)

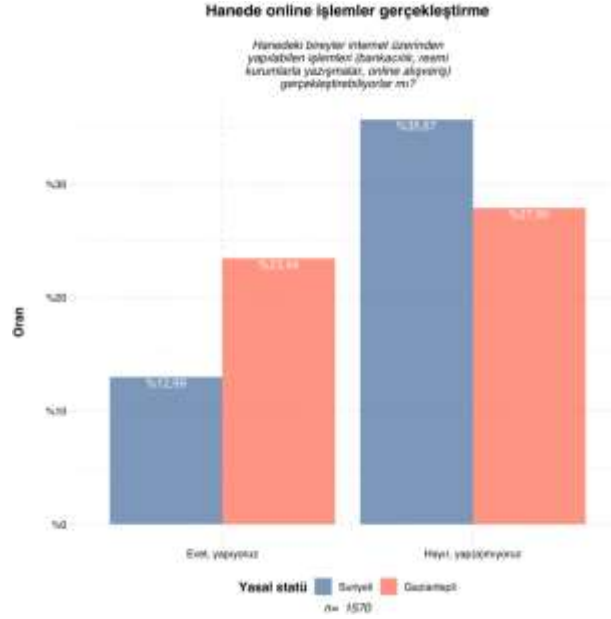

Şekil 82. Hanede Sonradan Arapça Öğrenen En Az Bir Kişi Var mı? (Gaziantepililer)

Dil bilmenin pek çok toplumsal etkileşimin ilk adımı ve sürdürücüsü olduğu bilinmektedir. Türkçe bilme düzeyleri, Suriyelilerin geçmiş kültürel birikimleri, ait oldukları sosyal sınıfların niteliği, Gaziantep'teki iş ve çalışma ortamları, okul çağındaki çocukların eğitimdeki başarıları ve bunu aileye ve mahalleye yansıtmaları, kadınları ve gençleri içermeye kapasitesi yüksek toplum merkezleri gibi kurumların varlığı gibi pek çok olgunun etkili olduğu bir sonuçtur. Türkçe bilme ve öğrenme, okul çağındaki çocuklardan iş arayan yetişkinlere, hayatları çoğunlukla evde ve mahallede geçen kadınlardan yaşlılara kadar çok geniş bir toplumsal yelpazeyi doğrudan ilgilendirmektedir. Burada hemen şunu da vurgulamak gerekiyor: Tek başına dil bilmek ya da Türkçeyi konuşmak, toplumsal uyum ve bütünleşme için yeter-sebep değildir. Fakat dil becerisi ve öğretimi uyum, entegrasyon, etkili ve verimli toplumsal ilişkilerin kurulabilmesi için hayati önemdedir.

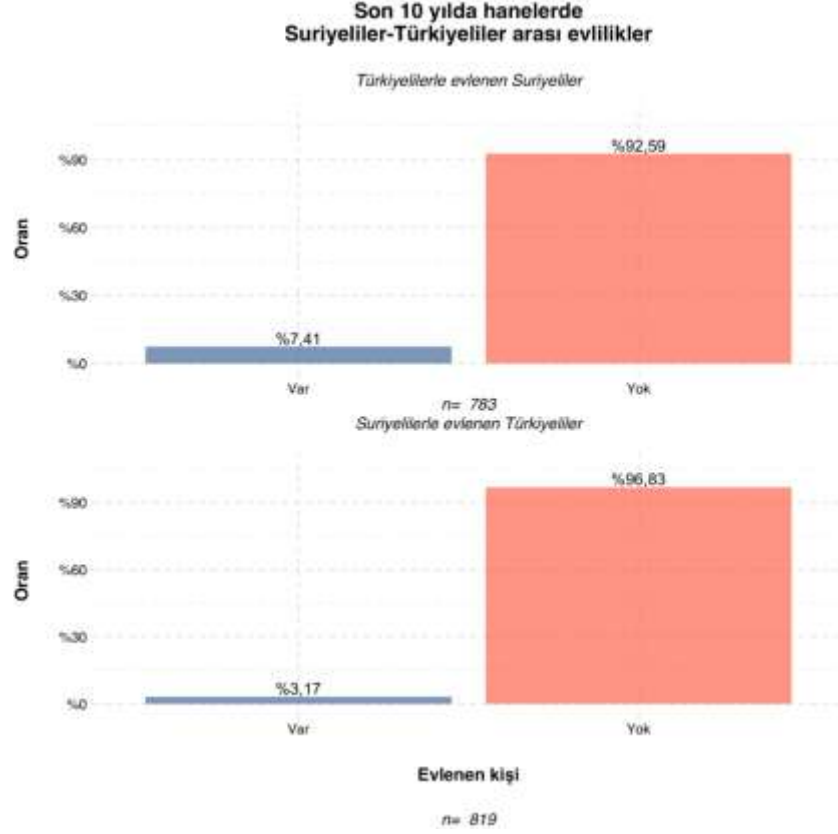
Gaziantep'te yaşayan Suriyelilerin dil bilme oranlarını ve bunun etkilerini 2018 araştırmasından beri takip ettiğimizi belirtmek gerekiyor. 2018 araştırmasında, hiç Türkçe bilmeme oranları özellikle yaşlı kuşaklarda %50 civarındaydı. 2020 araştırmasında hanede hiç Türkçe bilmeyen Suriyelilerin oranı %11'e düşmüştü. Burada da kadınların, yaşlı kuşakların ve okul çağında olmayan çocukların yoğunlaştığı %15 civarında Türkçe bilmeme düzeyi ortaya çıkmaktadır. Pek tabii, okullaşma oranları arttıkça ve eğitimden itibaren hayatın her alanındaki içermeye süreçleri çeşitlendikçe dil bilmede de pozitif bir eğrinin ortaya çıktığı muhakkaktır. Grafik ve ortaya konan verilerden de anlaşılacağı üzere, çoğunluğu genç kuşaklar ve iş ve çalışma hayatına bir biçimde dahil olanlar olmak üzere Suriyelilerin ortalama %20'si Türkçe dil becerilerini ileri seviye olarak tanımlamaktadır. Sonuçlardan da anlaşılacağı gibi Türkçe düzeyi okul çağındaki genç kuşaklarda bile bazı noktalarda çok düşük olabiliyor. Bunun temel nedenlerinden bir tanesi, 2017 yılında Geçici Eğitim Merkezlerinin lağvedilmesinden sonra Türkçe öğretme ve dil eğitiminin kurumsal bir hedef olarak ortaya konmasıdır. Diğer bir neden ise, iki yıl süren pandemi sürecinde Suriyeli çocukların eğitimden uzak kalarak dil becerilerini yükseltecek okul ortamlarından soyutlanmasıdır.

Sonuçlardan anlaşılacağı gibi, Türkçe dil bilme düzeylerinde asgari ücret ve civarında gelire sahip Suriyelilerin yoğunluğu dikkat çekecektir. Bu da çoğu Suriyeli işgücünün emek piyasasına asgari gelir koşullarında dahil olduğuna ve bunun, bütün zorluklarına rağmen, dil öğrenme üzerinde pozitif etki yaptığını gösteriyor.

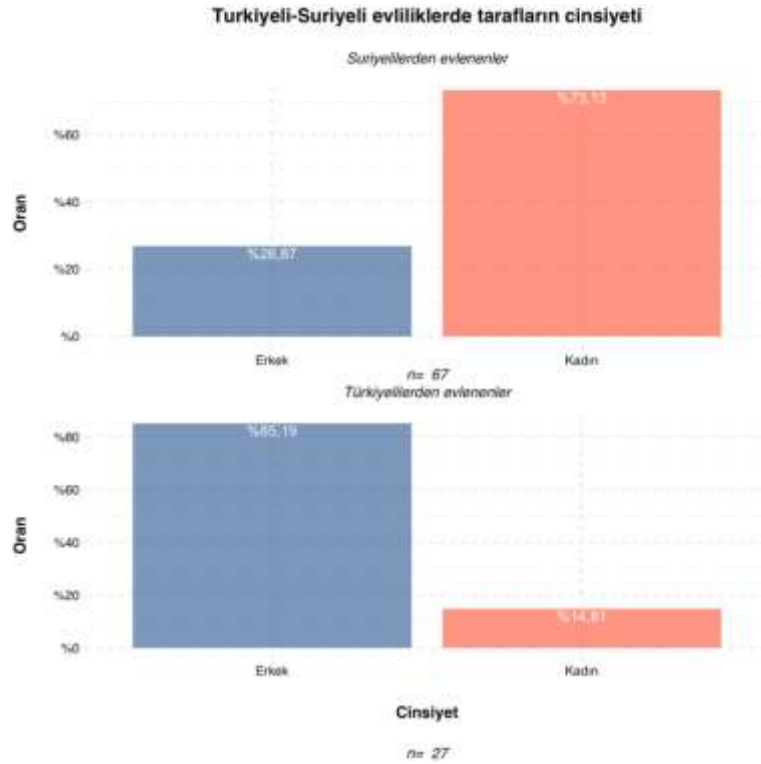

Şekil 83. Haneyi Temsil Edenlerin Belli Konularda İnterneti Kullanma Becerisi

Dil bilme düzeyinin yanında bilgisayar kullanmanın günümüzün internet çağında, özellikle bazı kurumlarla ilişkilerde çığır açtığı bilinmektedir. Zira hanede, internet ve bilgisayara dair bilgi düzeyi dil becerileriyle birleştiğinde bürokratik süreçleri kısaltan ve kentte yaşayanların zamanlarını daha verimli kullanmalarına alan açan imkanlar sunduğu bir gerçektir. Bunun için sahadaki mahallelerde hem Gaziantep hem de Suriyelilere, bankacılık, resmî kurumlara başvuruların yapılması ve takibi, belediye hizmetleri gibi başlıklarda online işlem becerileri de soruldu. Her iki kesimde de işlemlerini online gerçekleştirebilen önemli bir oran söz konusu. Fakat her iki kesim de çoğunlukla online imkân ve becerilerden yoksun görünüyor. Bunda Suriyeli ya da Gaziantepli olmanın doğrudan bir etkisi görünmüyor. Bu sonucun daha çok bu imkanlara sahipliği sağlayan sınıfsal pozisyon ya da sosyoekonomik düzeyle ilgili olduğu görülüyor.

Şekil 84. Suriyeli ve Gaziantepli Hanelerde Evlenme (Son 10 Yıl)

Şekil 85. Suriyeli ve Gaziantepli Hanelerde Evlenme (Cinsiyete Göre)

Yine, Suriyeliler ve Gaziantep'li arasında gerçekleşen evlilik oranları ve bunların niteliği, gerçekleşmekte olan uyum ve bütünleşmeyi anlamak için son derece kritik verilerdir. 2018 araştırmasından beri Suriyelilerin Gaziantep'liyle evliliklerini izlemeye çalışıyoruz. 2018'de Suriyelilerin Gaziantep'liyle evlilik oranı (çok benzer sosyoekonomik mahallelerdeki sahada) kadınlarda daha yüksekti. 2020 araştırmasında da evliliğe dair yükseliş trendi devam ediyordu. 2020'de gerçekleşen evlilikler içinde Gaziantep'liyle evli Suriyeli kadınların oranı %75,6 ve erkeklerin oranı %24'tü. Aynı araştırmada Suriyelilerle evlenen Gaziantep'lilerin %17,4'ü kadın iken %82,6'sı erkekti.

Burada da Suriyeli kadınların Gaziantep'li erkeklerle daha çok ama Gaziantep'li kadınların Suriyeli erkeklerle daha az oranda evlilikler yaptığını görüyoruz. Bu oranlar, genel manada geleneksel ataerkil değerlerin göç ve mültecilik koşullarında da işlediğini, evlilik bağı üzerinden her şeye rağmen etkileşim kanallarının olduğunu görüyoruz. Odak grup görüşmelerinde de çok pozitif tutumlardan bütünüyle reddiyeci tutum ve düşüncelere kadar oldukça farklı bakış açılarının da dile getirilmiş olduğunu vurgulayalım.

ODAK GRUP GÖRÜŞMELERİNDEN NOTLAR

"Birbirlerine yakışmaz Suriyeli-Türk. Onlar çok bakımlı. Eve bakmazlar, yemek yapmazlar çok. Lokantada yerler. Ama kendilerine çok bakarlar. Erkekler aldatıyor genelde Suriyeli kadınlarla. Ben şimdiye kadar çevremde görmedim Suriyelilerle evlilik yapan. Para için evleniyorlar altınları alıp kaçıp gidiyorlar. Birkaç yerde böyle duydum." (Rahime, 43 Yaşında, Evli, İlkokul Mezunu, Gaziantep'li, Kadın)

"İş yerinde çalışan var. Yani bilmiyorum beraber yemek yemedik. Yemek konusunda bilmiyorum yani ama evlilik konusunda dersiniz, iki insan birbirini sevdikten sonra beni ilgilendirmez. Saygı duymak lazım. Ailede kız alıp veren yok, olsa da saygı duyarım. Kızımı isterse veririm istemezse vermem. İşte beraber çalışıyoruz ama uyumluyuz yani. Hiç sıkıntı olmadı yani. Belki benim yaşımla ilerlemiş onun için saygılılar bilmiyorum yani saygılılar bir sorun yok." (Şahin, 49 Yaşında, İlkokul Mezunu, İnşaat İşçisi, Gaziantep'li, Erkek)

"Yani şöyle bir şey de vardı zaten çok uzak coğrafyalardan değiliz yakınız aslında yemek kültürümüz de az buçuk, giyim tarzımız falan çok yakın olmasa da yakınlar yani evlenebilirim o yüzden bir sorun yok ama burada karşımdaki kişiden ne bekliyorsam aynısını ondan da beklerim. Tabii ki şöyle bir problem var onlardan ne kadar beklesem de buradaki birinden istediğim şeylerin karşılığını veremez, eksik kalacaktır. Kültürel olarak ... Suriyelilerin buradaki evliliğinin genelde böyle sevgi, aşk falan değil de daha çok mantık evliliği yapıldığını düşünüyorum. (...) Genellikle öyle olduğunu düşünüyorum zorunluluktan dolayı, mesela şurada bir tane abi var. Suriyeli bir sevgilisi var evlenecekler yakında. O mesela bir istisna, seviyorlar birbirlerini ama çoğunun kesinlikle." (Halis, 21 Yaşında, Üniversite Öğrencisi, Gaziantep'li, Erkek)

"Ev berbat ama kendilerine bakım yapıyorlar. Görümcemin kocası 5 tane çocuğu var ama 3 senedir Suriyelinin peşinde. Kaşı gözü, teni beyaz diye kayınım bakıyormuş ona. Çok berbat bir durum. Allah kimseye yaşatmasın. Çok yuva yıkıldı. Keşke böyle olmasaydı. Keşke gelmeselerdi. Eşlerimizin dışarı çıkmasına korkuyoruz. Suriyeli kadına baktı mı, gider mi diye korkuyoruz. Eşim yaparsa olan çocuklarıma olur." (Mesuda, 34 Yaşında, Evli, Okur-Yazar Değil, Gaziantep'li, Kadın)

ODAK GRUP GÖRÜŞMELERİNDEN NOTLAR

“Benim kız kardeşimin eşi de Türk. Benim için hiç fark etmez böyle evlilikler.” (Nesibe, 30 yaşında, Üniversite Öğrencisi, Suriyeli, Kadın)

“Suriyeli erkekler de evleniyor Türk kadınlarla. Geçen Facebook’ta okudum öyle bir haberi. Üniversite öğrencileriymiş. Ben gayet doğal karşılıyorum böyle olayları.” (Melike, 37 yaşında, Ortaokul Mezunu, Suriyeli, Kadın)

“Ev sahibim benim kızımı istedi, kabul etmedik çünkü kocam Türklere vermez, zaten kızım daha 15 yaşında onlara 'nasıl küçük kıızı istiyorsunuz zaten bu sizin kanununuzda yasak bir şey bu' demiştik, istemelerine şok olduk, 'kız iyi sakın ve her zaman evde, dışarı çıkmaz bunun için kıızı beğendik' demişlerdi. Biz hem kızımız küçük olduğu için hem de Türklere vermeyiz kıızı vermedik. Çünkü eşimin kuzeni bir Türklerle evlendi iki üç ay sonra boşandı, o birinci eştii ama evlilik devlete kayıtlı değildi.” (Sema, 35 Yaşında, Lise Mezunu, Suriyeli, Kadın)

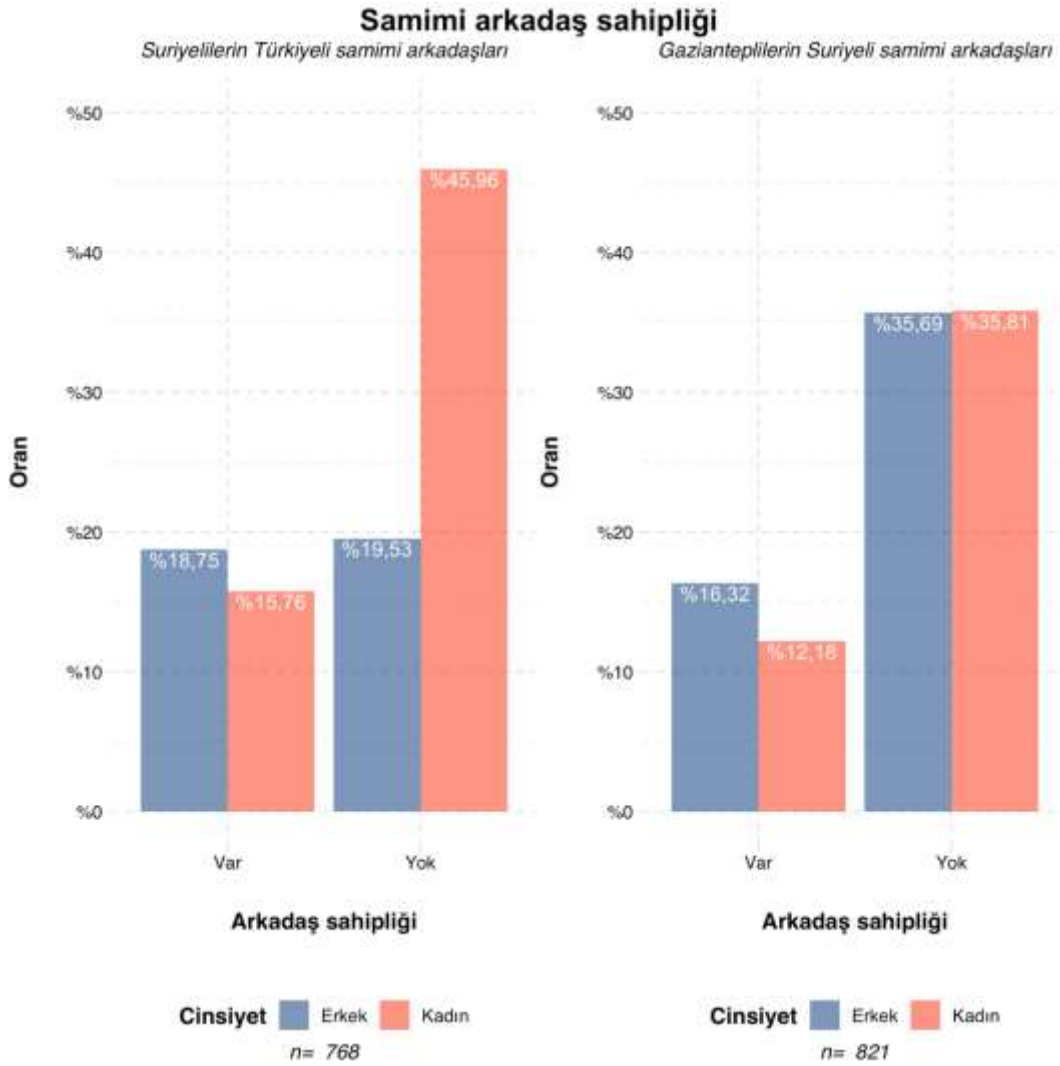
“Arkadaşlarımdan Türklerle evlenen bazıları var, biri 3 çocuğu var ondan ve onunla çok mutlu bir hayat yaşıyor tabi devlette bu evlilik kayıtlı hem de Türk kimliği var, diğer biri Türklerle evlendi sonra boşandı bu evlilik devlette kayıtlı değildi hem de iki çocuğu var çocukları babası almış ve bir tane akrabam var o da Türklerle evlendi 3 çocuğu oldu TC kimliği oldu hatta onun adına bir ev var ve çok mutlu. Bence iyi bir insan olursa evlensinler sorun yok diyorum ama en önemlisi evlilik devlette kayıtlı olmalı sonra bir problem çıkmasın, bence Türk Arap fark etmez en önemlisi anlaşmaları, adetler farklı olabilir ama insan bir süre sonra alışacak.” (Sacide, 28 Yaşında, Ortaokul Mezunu, Suriyeli, Kadın)

“Annemin arkadaşı var bir Türklerle evlendi. Ben şahsen böyle bir evliliği doğru bulmuyorum adetlerin farklılığından dolayı. Zaten genelde böyle evlilikler Suriyeli kadınlardan faydalanmak için yapılıyor. Ya ikinci eş oluyor, ya gizli bir evlilik oluyor. İlk eş olsa bile, bir Türk kadının sahip olduğu haklara sahip olamıyor, ve Suriyeli kadınlar çok bir şey istemiyorlar genelde. Ama doğru bir şekilde yapılacaksa bu evlilik legal bir şekilde sorunum yok. Tanıdığım biri var öyle, 2.eş olmayı kabul etti gizli bir evlilik yaptı. Çocukları bile oldu sonra adamın ilk eşi öğrendi bunu ve boşamasını istedi. Şuan boşandı ve çocuklarıyla hiçbir hakka sahip değil.” (Selva, 29 Yaşında, Ortaokul Mezunu, Suriyeli, Kadın)

“Tanıdığım var evet. Ama ben şahsen zor buluyorum Türk-Suriyeli evliliklerini. Çünkü dili bilmiyordu evlendiğinde o tanıdığım kadın, işaretlerle konuşuyorlardı. Ama mesela ev sahibimiz Suriyeli Türkmen bir gelin aldı, o bu sıkıntıyı yaşamıyor dili çok iyi bildiği için. Tanıdıklarım resmi bir evlilik yaptı tabi ki, sorun yoktu.” (Fahriye, 30 Yaşında, İlkokul Mezunu, Suriyeli, Kadın)

“Normal tabi ki, bir arkadaşımın kız kardeşi evlendi bir Türklerle, resmi bir şekilde, 2014 yılında falandı zaten. Şimdi de yeni yeni vatandaşlık işlemine başladılar. İlk evlendiklerinde ne kadın Türkçe biliyor ne de erkek Arapça biliyordu ama durumları şuan çok iyi. Benzerliklere ve farklılıklara gelince, bu kişiden kişiye değişir bence. Çok büyük farklılık olduğunu sanmıyorum” (Mustafa, 26 Yaşında, Lise Mezunu, Suriyeli, Erkek)

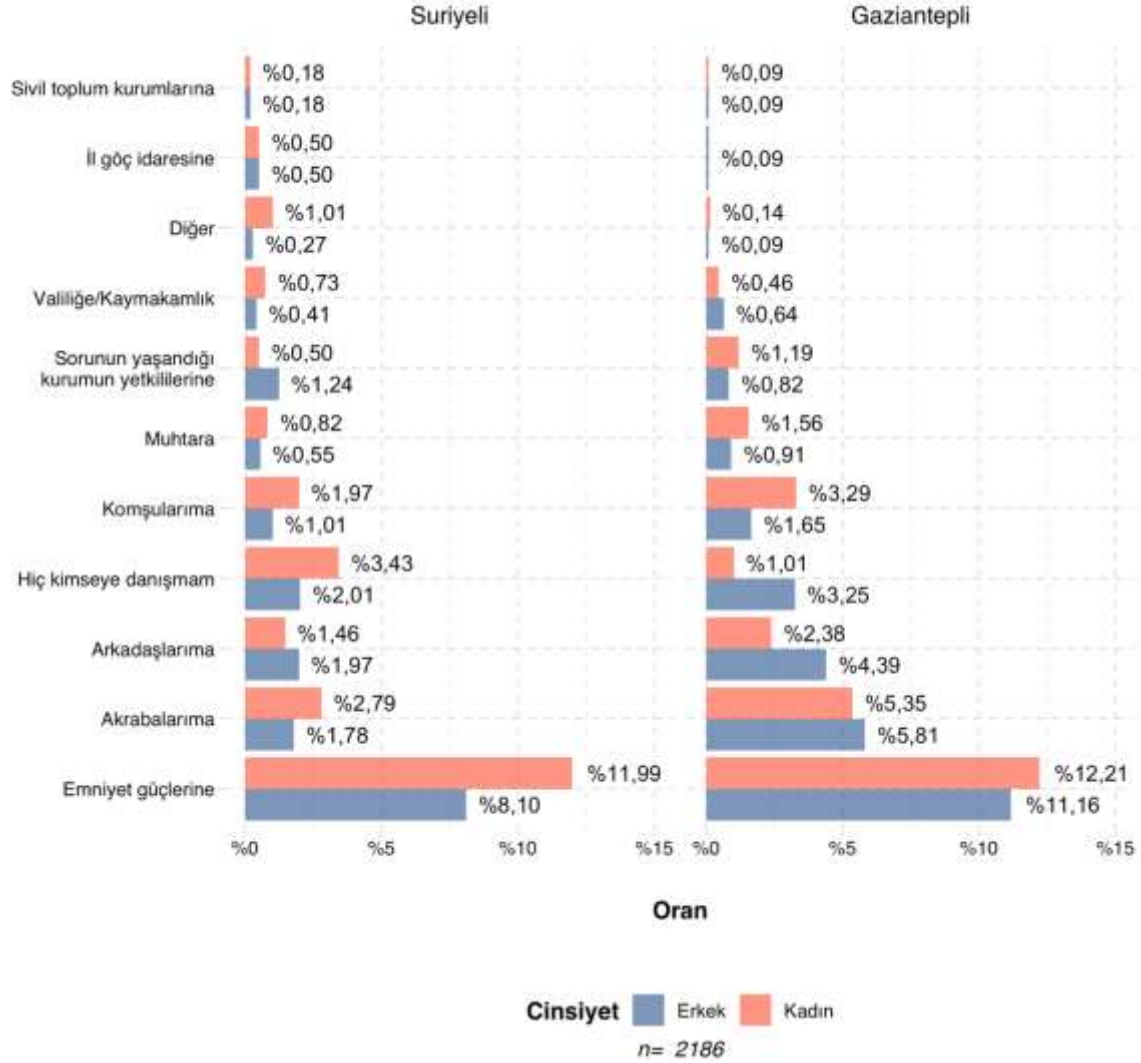
“Çok normal karşılıyorum, tanıdıklarım da var. Bunu halkın da bilmesi gerekiyor. Suriye’deki savaştan önce bile Türk kadınlarla evlenen Suriyeliler vardı, tersi de mevcuttu. O yüzden biz buraya geldiğimizde çoğu Suriyelinin burada akrabaları vardı. Zaten adetlerimiz de benziyor. Bizim farklı olduğumuz konular aile bağlarımızın daha güçlü olması olabilir, birbirimizi daha çok ziyaret ederiz. Kadınlara karşı olan tutumumuz daha iyi, onları daha çok şımartıyoruz. Suriyeliler daha bakımlılar bana göre, görünüm ve giyimlerine, eşler arası muhabbetlere, gezmelere, bu konulara daha çok önem verirler. Bu durum Suriye’deyken tabi ki, ama şimdi bu konuları azalttık. Şimdi Türkler Arapça öğrenmiş, arkadaşlarım mesela biliyor, bizim gibi davranmaya çalışıyorlar.” (Ahmet, 29 Yaşında, Ortaokul Mezunu, Suriyeli, Erkek)

Şekil 86. Gaziantep'li ve Suriyeliler Arasındaki Arkadaşlık İlişkileri

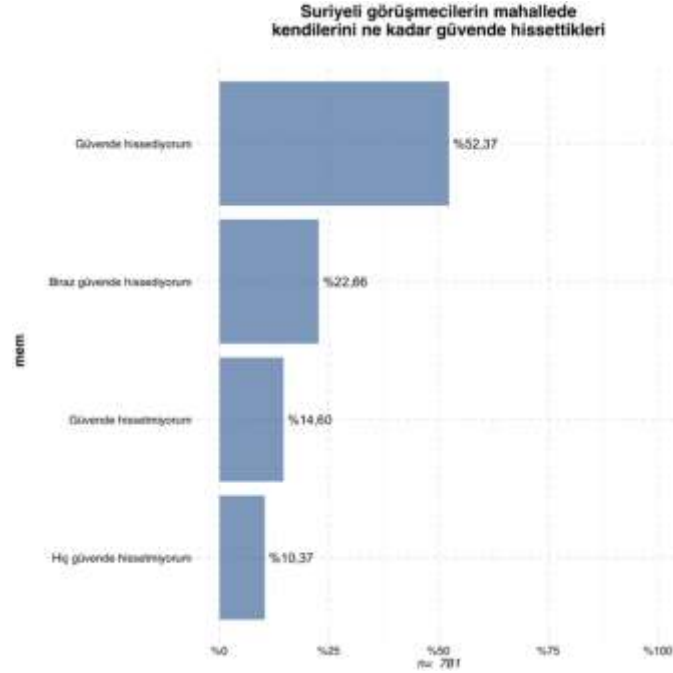
Gündelik hayattaki ilişkilerde arkadaşlık uyum ve bütünleşmenin en önemli dayanaklarından birini teşkil eder. Suriyelilerle Gaziantep'lilerin arkadaşlık ilişkileri dikkate değer örüntülere sahiptir. Suriyeli kadınların çok yüksek bir oranının samimi Gaziantep'li arkadaşına sahip olmamaları beklenen bir durumdur; çünkü iş ve çalışma hayatına daha az katılabilmektedirler. Daha net bir ifadeyle, gündelik hayatı çoğunlukla ev ve hane sınırları içerisinde geçen kadınların Gaziantep'liyle daha az etkileşim imkanlarına sahip olduğu ve düşük arkadaş oranının buradan temellendiği ileri sürülebilir. Fakat, 2018 ve 2020 araştırmalarının sonuçlarıyla birlikte ele alındığında bütün sosyal mesafeye ve pandemiden dolayı kaybedilen iki önemli yıla rağmen, bütününü kötümser bir tabloyla da karşı karşıya olmadığımızı vurgulamak gerekiyor.

Bir sorun karşısında kimden yardım istersiniz?

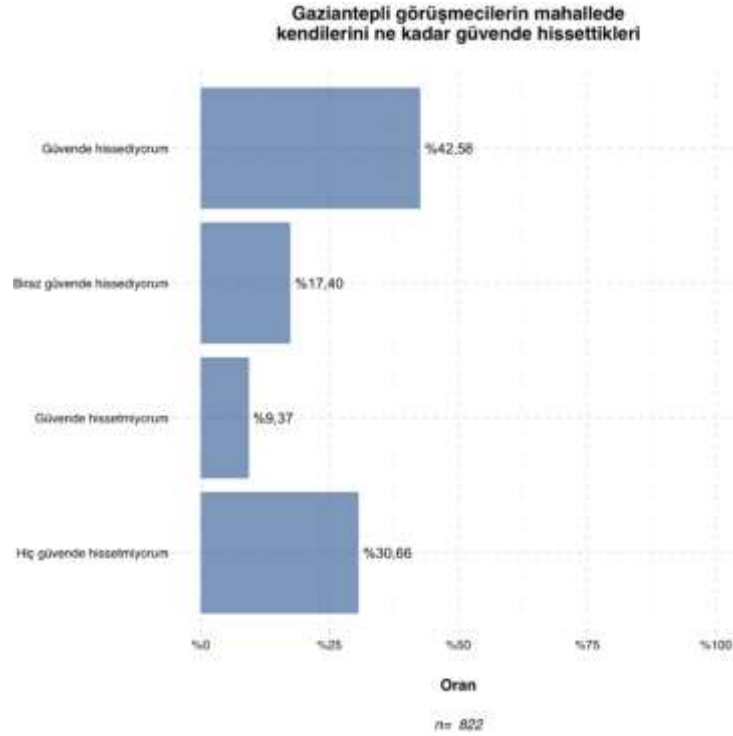

Şekil 87. Herhangi Bir Sorunla Karşılaştığınızda Yardım için İlk Kime Başvurursunuz?

Hem Suriyelilerin hem de Gaziantep'lilerin gündelik hayatla ilgili sorunlara ilk önce ve en çok resmi düzlemdeki kurumsal ilişkilerle de çözüm aramaları dikkate değer bir uyum göstergesidir. Pek tabii, yakın akrabalar ve tanıdıklarla geleneksel dayanışma ilişkilerinin yoğun görüldüğü her iki kesim için de sorunlara çözüm arayışında yine akrabaların ön sıralarda olması şaşırtıcı değildir ve geleneksel dayanışma örüntülerinin, özellikle de araştırma örnekleminin yoğunlaştığı mahallelerde, zorluklarla baş etmede önemli bir dayanak olarak varlığını sürdürmesi, beklenen bir durumdur.

Şekil 88. Suriyelilerin Yaşadıkları Mahalledeki Güven Algısı

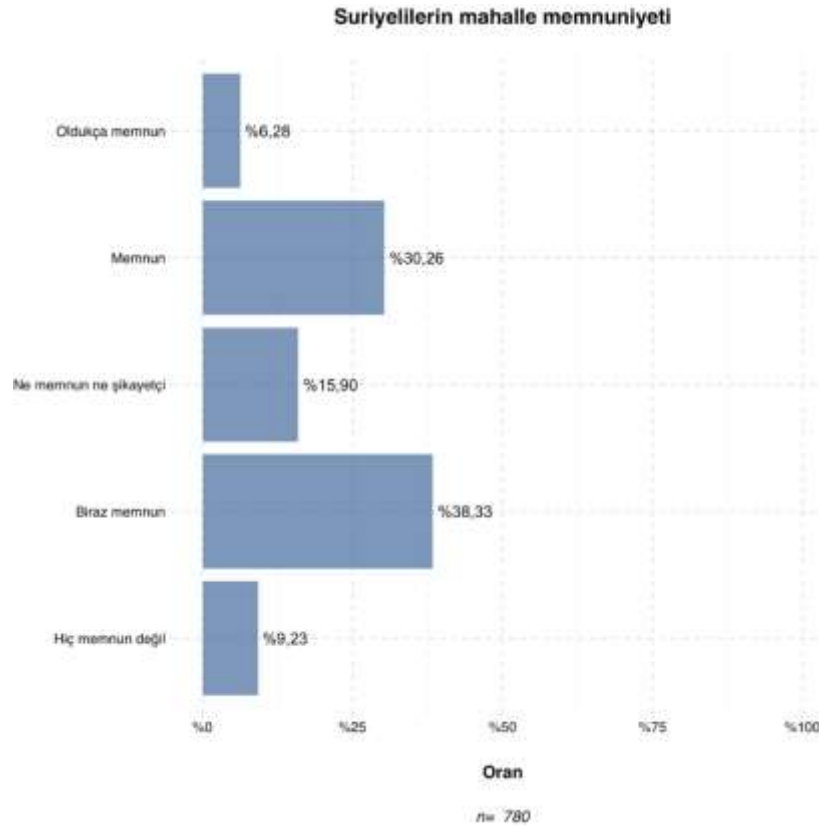

Şekil 89. Gaziantep'liilerin Yaşadıkları Mahalledeki Güven Algısı

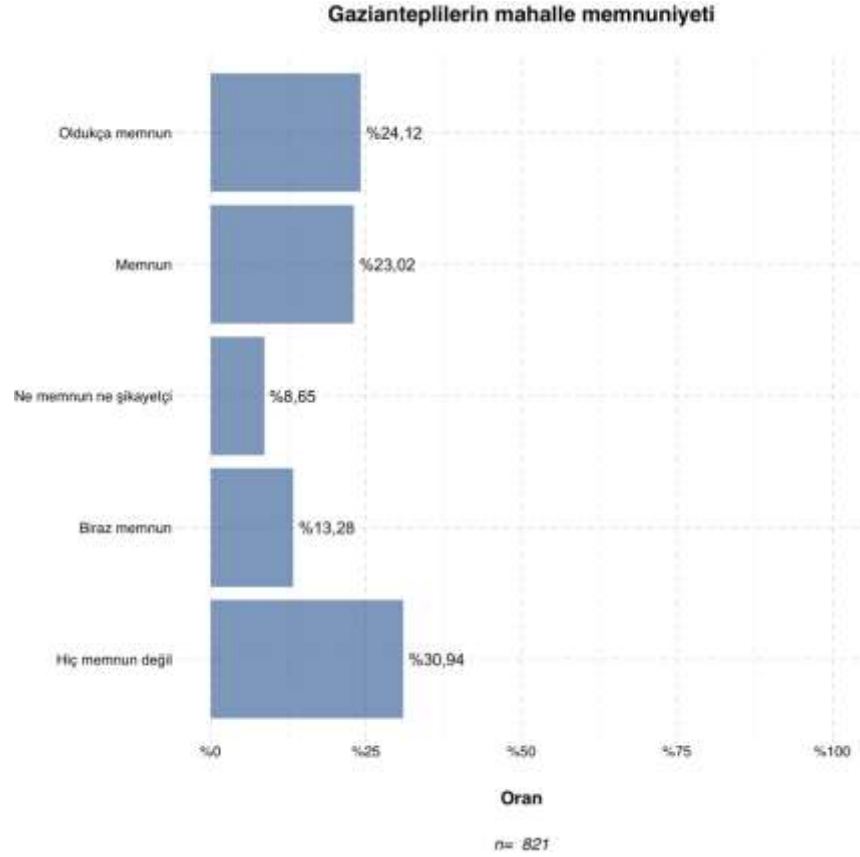
Görüşmelerde ikamet edilen mahallelere dair düşünceler soruldu. Elde edilen sonuçlara göre, Gaziantep'liiler kendilerini yaşadıkları mahallelerde daha az güvende hissediyorlar. Hatta,

Gaziantep'lilerin üçte biri, kendilerini hiçbir şekilde yaşadıkları mahallede güvende hissetmediklerini ifade ediyor. Yaşanılan mahalleye dair güvensizlik toplamda %25 düzeyindeyken bu oran Gaziantep'lielerde %40'lardadır.

Diğer taraftan farklı mahallelerden gelen kişilerle gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde, özellikle Gaziantep'li kadınların mahallelere dair hoşnutsuzlukları bariz biçimde ortaya çıkıyordu. Alt sosyoekonomik mahallelerdeki madde bağımlılığı, işsizlik ve demografik yoğunluğun ekonomik kriz, pandemi, belirsizlik, yoksulluk ve iyi eğitim eksikliklerinin bunda başat rolü oynadığını söylemek mümkündür.

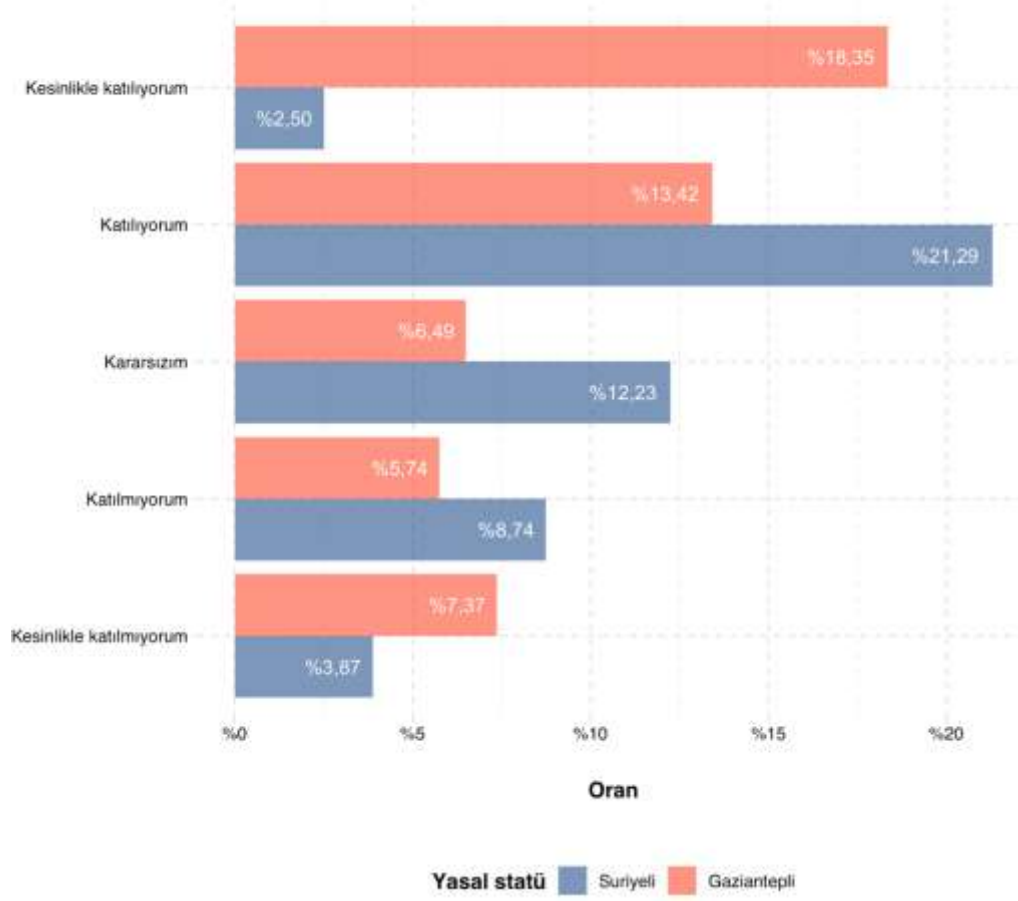
Şekil 90. İkamet Edilen Mahalleden Memnuniyet (Suriyeliler)

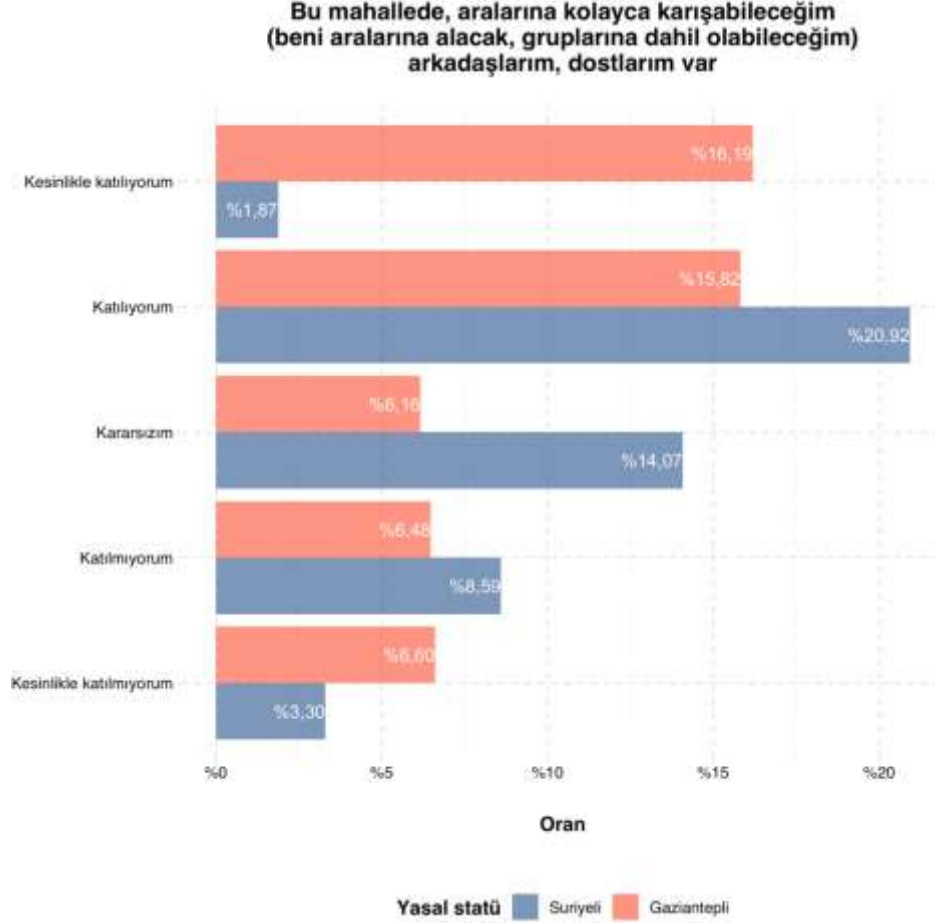
Şekil 91. İkamet Edilen Mahalleden Memnuniyet (Gaziantep'liiler)

Fakat güvenlik algısının tersine, hatta onunla paradoks şeklinde bir mahalle memnuniyeti de var. Yani insanlar kendilerini güvende hissetmedikleri mahallelerini aslında benimsemiş görünüyorlar fakat sonradan ortaya çıkan sosyal problemlerin (madde bağımlılığı, hırsızlık gibi) güvenlik sorunu yaratmasından dolayı güvenlik algısının değiştiği anlaşıyor.

**Bu mahallede, ihtiyaç duyduğumuzda,
çevremizde bize yardım edecek ve destek
verecek insanlar/komşular/arkadaşlar var**

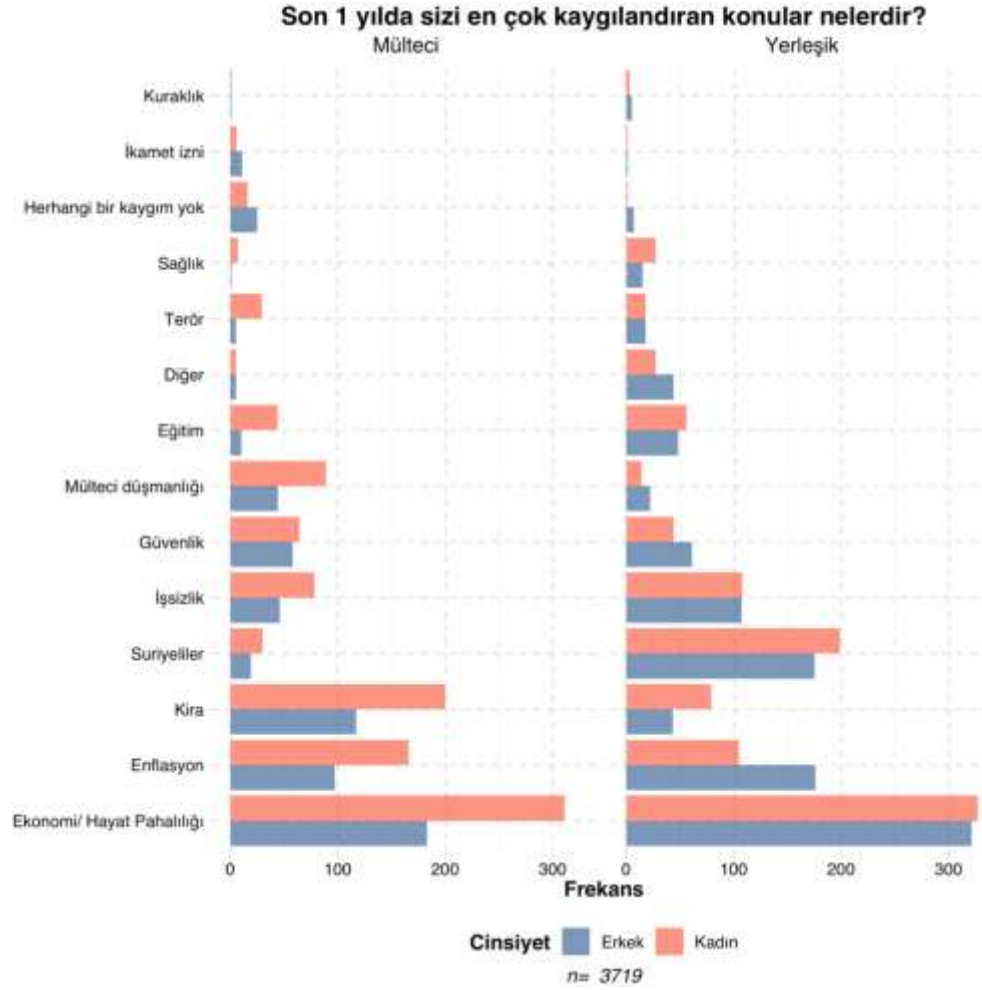
Şekil 92. Zor Zamanlarda Destek Talep Etmeye Dair Tutumlar

Şekil 93. Mahalledeki Sosyal Etkileşim

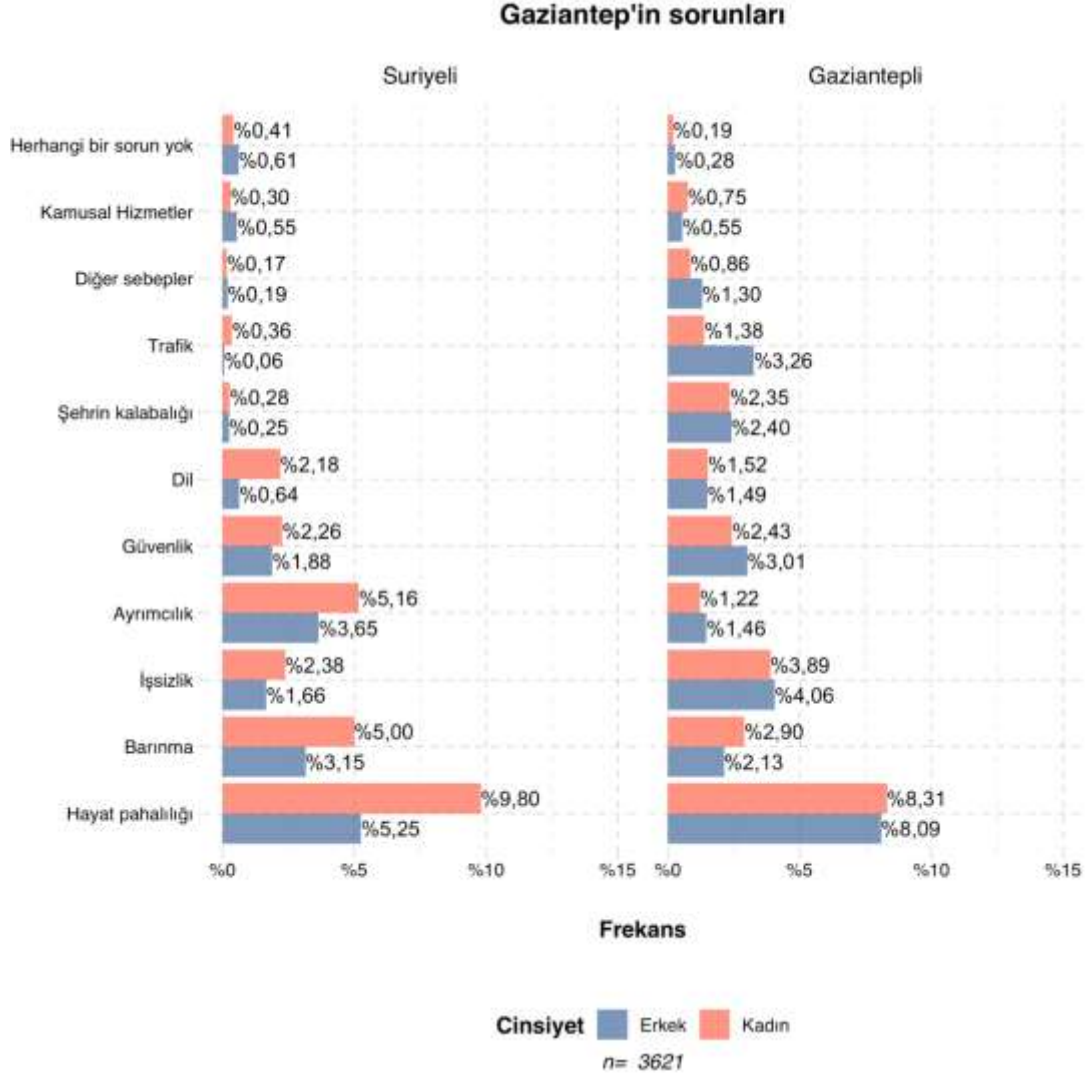
Hem Gaziantep'linin hem de Suriyelilerin artan güvenlik kaygılarına rağmen, mahallelerden hâlâ yüksek oranda memnun olmalarının cevabı, gündelik hayat ilişkilerindeki etkileşim ve beklentiği gösteren Şekil 92 ve Şekil 93'te gizlidir. Zira her iki sosyal kesim de mahallede belli bir sosyal çevreleri olduğunu ya da oluştuğunu, zor durumlarla baş etmek gerektiğinde ikamet ettiği mahallede bildik birilerinin, tanıdıklarının, akrabalarının, komşularının, arkadaşlarının veya dostlarının olduğunu söyleyenlerin oranları oldukça yüksektir. Dolayısıyla, mahallelerdeki güvenlik kaygılarının ötesinde, insanları mahallelerden memnuniyete iten etkenlerden birisinin bu hakikat olduğunu vurgulamak gerekiyor.

Burada, bir hususun daha altını çizmek gerekiyor. Suriyelilerle Gaziantep'li arasında, gündelik hayattaki fiziksel yakınlığa rağmen, sosyal mesafenin varlığı dikkat çekicidir. Mahallelerdeki toplum merkezlerinin hayati roller oynuyor olmasına rağmen, var olan ve inşa edilmiş mesafeleri ortadan kaldırmaya tek başına yeterli olup olmayacağı ileride izlenmesi gereken konulardan birisi olacaktır. Erkeklerin daha çok iş ve çalışma ortamından dolayı birbirlerine karşı görece daha anlayışlı olduğu ama özellikle Gaziantep'li kadınların Suriyelilere karşı ciddi bir önyargı ve karşıtlık barındırdıkları dikkatlerden kaçmamaktadır.

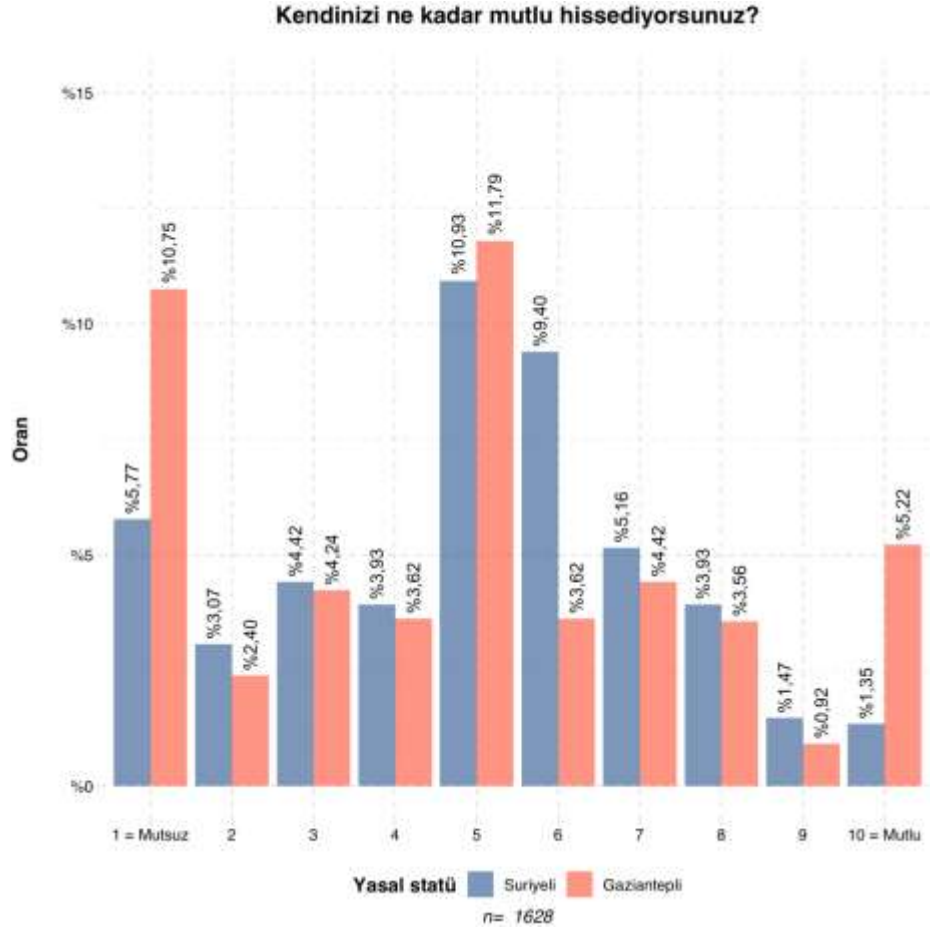
Şekil 94. Son Bir Yılda Sizi Gaziantep'te En Çok Kaygılandıran Konular Nelerdir?

Suriyelilerin ve Gaziantep'lilerin kaygı duyduğu konularda, çok büyük oranda benzeşmelerin olduğunu, diğer bir ifadeyle, kaygılara sebep olan deneyimlerin her iki toplumsal kesimi yakınlaştırdığını söylemek abartı olmayacaktır. Ekonomik koşulların, enflasyonun, hayat pahalılığının, barınma imkanlarının ciddi kaygı kaynakları olduğu görülüyor. İlginç noktalardan birisi, eğitim konusunda Suriyeli kadınların erkeklerden daha yüksek kaygı oranlarına sahip olmasıdır. Gaziantep'li, Suriyelileri önemli kaygı kaynaklarından birisi olarak görürken, Suriyelilerin mülteci düşmanlığını görmeleri mevcut sosyal yapı içerisinde anlaşılabilir bir sonuçtur.

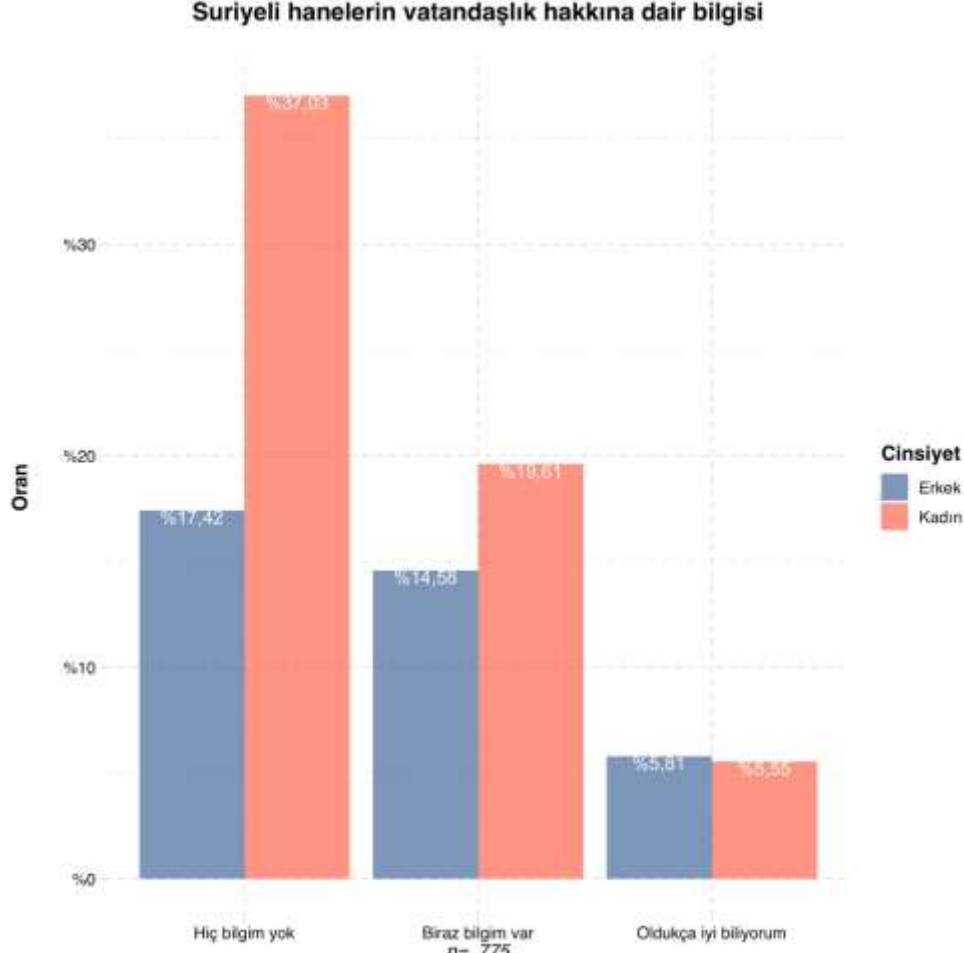
Şekil 95. Size Göre Gaziantep'teki En Büyük Sorunlar Nelerdir?

Her iki grubu kaygılandıran başlıklarla, Gaziantep için önemli sorun olarak gördükleri arasında bir paralellik söz konusu. Pahalılık, barınma ve işsizlik en çok sorun olarak görülen başlıklardır. Hane içi ilişkiler bakımından en ilginç sonuçlardan birisi, Suriyeli kadınların, hayat pahalılığı, barınma, ayrımcılık başta olmak üzere pek çok konuda erkeklerden daha yüksek oranlara sahip olmasıdır.

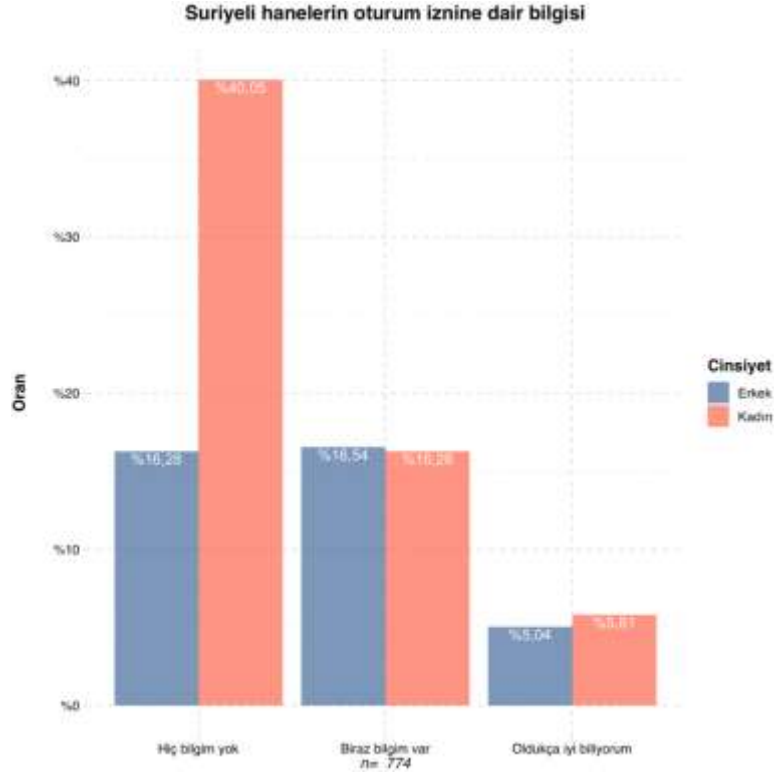
Şekil 96 Kendinizi Ne Kadar Mutlu Hissediyorsunuz?

Haneleri temsil eden kişilere kendilerini ne kadar mutlu hissettikleri soruldu. İlginç bir şekilde Gaziantep'li kimseler kendilerini daha çok mutsuz hissettiklerini ifade ediyorlar. En mutsuz ve en mutlular Gaziantep'li kimselerden oluşunca Suriyeli kimselerin dengeli bir dağılımı ortaya çıkıyor.

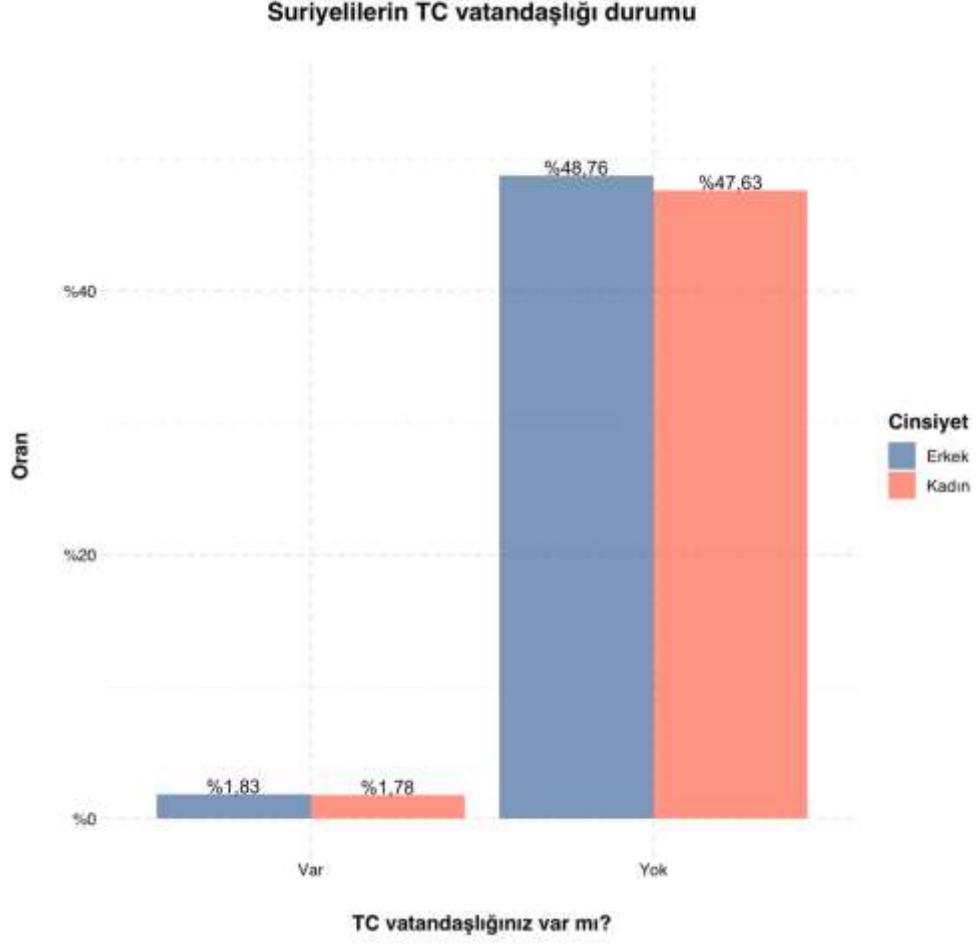
Şekil 97. Vatandaşlık Süreçlerine Dair Farkındalık

Türkiye’deki Suriyeliler olgusunun en merkezi tartışma konularından biri, vatandaşlıktır. Kimlerin, nasıl ve hangi süreçlerden sonra vatandaşlık için başvuracağı diğer mülteci ve göçmenler için yasalarda belirtilmişken, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin vatandaşlık işlemleri hakkında net bir politika, yol ve yöntemin olmaması asılsız pek çok iddianın dolaşımında olmasını da beraberinde getiriyor. Fakat sahada gerçeğin anlatılanlardan çok farklı olduğu da bilinmektedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı alanların olması, bütün Suriyelilerin söz konusu süreçler hakkında yeterli ve doğru bilgilere sahip oldukları anlamına gelmemektedir. Gaziantep’te yaşayan Suriyelilerin çok küçük bir bölümünün vatandaşlık işlemlerine dair bütünüyle bilgi sahibi olduğunu söylemesi, aslında gerçekte yani sahada olanın dile getirilmiş halidir. Kadın ve erkeklerin toplamının ancak %10’u kadarı söz konusu karmaşık süreçler hakkında yeterli bilgi sahibi olduğunu ya da bilgilendirildiğini dile getiriyor. Suriyelilerin yarısından fazlasının konu hakkında hiç bilgisinin olmaması bu konuda kendilerine yöneltilen asılsız yargılara ve söylentilere karşı kendilerini açıklayamamalarına yol açmakta ve bu durumun yanlış algıların yeniden üretilmesine zemin hazırlayıcı nitelikte olabileceğini akılda tutmak gerekiyor.

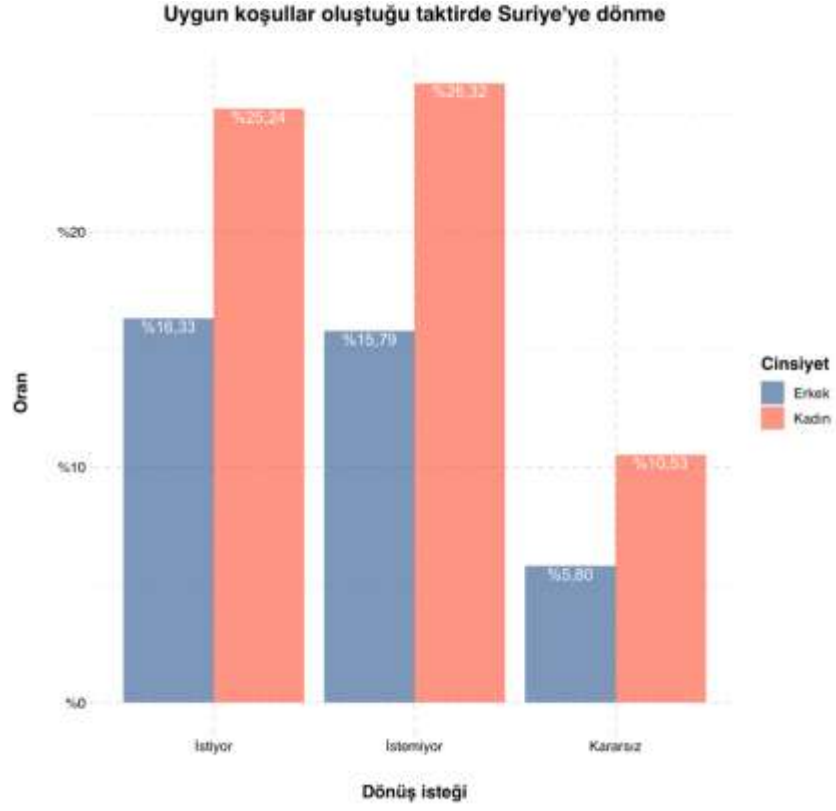
Şekil 98. Suriyeli Hanelerin Oturum İzinlerine Dair Bilgisi (Cinsiyete Göre)

Benzer oranların oturum izinlerine dair bilgi sahibi olmada da karşımıza çıkması, vatandaşlık ve diğer yasal süreçlerle ilgili ciddi bir bilgilendirme eksikliği ya da boş bir alanın olması olarak da ele alınabilir.

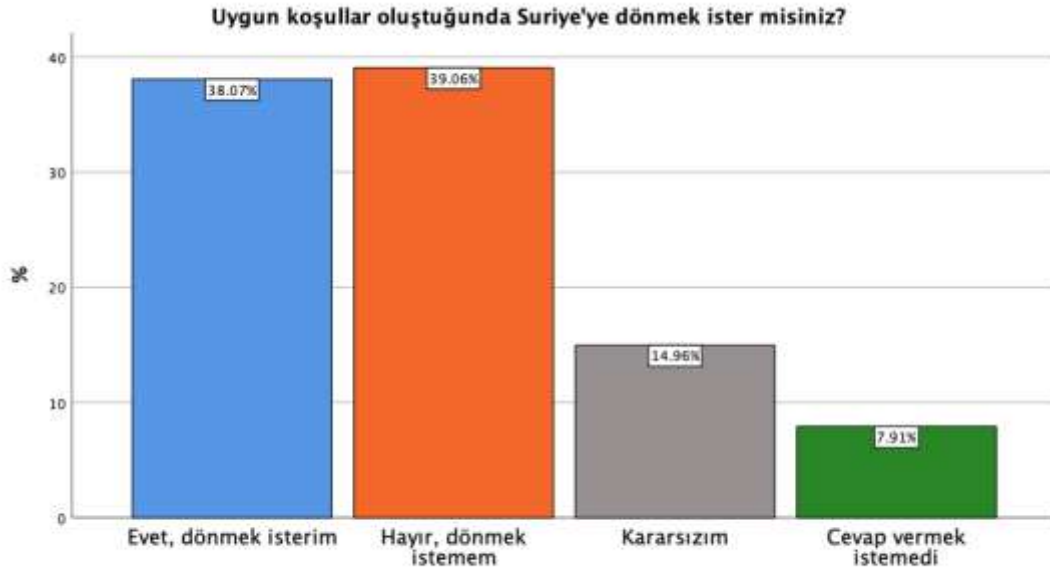

Şekil 99. Türkiye Vatandaşlığı Alan Suriyeliler

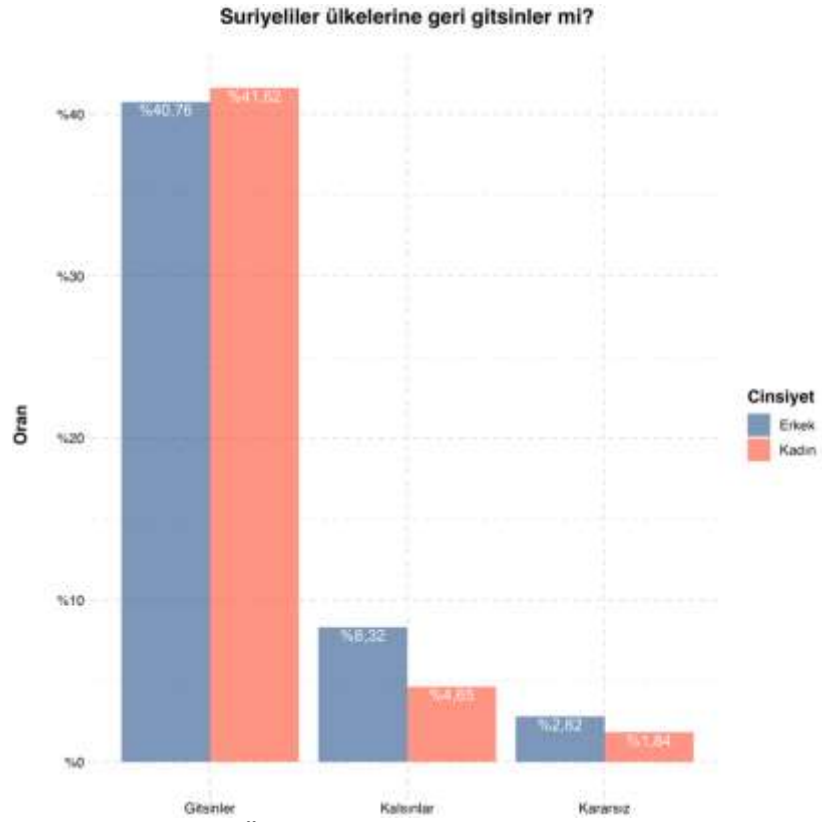
Bilindiği gibi, kamuoyundaki egemen söylenti, yüzbinlerce Suriyelinin, şeffaflıktan uzak bir biçimde vatandaşlık aldığı ya da onlara birtakım kurumlar tarafından vatandaşlık verildiği yönündedir. Fakat Gaziantep gibi Türkiye'deki bütün kayıtlı Suriyelilerin neredeyse %13'ünün yaşadığı bir kentte 2018'den itibaren sürdürülen saha çalışmaları, vatandaşlık alma hususunda çok daha farklı sonuçlar ortaya koyuyor. 2018 araştırmasında görüşülen Suriyelilerin %3,57'si Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı aldığını ifade ederken, bu oran 2020 araştırmasında %4,9'dur. 2021'de en az bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı alan bireyin bulunduğu hane oranı %7,4'tür. Bu araştırmamızda da haneleri hakkında bilgi ve veri toplanan 3900'den fazla Suriyeliden vatandaşlık alanların oranı ancak %3,6 civarındadır.

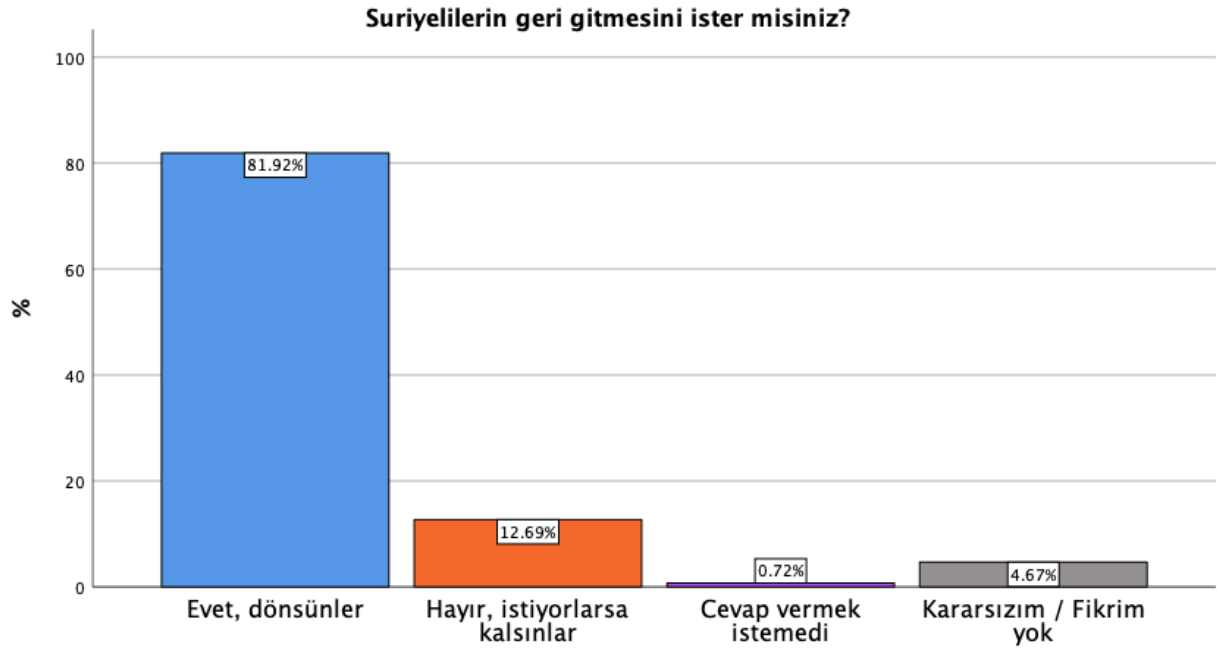
Şekil 100. Uygun Koşullar Oluştüğunda Suriye'ye Dönme İsteği (Cinsiyete Göre)

Şekil 101. Suriye'ye Dönme İsteği (Genel)

Şekil 102. Suriyeliler Ülkelerine Gitsin mi/Gönderilsin mi? (Gaziantep'li)

Şekil 103. Suriyeliler Ülkelerine Geri Dönsün mü? (Gaziantep'li Genel)

Suriyelilerin ülkelerine dönmesi ya da geri gönderilmesi, Türkiye'deki aktüel politik tartışmaların en önemli başlıklarından birisini teşkil ediyor. Gündelik siyaset dilinin ötesinde, aradan geçen on bir yılda bütün zorluklara rağmen, kendi mecrasında akan bir toplumsal hayatın olduğunu ve bu realitenin bütün popülist siyasi vaatlerden ve insani olmayan çözümlerden daha baskın olduğunu görmek gerekiyor. İstisnasız her göç ve mülteci araştırmasının ya da tartışmasının en önemli vurgularından biri geri gönderme meselesidir. Bu durum, Türkiye genelindeki ekonomik, politik, sosyal koşullarla çok yakın ilişkidir. Dolayısıyla dönemsel değişen tutumlardan söz etmek gerekiyor ve bu sonuçları bütün Suriyelilere ya da Gaziantep'lilere teşmil etmek sorunlu olacaktır.

2018 araştırmasında, geri dönme sorusuna Gaziantep'teki Suriyelilerin %56'sı gitmek istedikleri şeklinde cevap vermişlerdi. Fakat pandeminin en zor süreçlerinde verilen kısa bir izin arasında yapılan saha görüşmeleriyle gerçekleştirilen 2020 araştırmasında Suriyelilerin yaklaşık %65'i uygun koşullara bağlı olarak Suriye'ye geri gitmek istediğini ifade etmişti. Bu araştırmada, bu oranlarda ciddi farklılaşmanın olduğu görülüyor. Cinsiyet bazında kadınların erkeklerden biraz daha yüksek oranlarda geri gitmek istedikleri görülüyor. Görünüşe göre, daha önceki araştırmalarda gri kalan alanlar bu araştırmada, aradan geçen süreye bağlı olarak, ortaya çıkıyor.

Öte yandan, Suriyelilerin geri dönmesi ya da kalması konusunda Gaziantep'lilerin (onların dönmesi yönünde) çok daha keskin bir seçim yaptıklarını görüyoruz, ki bu uyum ve birlikte yaşama adına kat edilmesi gereken çok önemli bir açık yaratıyor. Çünkü Suriyelilerin %40'a yakını dönmek isterken, Gaziantep'lilerin %82 gibi büyük bir kısmı onların burada kalmasına karşı bir tutum sergiliyor. Dolayısıyla, uyum ve toplumsal bütünleşme konusundaki adımların çok dikkatli atılması gerekiyor.

Bu oranlar sayesinde, halihazırda bilinen ve odak grup görüşmelerinde de çoğunlukla Gaziantepli kadınlar tarafından ısrarla belirtilen ve Suriyelilere karşı geliştirilen önyargılarla ilerleyen bir toptancı karşı çıkmanın bir kez daha ortaya döküldüğünü görüyoruz. Gaziantepli kadınlar, erkeklerden daha yüksek oranlarda Suriyelilerin geri dönmesi gerektiğini ifade ediyorlar. "Suriyeliler isterse kalabilirler" yargısına sahip olan Gaziantep'lilerin oranının sadece %12 olmasının da üzerinde dikkatle durulması gerekiyor. Zira Gaziantep özelinde, karşımızda fiziki olarak son derece yakın ve iç içe olup aralarında çok büyük sosyal mesafelerin olduğu iki toplumsal gerçeklik durmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gaziantep'in metropol iki ilçesinde yürütülen saha araştırmasının demografik verileri, Gaziantep'li Suriyeliler arasında ortalama yaş açısından bir farkın olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin daha genç bir demografik örüntüye sahip olduğu yapılan pek çok araştırmada ve İçişleri Bakanlığının ilgili verilerinde zaten mevcuttur. Bu anlamda, saha araştırmasının sonuçlarının hem ülke genelindeki hem de Gaziantep'teki verilerle paralellik arz ettiğini görüyoruz. Dolayısıyla söz konusu genç Suriyeli demografinin varlığı, eğitim başta olmak üzere, iş, çalışma ve sonrasındaki toplumsal uyum ve bütünleşme süreçlerine yönelik politikalar oluşturulurken akılda tutulmalıdır.

Sahada elde edilen verilerin bir kısmı Gaziantep'li ve Suriyelilerin eğitim örüntüsüyle ilgilidir. Aradan geçen on bir yıldan sonra, bütün sıkıntılara rağmen, temel eğitimde Suriyelilerin Gaziantep'teki örgün eğitim sistemine dahil olma oranlarının arttığı görülüyor. Fakat temel eğitim dışındaki eğitim kademelerindeki okullaşma oranındaki düşüklüğün, her iki sosyal kesimin ikamet ettikleri mahallelerin sosyoekonomik düzeyleriyle ilgili olduğu söylenebilir. Bu anlamda, her iki kesimin sınıfsal ya da kültürel bir benzeşmeye doğru yol aldığını ifade etmek mümkündür. Okul öncesi eğitimdeki oransal düşüklüğün, gelecek nesillerin eğitim ve hayat kalitesini olumsuz etkileyeceği, özellikle kadınları hane içindeki emek döngüsünde daha da dezavantajlı duruma getireceği öngörülebilir. Dolayısıyla, Suriyelilerin Gaziantep'li ile beraber yoğun olarak yaşadıkları sosyal çevrenin temel eğitim kademelerinde benzer çizgilerde kümelenen bir örüntü sergilediği görülüyor. Eğitimle ilgili yapılacak çalışmaların ve oluşturulacak politikaların bu hususu göz önünde bulundurması gerekiyor.

Sahada bir kez daha ortaya çıkan gerçeklerden bir diğeri, Gaziantep'te yaşayan Suriyelilerin büyük bir çoğunluğunun sahip olduğu diplomaları savaş öncesindeki dönemde Suriye'den almış olmalarıdır. Bunun için üniversite diplomaları dahil, hali hazırda bazı diplomalara sahip Suriyelilere yönelik yeni ve kapsamlı dil öğrenme ya da entegrasyon süreçlerini içeren eğitim programları hazırlanması, söz konusu mahallelerde, özellikle eskiden orta sınıf mensubu olan bireylerce deneyimlenen sınıftan düşme ve yoksullaşma olgusunun etkilerinin azaltılması hedeflenmelidir.

Diğer taraftan, eğitime dair genel memnuniyet halinin yanında, özellikle Suriyeli veliler ve öğrenciler tarafından deneyimlenen okullardaki sözel ve eylemsel zorbalık ve dışlanma pratiklerinin uzun erimli, ciddi, kapsayıcı ve dönüşümü hedefleyen projelerle azaltılmasının yolları aranması gerektiği açıktır. Zira okul ve eğitim düzeyinde başlayan ve birikimli olarak ilerleyen uyum ve bütünleşme süreçlerinin önemi dikkate alınmalıdır. Eğitime yönelik eylem planlarında aynı mahallelerde yaşayan Gaziantep'li de içerilmesi, uyum ve bütünleşme için çok önemli bir temel oluşturacaktır.

İş ve çalışma hayatının, Gaziantep'li ve Suriyelilerin en fazla etkileşimde bulundukları alan olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştır. Çalışma hayatında, Suriyelilerin ağırlıklı olarak deneyimledikleri güvencesizliğin, komşuları olan Gaziantep'li bir kısmı tarafından da deneyimlendiği görülüyor. Çalışma süreleri ve gelir itibarıyla Suriyeliler aleyhine bir fark olmasına rağmen, sosyoekonomik benzerliğin yüksekliğinden dolayı, söz konusu makasın kapanmaya başladığını öngörmek mümkündür. Suriyeli hanelerde daha uzun çalışma süresi ve daha az gelir ilişkisi varlığını sürdürmesine rağmen, Gaziantep'te bulunma süreleri arttıkça, Gaziantep'li ile

benzer örüntüye sahip olacakları öngörülebilir. Fakat bu araştırmadaki sonuçlar da bir kez daha ortaya çıkarmıştır ki, Suriyeli genç ve yetişkin erkeklerin büyük bir çoğunluğunun hanelerin geçimini sağlamak için iş ve çalışma hayatındadır ve bütünüyle yardımlarla geçindikleri yönündeki yargılar temelsizdir.

Araştırmanın ilginç sonuçlarından birisi, 2018'den beri ortalama hane halkı sayısı düşen Suriyelilerde bu trendin devam ettiğinin görülmesidir. Gaziantep'li ve Suriyelilerin, sahada tespit edilen ortalama hane büyüklüklerinin Türkiye geneli ortalamasının üzerinde olduğu akılda tutulduğunda, Suriyeli hane büyüklüklerinin, aradan geçen zaman, kent hayatının dayattığı zorluklar, kent içine, başka ülkelere ya da başka kentlere doğru genç kuşakların hareketliliği gibi çoklu nedenlerden dolayı, Gaziantep'li hanelere doğru yaklaştığını söylemek mümkün görünüyor. Fakat ekonomik koşulların Suriyeliler ve onların yoğunlukla yaşadıkları mahallelerde ve sosyal kesimlerde daha sarsıcı seyretmesi, hane yapılarında kısa vadede büyük dönüşüm beklenilmemesi gerektiğinin ifadesidir. Zira, ekonomik koşulların ağır seyrettiği dönemlerde aile yapıları üzerinde çözücü etkisi olabildiği gibi, dayanışma örüntülerini yeniden üreterek hane büyüklüklerini yukarı yönde etkileyebilmektedir. Suriyelilerin kitlesel olarak Türkiye ve Gaziantep'e geldikleri 2011'den 2022'ye kadar, Türkiye'nin bilinen iktisadi yapısının varlığında yaklaşık on yıl yaşamış Suriyelilerin daha derin ekonomik kriz dönemlerinden nasıl etkilenecekleri tam olarak öngörülemezdir.

Vurgulanması gereken bir diğer husus, kırılgan ve istikrarsız konut piyasasından en çok etkilenenlerin Suriyeliler olduğudur. %95'inden fazlasının kiracı olduğu ve fiziki koşullar itibarıyla çok daha sorunlu konutlarda barınmaya çalışan Suriyelilerin muhtemel konut piyasası hareketliliklerinden olumsuz etkileneceğini öngörmek zor değildir. Geçici Koruma Statüsünün getirdiği belirsizliğin, özellikle Suriyelileri, daimi kiracı konumunda tuttuğunu söylemeye gerek yoktur. Fakat daha net vatandaşlık ve oturma süreçlerinin uygulanmaya konmasıyla birleşecek ve yoksul toplumsal kesimlerin daha istikrarlı barınmalarını sağlayacak politikalara olan ihtiyacın bir zorunluluk olduğunu da söylemek gerekiyor.

Hanelerin barındığı konutların sosyoekonomik koşullarla olan net bağı, evlerde sahip olunan cihaz oranı ve çeşitliliği üzerinden de okunabilmektedir. Buzdolabı, televizyon ve hatta çamaşır makinası gibi temel cihazlarda Gaziantep'li ve Suriyelilerin çok yakın olan oranlarının, bulaşık makinası, tablet, fırın ve hatta elektrikli süpürge gibi cihazlarda Suriyelilerin aleyhine döndüğünü gördük. Tekrar ifade etmek gerekir ki, sosyoekonomik düzey olarak birbirlerine bu kadar çok benzeyen ve daha net bir ifadeyle yoksul olan her iki kesimden birisi aleyhine olan bu oranlar, Suriyelilerin deneyimlediği yoksulluğun boyutlarını göstermesi açısından dikkate değerdir. Dolayısıyla, söz konusu mahallelere yönelik yapılacak sosyoekonomik durum güçlendirici çalışmaların, çoğunlukla kadınların hane içindeki emeklerini ve varlıklarını güçlendirici bu araçlar üzerinden de düşünülmesi elzemdir. Gaziantep'li haneleri de içeren projelerin ve uygulamaların hayata geçirilmesinin uzun vadeli ve sağlıklı uyum ve bütünleştirmeyi güçlendireceği muhakkaktır.

Konutlarının koşulları ve hanelerinin sahip olduğu imkanlar hem Gaziantep'li ve Suriyeliler tarafından deneyimlenen yoksulluğun somut göstergeleridir. Bu koşulların radikal bir biçimde değiştirilmesi Gaziantep'i de aşan çok boyutlu ve çetrefilli olsa da yerel düzlemde ortaya çıkan bazı sonuçlar üzerinden "güçlendirici" (empowering) politikalar, uygulamalar ve projelerin hayata geçirilmesi mümkündür. Saha verilerinden de net biçimde görüldüğü üzere, her iki kesimin beraber yaşadıkları mahallelerdeki kadınların büyük bir kısmı, ağır ve tüketici ev içi emek süreçleri

hariç, iş ve çalışma hayatının dışındadır. Hem Gaziantep’li hem de Suriyeli kadınları birlikte içerecek, sadece meslek öğrenme değil, üretim projeleri hayata geçirilebilir. Kadınların, söz konusu araştırma sahasında, evde, ev işlerine ilaveten ve onların yükünü daha da ağırlaştıran fıstık kırma, biber ayıklama, dikiş gibi parça başı işler yerine evlerine yakın mahallelerde de olsa ev ve iş yerini birbirinden ayıracak özgürleştirici (emancipatory) yapılanmalara ihtiyacı olduğu çok nettir. Kamunun ve yerel yönetimlerin imkanları içerisinde bu projelerin hayata geçirilmesi pek zor görünse de bu alandaki ulusal ve uluslararası STK’larla iş birliğiyle bir momentum yakalanabilir.

Sahadan elde edilen verilere göre, Gaziantep’teki Suriyelilerin iş ve çalışma dünyasından sonra en az şikayetçi oldukları ve büyük oranda memnun oldukları alan sağlık hizmetleridir. Yapılan odak grup görüşmelerinde de Suriyelilerin ve Gaziantep’lilerin en çok şikâyet ettikleri hususlar, sağlık hizmetlerine erişim değil, sağlık hizmetlerinin dünyada ve Türkiye’deki neoliberalizasyonuna dair uygulamalardır.

Sağlık hizmetlerinde ve diğer alanlarda karşımıza çıkan, Suriyelilerin dil sorunu olduğu gerçeğidir. Türkçe bilmemeye paralel olarak teknik bilgi ve dile hakimiyet gerektiren tedavi, online randevu gibi konulardaki şikayetleri en aza indirmenin yolu verimli, sürdürülebilir ve gerçekçi dil öğretme projesinin hayata geçirilmesiyle mümkün olabilir. Hayat boyu öğrenme programlarının etkisi bu süreçte yeniden gözden geçirilebilir.

Bu araştırmada ve 2018’de elde edilen sonuçlara göre, tedricen artış gösteren Suriyeliler ve Gaziantep’liler arasındaki evlilikler gerçekleşmeye devam etmektedir. Bu iki toplumsal kesim arasındaki büyük sosyal mesafenin azalması kısa sürede gerçekleşebilecek bir durum değildir. Toplumsal etkileşim hayatın her alanında arttıkça sosyal mesafenin ve önyargının da azalacağı muhakkaktır.

Gaziantep’liler ve Suriyelilerin ait oldukları sosyoekonomik mahallelerin maddi koşullarının bir yansıması olarak boş zaman değerlendirme, sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkiler ve kültür-sanat faaliyetlerine katılma gibi başlıklarda oldukça düşük oranlar ortaya çıkmaktadır. Genç ve eğitimli kuşakların nispeten daha çok ilgilendikleri bu alanların doğrudan ya da dolaylı olarak hanelerin, bireylerin ve sosyal çevrelerin sahip oldukları sermayelerle ilişkili olduğunu da görmek ve bu yöndeki sonuçların pozitif yönde hareketi için oldukça karmaşık diğer dinamiklere bakmak gerekiyor.

Son olarak şunu vurgulamak gerekiyor. Mahallelerde kurulu olan toplum merkezlerinin, özellikle de kadınlar ve Suriyeliler için hayati rolleri ve işlevleri bulunuyor. Odak grup görüşmelerinde katılımcı bütün kesimlerin, toplum merkezlerine sürekli olarak çok olumlu oranlarda referans vermeleri hem şaşırtıcı olmuş hem de gündelik hayat karşılaşmalarının gerçekleştiği mahallelerde uyum, bütünleşme, birlikte yaşama kültürü, dil öğrenme, spor, sosyalleşme ve insani etkileşim gibi gayeler için nelerin yapılması konusunda çok doğru bir yön ve politikaya işaret etmiştir. Bunun içindir ki, resmî kurumların, ulusal ve uluslararası kurumların yeni ve daha güçlü, çok işlevli toplum merkezlerine odaklanmaları hayati önemdedir.

Sonuç olarak, yaklaşık yedi bin üç yüz Gaziantep’li ve Suriyeli bireyden oluşan büyük örneklemde elde edilen veriler, bizlere, Gaziantep’te gerçekleştirilen uyum ve birlikte yaşama kültürüne çok önemli katkılar sunan başarılar olduğu gibi, üzerinde daha dikkatli çalışmalar ve uzun erimli politika, proje ve planlamalar yapılması gereken başlıkların da olduğunu ortaya koymaktadır.